

VENDIM
Nr. 743, datë 26.10.2016

**PËR MIRATIMIN E RAPORTIT TË KATËRT KOMBËTAR PËR ZBATIMIN E
KONVENTËS KUADËR TË KËSHILLIT TË EVROPËS, “PËR MBROJTJEN E PAKICAVE
KOMBËTARE”**

Në mbështetje të nenit 100 të Kushtetutës, të pikës 4, të nenit 25, të ligjit nr. 43/2016, “Për marrëveshjet ndërkombëtare në Republikën e Shqipërisë”, dhe të pikës 2, të nenit 25, të Konventës Kuadër të Këshillit të Evropës, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare”, ratifikuar me ligjin nr. 8496, datë 3.6.1999, me propozimin e ministrit të Punëve të Jashtme, Këshilli i Ministrave

VENDOSI:

Miratimin e Raportit të Katërt Kombëtar për zbatimin e Konventës Kuadër të Këshillit të Evropës, “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare”, sipas tekstit që i bashkëlidhet këtij vendimi dhe është pjesë përbërëse e tij.
Ky vendim hyn në fuqi pas botimit në Fletoren Zyrtare.

ZËVENDËSKRYEMINISTRI
Niko Peleshi

RAPORTI I KATËRT
Paraqitur nga
REPUBLIKA E SHQIPËRISË
Mbështetur në nenin 25, paragrafi 2, të
KONVENTËS KUADËR TË KËSHILLIT TË EVROPËS
PËR MBROJTJEN E PAKICAVE KOMBËTARE

Tetor 2016

HYRJE

1. Konventa Kuadër për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare¹ është nënshkruar nga Republika e Shqipërisë² më 29.06.1995 dhe ka hyrë në fuqi në 01.01 2000.

2. Bazuar në nenin 25 të Konventës Kuadër prej vitit 2001, Shqipëria ka paraqitur periodikisht pranë Këshillit të Evropës, tre raporte mbi zbatimin e dispozitave të Konventës Kuadër, në lidhje me respektimin dhe mbrojtjen e të drejtave të pakicave në Shqipëri³. Në kuadrin e cikleve periodike të monitorimit, pas paraqitjes së Raporteve kombëtare janë miratuar Opinione të Komitetit të Këshillues të Konventës Kuadër⁴. Pas shqyrtimit të Opinioneve përkatëse të Komitetit të Këshillues⁵ dhe paraqitjes së komenteve të autoriteteve shqiptare mbi këto Opinione⁶, Komiteti i Ministrave të Këshillit të Evropës ka miratuar rezolutat përkatëse mbi zbatimin e Konventës Kuadër nga Shqipëria⁷.

3. Konkretisht në kuadrin e ciklit të tretë të monitorimit, masat e ndërmarra nga Shqipëria mbi zbatimin e Konventës Kuadër u shqyrtuan nga Komiteti të Këshillues të Konventës Kuadër bazuar në Raportin e tretë të paraqitur nga autoritetet shqiptare në muajin janar 2011, si dhe informacionet e mbledhura gjatë vizitës së këtij Komiteti në Shqipëri, në muajin shtator 2011.

4. Institucionet shqiptare e konsiderojnë dhe e vlerësojnë procesin e përgatitjes së raportit, si mjet për të garantuar përmbushjen e detyrimeve ndërkombëtare dhe si një mundësi për të paraqitur gjendjen e të drejtave të pakicave në kuadrin e zbatimit të Konventës, me qëllim marrjen e masave mbi zbatimin e Konventës. Në kuadrin e përgatitjes së këtij Raporti, Ministria e Punëve të Jashtme, si institucioni përgjegjës për hartimin e raporteve kombëtare në kuadër të të drejtave të njeriut ka informuar institucionet kompetente dhe është ngritur një grup pune ndërinstitucional për hartimin e këtij Raporti.

5. Raporti është hartuar në përputhje me Udhëzimet për përgatitjen e raporteve në kuadrin e ciklit të katërt të monitorimit⁸. Në pjesën e parë të Raportit paraqitet informacion mbi masat e ndërmarra për rritjen e ndërgjegjësimit mbi rezultatet e ciklit të tretë të monitorimit dhe mbi zbatimin e Konventës Kuadër. Në pjesën e dytë të Raportit paraqitet informacion mbi çështjet kryesore të Rezolutës mbi gjendjen e minoriteteve në kuadrin e ciklit të mëparshëm të monitorimit. Në pjesën e tretë paraqitet informacion mbi zbatimin e dispozitave të Konventës dhe mbi rekomandimet e tjera të Rezolutës.

¹ Këtej e tutje Konventa Kuadër.

² Këtej e tutje RSH.

³ Raporti i parë është paraqitur në korrik 2001; Raporti i dytë paraqitur maj 2007.

⁴ Këtej e tutje Komiteti të Këshillues.

⁵ Opinioni i parë i Komitetit të Këshillues miratuar në shtator 2002 (ACFC/INF/OPA(2003)004); Opinioni i dytë miratuar në maj 2008 (ACFC/OP/II(2008)003); Opinioni i tretë miratuar në nëntor 2011 (ACFC/OP/III(2011)009).

⁶ Komitetet e Qeverisë shqiptare mbi 3 Opinione, paraqitur përkatësisht: shkurt 2003 (GVT/COM/INF/OP/I(2003)004); dhjetor 2008 (GVT/COM/II(2008)005); qershor 2012 (GVT/COM/III(2012)003).

⁷ Rezolutat e Komitetit të Ministrave të Këshillit të Ministrave miratuar përkatësisht: maj 2005- Resolution ResCMN(2005)2; Korrik 2009 Resolution CM/ResCMN(2009)5; 12 shkurt 2014 Resolution CM/ResCMN(2014)1.

⁸ Miratuar nga Komiteti i Ministrave të Këshillit të Evropës në takimin e 1169, datë 30 prill 2013.

6. Raporti i Katërt mbi zbatimin e Konventës “Për mbrojtjen e të drejtave të pakicave kombëtare” është miratuar me Vendim të Këshillit të Ministrave.

I. Masat konkrete në nivel kombëtar për rritjen e ndërgjegjësimit mbi rezultatet e ciklit të tretë të monitorimit dhe mbi Konventën Kuadër.

a. Masat për publikimin e rezultateve të ciklit të tretë të monitorimit, përkthimi në gjuhën e pakicave, publikimi dhe shpërndarja e tyre;

7. Pas publikimit të Opinionit të tretë të Komitetit Këshillues të Konventës Kuadër⁹ dhe Rezolutës së Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës¹⁰, Ministria e Punëve të Jashtme si institucioni i cili ka rol kryesor në ndjekjen e zbatimit të angazhimeve ndërkombëtare dhe procesin e raportimit mbi zbatimin e konventave për të drejtat e njeriut, ka informuar të gjithë institucionet qendore dhe të pavarura me qëllim promovimin dhe ndërgjegjësimin mbi rezultatet e ciklit të tretë të monitorimit të Konventës Kuadër.

8. Opinioni i tretë i Komitetit Këshillues dhe Rezoluta mbi zbatimin e Konventës Kuadër janë përkthyer krahas gjuhës shqipe edhe në gjuhët e pakicave (pakicën greke, pakicën maqedonase, pakicën serbe dhe malazeze, pakicën arumune/vllehe, pakicën rome), në vitin 2014. Përkthimi në gjuhën shqipe dhe të pakicave u bë i mundur me mbështetjen e Projektit të përbashkët të Këshillit të Evropës¹¹ dhe Bashkimit Evropian¹² “Promovimi i të drejtave të njeriut dhe mbrojtja e të drejtave të njeriut në Evropën Juglindore”. Opinioni dhe rezoluta janë publikuar në gjuhën shqipe dhe të pakicave edhe në faqen e internetit të Këshillit të Evropës¹³, si dhe në faqen e Ministrisë së Punëve të Jashtme.

9. Me qëllim informimin dhe publikimin e rezultateve të ciklit të tretë të monitorimit, në kuadrin e një procesi të gjerë të konsultimit të drejtuar nga Ministria e Punëve të Jashtme, në muajin tetor 2014, Ministri i Punëve të Jashtme ka zhvilluar një takim me përfaqësuesit e pakicave. Gjatë takimit, i cili pati si qëllim forcimin e dialogut dhe bashkëpunimit, për trajtimin e çështjeve dhe problematikave të pakicave, u informua edhe mbi rezultatet e ciklit të tretë të monitorimit dhe u shpërndanë dokumentet e Opinionit dhe Rezolutës të përkthyer në gjuhët e pakicave.

10. Duke konsideruar respektimin dhe mbrojtjen e të drejtave të pakicave si pjesë përbërëse e të drejtave të njeriut, si një ndër prioritetet kryesore, Qeveria shqiptare është e angazhuar në përmbushjen e detyrimeve ndërkombëtare, që rrjedhin nga konventat mbi të drejtat e njeriut. Mbështetur në Urdhrin e Kryeministrit nr.112, datë 5.3.2014 “Për ngritjen e grupit ndërministror të punës mbi hartimin dhe pjesëmarrjen në shqyrtimin e raporteve në kuadër të konventave ndërkombëtare për të drejtat e njeriut”, Ministria e Punëve të Jashtme koordinon procesin e përgatitjes së raporteve kombëtare mbi zbatimin e konventave për të drejtat e njeriut, përfshirë edhe Raportin mbi Konventën Kuadër, në bashkëpunim me institucionet shtetërore, institucionet e pavarura. Ky Raport është hartuar si rezultat i koordinimit të punës dhe përfshirjes së

⁹ Opinioni i tretë ACFC/OP/III(2011)009, publikuar në 4 Qershor 2012.

¹⁰ Rezoluta CM/ResCMN(2014), publikuar 12 shkurt 2014.

¹¹ Këtej e tutje KiE

¹² Këtej e tutje BE

¹³ <http://www.coe.int/en/web/minorities/country-specific-monitoring-2016#Albania>

institucioneve qendrore, sipas fushave të kompetencës së tyre mbi çështjet që trajton kjo Konventë. Raporti është përgatitur në bashkëpunim me institucionet qendrore (Ministria e Drejtësisë, Ministria e Punëve të Brendshme, Ministria e Mirëqënies Sociale dhe Rinisë, Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Arsimit dhe Sportit, Ministria e Kulturës, Ministria e Zhvillimit Urban, etj) dhe institucionet e pavarura. Në kuadrin e përgatitjes së raportit janë informuar institucionet e pavarura si Komiteti Shtetëror i Minoriteteve, Avokati i Popullit, Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi me qëllim marrjen e mendimeve dhe kontributeve të tyre. Gjithashtu lidhur me procesin e përgatitjes së Raportit dhe marrjen e mendimeve dhe kontributeve të tyre janë informuar edhe shoqatat e pakicave dhe organizatat që veprojnë në fushën e të drejtave të njeriut dhe pakicave.

11. Ministria e Punëve të Jashtme do të vlerësonte të dobishëm edhe organizimin e një aktiviteti follow up në bashkëpunim me Këshillin e Evropës për njohjen dhe përhapjen e rezultateve të ciklit të tretë të monitorimit. Organizimi i këtij aktiviteti i shërben rritjes së informimit dhe ndërgjegjësimi të institucioneve shqiptare, të shoqatave të pakicave, si dhe në evidentimin dhe trajtimin e çështjeve dhe problematikave të pakicave, bazuar në rekomandimet e Komitetit Këshillues të Konventës Kuadër dhe Rezolutës mbi zbatimin e Konventës Kuadër “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare” nga Shqipëria.

12. Gjetjet dhe rekomandimet e Opinionit të Komitetit Këshillues dhe të Rezolutës mbi zbatimin e Konventës, kanë qënë dokumentet kryesore mbi të cilat është bazuar puna e grupit të Punës “Për vlerësimin e kuadrit ligjor dhe të politikave për pakicat” (i ngritur me Urdhër të Kryeministrit) me përfaqësues të institucioneve qendrore, Komitetit Shtetëror të Minoriteteve. Raporti i Grupit ndërinstitucional të Punës me konkluzionet dhe propozimet përkatëse ka shërbyer si bazë edhe për përgatitjen e raportit të Katërt mbi zbatimin e Konventës Kuadër.

13. Në kuadrin e prezantimit të Dokumentit të Bashkëpunimit 2015-2017, në muajin tetor 2015 u zhvillua në Ministrinë e Punëve të Jashtme aktiviteti mbi lancimin e këtij Dokumenti, me pjesëmarrjen e përfaqësuesve të Këshillit të Evropës, organizatave ndërkombëtare, institucioneve shqiptare, etj. Ky Dokument si një instrument strategjik dhe programues sektorial, përbën një kuadër bashkëpunimi dhe mbështetjeje për institucionet shqiptare për arritjen e standarteve në fushat prioritare në kuadrin e Këshillit të Evropës dhe integritimit evropian të vendit si: reforma në sistemin e drejtësisë; mbrojtjen e të drejtave të njeriut; luftën kundër korrupsionit dhe krimit të organizuar; qeverisjen demokratike; lirinë e shprehjes, etj. Dokumenti i Bashkëpunimit i kushton një rëndësi të veçantë promovimit të të drejtave të njeriut, si dhe promovimin e mundësive të barabarta të grupeve vulnerable si Romët, me qëllim përfshirjen sociale dhe pjesëmarrjen. Me qëllim vlerësimin e ecurisë së Dokumentit të Bashkëpunimit Shqipëri-KiE (2015-2017), në muajin shtator 2016 – u zhvillua takimi i Komitetit Drejtues (Steering Committee) me pjesëmarrjen e përfaqësuesve të Drejtorisë së Programeve të Bashkëpunimit së Këshillit të Evropës, përfaqësues të institucioneve qendrore dhe të pavarura. Raporti i progresit së këtij dokumenti paraqet zhvillimet (prill 2015- shtator 2016) në fushat prioritare: drejtësia; korrupsioni, krimi ekonomik dhe krimi i organizuar, liria e shprehjes dhe shoqëria e informacionit; anti-diskriminimi, respektimi i të drejtave të njeriut dhe përfshirja sociale; qeverisja demokratike dhe pjesëmarrja në jetën publike. Në lidhje me fushën e anti-diskriminimit, të drejtat e njeriut dhe përfshirjes sociale, institucionet përfituese në këtë sektor (Ministria e Mirëqënies Sociale dhe Rinisë, Ministria e Arsimit dhe Sportit, Ministria e Punëve të Jashtme etj.) vlerësuan projektet e zbatuara në kuadër të Dokumentit të Bashkëpunimit, të cilat

janë materializuar në dokumente të rëndësishme politike dhe strategjike në këtë fushë (Plane Kombëtare Veprimi për kategori vulnerable, përfshirët.

14. Në kuadrin e Planit 3 vjeçar të Veprimit BE-KiE Horizontal Facility për Vendet e Ballkanit Perëndimor dhe Turqinë (2016-2019), lidhur me zbatimin e këtij Plani për Shqipërinë, Këshilli i Evropës në bashkëpunim me institucionet shqiptare po punojnë për hartimin e masave dhe veprimeve konkrete në fushat përkatëse, përfshirë edhe fushën e mbrojtjes së pakicave. Nëpërmjet zbatimit të këtij Plani veprimi do të synohet ndërmarrja e masave dhe veprimeve konkrete për mbrojtjen e pakicave, bazuar në rekomandimet e Komitetit Këshillues dhe Rezolutës për zbatimin e Konventës Kuadër, me fokus përgatitjen dhe miratimin e legjislacionit gjithëpërfshirës për pakicat, si dhe mbështetjen e institucioneve shqiptare për rritjen e ndërgjegjësisë dhe kapaciteteve mbi zbatimin e legjislacionit gjithëpërfshirës mbi pakicat.

15. Projekti i përbashkët KiE-BE "Promovimi i të drejtave të njeriut dhe mbrojtja e të drejtave të njeriut në Evropën Juglindore", i cili ka si qëllim përmirësimin e aksesit të të drejtave të pakicave në nivel vendor dhe kombëtar, bazuar në standartet e Këshillit të Evropës dhe vecanërisht Konventën Kuadër, po zbatohet edhe në pesë bashki të Shqipërisë: Dropull, Përmet, Fier, Shkodër dhe Shijak¹⁴. Në kuadrin e këtij projekti janë akorduar grante të vogla (18.000 Euro) për secilën bashki përfituese. Gjithashtu në kuadrin e përzgjedhjes së praktikave më të mira për zbatimin e projekteve, Bashkia Përmet është zgjedhur si praktika më e mirë dhe ka përfituar një grant shtesë për zbatimin e projektit. Zbatimi i Projektit rajonal mbi pakicat, në Shqipëri, ka ndikuar pozitivisht në rritjen e ndërgjegjësisë të organeve vendore, si dhe komunitetit, mbi zbatimin e Konventës Kuadër, si dhe Opinionit dhe Rezolutës mbi zbatimin e Konventës Kuadër.

16. Në kuadrin e zbatimit të këtij projekti në Shqipëri, duke qenë se Bashkia e Përmetit është përzgjedhur si bashkia me praktikën më të mirë për pakicat, më 8 shtator 2016 u organizua takimi rajonal "Open day", me pjesëmarrjen e përfaqësuesve të vendeve të rajonit ku është zbatuar projekti, si dhe përfaqësues të bashkive të tjera të vendit, për të diskutuar mbi arritjet dhe problematikat në fushën e pakicave. Takimi me përfaqësuesit e institucioneve qendrore dhe përfaqësues të bashkive përfituese të projektit, -pati si qëllim diskutimin e problematikave të pakicave në nivel kombëtar dhe vendor dhe adresimin e -tyre. Ky takim synoi përgatitjen e një dokumenti, i cili - u është dërguar institucioneve qendrore, me qëllim adresimin dhe përfshirjen e çështjeve dhe problematikave në strategjitë dhe politikat e qeverisë¹⁵.

II. Masat e ndërmarrja për të adresuar çështjet kryesore që evidentohen në Rezolutën e Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës¹⁶ (KiE-së) mbi zbatimin e Konventës Kuadër nga Shqipëria¹⁷.

17. Në lidhje me hartimin e një ligji gjithëpërfshirës për pakicat kombëtare me qëllim plotësimin e mangësive ligjore dhe qartësimin e politikave ndaj personave që u përkasin pakicave kombëtare,

¹⁴ Informacion i detajuar mbi zbatimin e këtij Projekti, jepet në faqen e internetit: <http://pjp-eu.coe.int/web/minority-rights>. Informacion mbi zbatimin e projektit në 5 Bashkitë e Shqipërisë jepet në aneksin nr. 1 bashkëlidhur këtij Raporti.

¹⁵ Informacion mbi rezultatet e takimit në Përmet dhe rekomandimet jepet në aneksin nr. 2 bashkëlidhur Raportit.

¹⁶ Këtej e tutje KiE

¹⁷ Pjesa e dytë e Rezolutës mbi zbatimin e Konventës Kuadër "Çështje për veprime të menjehershme".

duke eliminuar çdo shkak për trajtim të diferencuar mes kategorive të pakicave kombëtare dhe atyre etno-gjuhësore, si dhe në kuadrin e përmbushjes së 5 prioritetëve të rekomanduara nga Komisioni Evropian në Udhërrëfyesin mbi zbatimin e këtyre prioritetëve¹⁸, lidhur me mbrojtjen e pakicave si pjesë e prioritetit 5 “të drejtat e njeriut” është përfshirë si objektivi: “Përmirësimi i kuadrit ligjor dhe politikave për respektimin dhe mbrojtjen e pakicave. Në këtë drejtim do të qartësohet dhe nxitet zbatimi i kuadrit ligjor ekzistues, pas një procesi konsultimi të gjerë që duhet të marrë parasysh rekomandimet e Komitetit Këshillues të Konventës Kuadër të Këshillit të Evropës “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare” dhe Rezolutës mbi pakicat. Siq edhe konstatohet objektivi i parashikuar në lidhje me pakicat i referohet pikërisht çështjeve dhe rekomandimeve të evidentuara në Rezolutën e KiE-së mbi pakicat dhe rekomandimeve të evidentuara në Opinionin e tretë të Komitetit Këshillues të Konventës Kuadër.

18. Për realizimin e angazhimeve mbi pakicat, bazuar në Urdhërin Nr. 117, datë 10.03.2014 të Kryeministrit “Për krijimin e grupit ndërinstitucional të punës për vlerësimin e kuadrit ligjor dhe të politikave për pakicat” është ngritur Grupi i Punës me përfaqësues nga ministritë e linjës, Komitetit Shtetëror të Minoriteteve, Avokatit të Popullit, Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi, etj, në të cilin parashikohej kryerja e detyrave të mëposhtme:

- Ndjekjen e angazhimeve (masave, aktiviteteve) të përcaktuara në Planin e Veprimit/Road Map lidhur me prioritetin 5 “Mbrojtja e të Drejtave të Njeriut”;
- Evidentimin e rekomandimeve të Komitetit Këshillues të Konventës Kuadër të Këshillit të Evropës “Për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare”, çështjeve dhe rekomandimeve të evidentuara në rezolutën mbi pakicat, çështjet e evidentuara në progres raportet e Komisionit Evropian për Shqipërinë, si dhe rekomandimet e Komiteteve të Konventave për të Drejtat e Njeriut;
- Vlerësimin e kuadrit ligjor aktual dhe politikave për mbrojtjen e pakicave;
- Evidentimin e çështjeve dhe problematikave lidhur me respektimin e të drejtave të pakicave;
- Zhvillimin e procesit të konsultimit me përfaqësues të institucioneve të pavarura, përfaqësues të shoqatave që përfaqësojnë pakicat, përfaqësues të shoqërisë civile që veprojnë në fushën e të drejtave të njeriut;
- Përgatitjen e konkluzioneve dhe paraqitjen e propozimeve të nevojshme, lidhur me përmirësimin e kuadrit ligjor dhe politikave për pakicat.

19. Ministria e Punëve të Jashtme¹⁹ në rolin e drejtuesit dhe koordinuesit të procesit, ka zhvilluar takime periodike me Grupin e Punës gjatë periudhës 2014-2015, për përmbushjen e angazhimeve mbi pakicat. Takimet periodike dhe materialet e dërguara nga ministritë përkatëse dhe institucionet e tjera pjesëmarrëse në proces, kanë shërbyer si bazë për hartimin e konkluzioneve dhe propozimeve, lidhur me përmirësimin e kuadrit ligjor dhe të politikave për pakicat. Gjatë procesit të punës, janë zhvilluar konsultimet e nevojshme me përfaqësues të shoqërisë civile që veprojnë në fushën e të drejtave të njeriut, ashtu si edhe me shoqatat që përfaqësojnë pakicat.

20. Tematikat e diskutuara në Grupin e Punës ishin: identifikimi, vlerësimi dhe analiza e kuadrit ligjor ekzistues sipas fushave; arsimi; kultura; anti-diskriminimi; politikave të përfshirjes sociale;

¹⁸ VKM nr. 330, datë 28.05.2014 “Për miratimin e Udhërrëfyesit për 5 prioritetet e rekomanduara nga Komisioni Evropian 2013”.

¹⁹ Këtë e tutje MPJ.

përfaqësimi i pakicave; funksionimi i Komitetit Shtetëror për Minoritetet; strehimi; shëndetësia; përmirësimi i kushteve të jetesës së pakicës Rome; aksesimi në media; njësitë e qeverisjes vendore; reforma territoriale etj. Analiza dhe paraqitja e konkluzioneve të Grupit të Punës bazohet në elementët e mëposhtëm:

- Qëndrimin aktual mbi trajtimin e pakicave, kuadri ligjor i zbatueshëm ndërkombëtar dhe kombëtar në lidhje me pakicat;
- Vlerësimet dhe rekomandimet e institucioneve ndërkombëtare;
- Evidentimin e çështjeve dhe problematikave në zbatimin e kuadrit ligjor, duke pasur parasysh gjetjet dhe rekomandimet e Opinionit të tretë të Komitetit Këshillues dhe çështjet e evidentuara në Rezolutën mbi pakicat;
- Vlerësimin e detajuar të kuadrit ligjor, politikave, problematikave dhe propozimeve për përmirësimin e tyre sipas fushave (arsimimi, kultura, të drejtat dhe politikat civile, shëndetësia, strehimi, Policia e Shtetit, pushteti vendor, kuadri institucional). Paraqitja sipas fushave tematike i referohet dispozitave lidhur me pakicat në një sërë ligjesh, aktesh nënligjore dhe dokumenta strategjike, si dhe zbatimit të tyre në praktikë.
- Paraqitjen e konkluzioneve, propozimeve dhe rekomandimeve mbi përmirësimin e kuadrit ligjor dhe politikave për pakicat, bazuar në vlerësimet e ministrave të linjës, institucioneve të pavarura të përfshira në proces, si dhe rekomandimet e institucioneve ndërkombëtare.

21. Konkluzionet dhe rekomandimet kryesore të Grupit të Punës "Për vlerësimin e kuadrit ligjor dhe të politikave për pakicat" janë:

- Përgatitja dhe miratimi i legjislacionit gjithëpërfshirës, përfshirë hartimin e ligjit specifik mbi pakicat kombëtare.
- Eliminimi i ndarjes në dy kategori: pakica kombëtare dhe pakica etno-gjuhësore, si dhe përcaktimi i mënyrës ligjore të njohjes së pakicave.
- Zbatimi i legjislacionit ekzistues dhe legjislacionit të ardhshëm për pakicat kombëtare të jetë në përputhje me dispozitat e Konventës Kuadër.
- Përmirësimi i kuadrit ligjor mbi funksionimin dhe rritjen e rolit të Komitetit Shtetëror të Minoriteteve.
- Përmirësimi i kuadrit ligjor dhe nënligjor dhe zbatimi i masave institucionale sipas fushave (arsim, kulturë, përfshirja sociale, përmirësimi i kushteve të jetesës së pakicës rome, etj).
- Paraqitja e rekomandimeve mbi përmirësimin e kuadrit ligjor dhe institucional mbi pakicat është mbështetur edhe në rekomandimet e institucioneve të pavarura si Avokati i Popullit, Komiteti Shtetëror i Minoriteteve, grupet e interesit (shoqatat e pakicave dhe shoqëria civile, si dhe rekomandimet e organizatave ndërkombëtare.

22. Në kuadrin e zhvillimit të një procesi të gjerë konsultimi krahas procesit ndërinstitucional janë organizuar edhe takime me shoqatat e pakicave dhe shoqërinë civile, për diskutimin e çështjeve, si një mundësi për përfshirjen e tyre në këtë proces, paraqitjen e çështjeve dhe problematikave, si dhe për marrjen e kontributeve, propozimeve të tyre.

23. Ministria e Punëve të Jashtme në rolin e drejtuesit dhe koordinuesit të procesit ka vijuar procesin e konsultimit, me qëllim përgatitjen e draftit të planit të veprimit mbi hartimin dhe miratimin e masave konkrete ligjore, nënligjore dhe institucionale gjatë vitit 2016 dhe në vijim gjatë vitit 2017, sipas fushave për përmbushjen e angazhimeve mbi pakicat. Me qëllim

përgatitjen e projektligjit "Për mbrojtjen e të drejtave të pakicave kombëtare" dhe përmirësimin e kuadrit ligjor, nënligjor dhe institucional mbi pakicat në fillim të vitit 2016 në Ministrinë e Punëve të Jashtme është ngritur dhe funksionon Grupi i Punës. Në kuadër të procesit për përmbushjen e angazhimeve mbi pakicat është parashikuar një kalendar masash dhe veprimesh konkrete (timeline) mbi: hartimin e projektligjit mbi pakicat; bashkëpunimin me organizatat ndërkombëtare për marrjen e ekspertizës ndërkombëtare gjatë procesit të hartimit të projektligjit, kuadrit nënligjor dhe zhvillimin e procesit të konsultimit (social outreach); përgatitjen e paketës së akteve nënligjore (në bashkëpunim me institucionet përkatëse sipas fushave) për zbatimin e projektligjit mbi pakicat; procesin e gjerë të konsultimit (konsultimin ndërinstitucional dhe konsultimin me shoqatat e pakicave dhe shoqërinë civile) mbi projektligjin mbi pakicat.

24. Me Urdhrin e Kryeministrit nr. 121, datë 27.07.2016, është parashikuar ngritja e "Grupit ndërinstitucional të Punës për hartimin e projekt-ligjit "Për mbrojtjen e pakicave kombëtare". Në Grupin ndërinstitucional ka përfaqësues nga të gjitha ministratë, Kryeministria, Kuvendi. Në takimet e Grupit të punës marrin pjesë edhe përfaqësues nga institucione të tjera si: Avokati i Popullit, Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi, Komiteti Shtetëror i Minoriteteve, Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale, Akademia e Shkencave, Instituti i Statistikave, Autoriteti i Mediave Audio-Vizive, Radio-Televizioni Shqiptar. Grupi ndërinstitucional i punës do të kryejë këto detyra: a) Përmbushjen e angazhimeve mbi përmirësimin e kuadrit ligjor për respektimin dhe mbrojtjen e pakicave, objektiv i parashikuar në Planin e Veprimit/Road Map, lidhur me prioritetin 5 "Mbrojtja e të Drejtave të Njeriut". b) Paraqitjen e propozimeve dhe kontributeve në procesin e hartimit të projektligjit "Për pakicat kombëtare në Republikën e Shqipërisë". c) Identifikimin e akteve nënligjore të nevojshme për t'u hartuar në zbatim të ligjit; d) Pjesëmarrjen në procesin e konsultimit ndërinstitucional, si dhe gjatë procesit të konsultimit me përfaqësues të institucioneve të pavarura, ekspertë, përfaqësues të shoqatave që përfaqësojnë pakicat, përfaqësues të shoqërisë civile që veprojnë në fushën e të drejtave të njeriut. Afati për hartimin dhe paraqitjen e projektligjit mbi pakicat pranë Këshillit të Ministrave është deri në fund të muajit dhjetor 2016. Brenda muajit dhjetor 2016 do të paraqitet edhe plani i akteve nënligjore që do të miratohen në zbatim të ligjit gjatë vitit 2017. Më pas do të vijohet me ndjekjen e procedurave të nevojshme për miratimin nga Kuvendi i Shqipërisë. Krahës hartimit të projektligjit, parashikohet edhe përgatitja e akteve nënligjore mbi zbatimin e projektligjit mbi pakicat dhe përmirësimi i kuadrit ligjor, nënligjor sipas fushave dhe miratimi i tyre, të cilat parashikohen të realizohen gjatë periudhës 2016-2017.

25. Procesi i hartimit të projektligjit mbi pakicat bazohet në: identifikimin dhe analizën mbi çështjet e pakicave në Shqipëri; gjetjet dhe rekomandimet e Komitetit Këshillues dhe Rezolutës mbi pakicat, si dhe detyrimet në kuadrin e organizatave ndërkombëtare; eksperiencat dhe praktikën e vendeve të rajonit dhe më gjerë; konteksti, kushtet dhe nevojat specifike të vendit, lidhur me pakicat. Projektligji mbi pakicat do të parashikojë parimet themelore për trajtimin e pakicave dhe mbrojtjen e të drejtave të tyre. Objektiv i këtij ligji është arritja e standardeve më të larta për sa i përket zbatimit në praktikë të të drejtave të pakicave kombëtare sipas fushave (arsim kulturë, ruajtja dhe zhvillimi i identitetit të tyre, përfaqësimi në jetën ekonomike, sociale, publike, etj). Ky projektligj do të synojë adresimin e boshllëqeve ligjore dhe do të qartësojë politikën ndaj tyre, si dhe zbatimin e të drejtave të tyre në praktikë. Projektligji do të adresojë disa çështje themelore: 1) Përcaktimin e kriterëve të qarta ligjore për njohjen e grupeve të personave si pakica kombëtare; 2) Shmangien e dallimeve midis pakicave kombëtare dhe etno-gjuhësore, duke eliminuar ndarjen aktuale të njohjes së pakicave në këto dy kategori; 3) Përmirësimin e

kuadrin ligjor mbi funksionimin dhe rritjen e rolit të Komitetit Shtetëror të Minoriteteve. 4) Përcaktimin e mekanizmave institucionale, si dhe kuadrin institucional për trajtimin e çështjeve të pakicave për zbatimin e të drejtave të pakicave. 5) Ligji do të mundësojë identifikimin dhe rregullimin ligjor të të drejtave të pakicave kombëtare dhe sistemimin e tyre sipas tematikave të trajtuara në Konventën Kuadër “Për mbrojtjen e pakicave kombëtare”. Gjithashtu do të mundësojë harmonizimin e terminologjisë mbi pakicat kombëtare, përcaktimin e mekanizmave dhe kriterëve ligjore për njohjen si pakicë kombëtare.

26. Autoritetet shqiptare vlerësojnë shumë të rëndësishëm zhillimin e një procesi të gjerë të konsultimit në kuadrin e përmirësimit të legjislationit dhe zbatimit të masave institucionale mbi pakicat me të gjithë aktorët shtetërorë dhe jo shtetërorë, përfshirë edhe organizatat ndërkombëtare. Duke vlerësuar rolin e Këshillit të Evropës në promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe ekspertizën në lidhje me çështjet e pakicave, Ministria e Punëve të Jashtme ka kërkuar ekspertizën ndërkombëtare dhe asistencën e KiE-së, si partner kryesor gjatë përgatitjes së projektligjit “Për mbrojtjen e të drejtave të pakicave”. Këshilli i Evropës ka ofruar ekspertizë ndërkombëtare²⁰, mbi projektligjin mbi pakicat, si dhe mbështetje dhe asistencë për zhvillimin e aktiviteteve për zhvillimin e procesit të konsultimit (*social outreach*), në kuadrin e projektit të përbashkët KiE-BE “Promovimi i të drejtave të njeriut dhe mbrojtja e pakicave kombëtare në Evropën Juglindore”.

27. Ministria e Punëve të Jashtme vlerëson edhe ekspertizën dhe asistencën e Komisionerit të Lartë për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare (HCNM) të OSBE-së, për paraqitjen e opinionëve dhe ekspertizës në kuadrin e procesit të përmirësimit të legjislationit dhe politikave mbi pakicat. Vlerësojmë se ky bashkëpunim do të ishte i vlefshëm në fusha specifike si arsimimi i pakicave, pjesëmarrja e pakicave në jetën publike, si dhe mbi mekanizmat institucionale mbi pakicat. Zyra e Komisionerit të lartë për Pakicat Kombëtare ka shprehur angazhimin për të kontribuar në proces, duke paraqitur komente mbi projektligjin mbi pakicat, si dhe nëpërmjet pjesëmarrjes në procesin e konsultimit. Kjo ekspertizë do të jetë e vlefshme në kuadrin e hartimit të planit të masave institucionale dhe kuadrin nënligjor për zbatimin e ligjit.

28. Në kuadrin e zhvillimit të procesit të konsultimit (*social outreach*), Ministria e Punëve të Jashtme në bashkëpunim me Këshillin e Evropës, zhvilloi në datën 1 qershor 2016 në mjediset e MPJ-së, Tryezën e rrumbullakët me temë “Të drejtat e pakicave në kontekstin shqiptar, në përputhje me angazhimet që rrjedhin nga Konventa Kuadër Për mbrojtjen e pakicave dhe të organizatave ndërkombëtare”. Në këtë tryezë morën pjesë ekspertë, akademikë dhe profesionistë të fushës së të drejtave të njeriut dhe pakicave, vendas dhe të huaj, si dhe përfaqësues të Këshillit të Evropës²¹, prezencës së OSBE-së në Shqipëri. Kjo Tryezë pati si qëllim shprehjen e vullnetit për përmirësimin e kuadrin ligjor mbi pakicat, prezantimin e nismës për hartimin e projektligjit dhe marrjen e kontributeve të ekspertëve, akademikëve dhe profesionistëve të fushës së të drejtave të njeriut dhe pakicave. Tryeza e rrumbullakët pati rëndësi të veçantë në drejtim të kontributeve që u morën nga këta të fundit, në mënyrë që çështjet, opinionet, mendimet dhe problematikat që u ngritën gjatë tryezës të adresohen në mënyrë efektive në përmbajtjen e

²⁰ Eksperti i kontraktuar nga KiE, është Prof. Dr. Rainer Hofmann, si dhe ish President, ish Zëvendës-president dhe ish anëtar i Komitetit Këshillues të Konventës Kuadër.

²¹ Të ftuar në këtë tryezë, ndër të tjerë ishin edhe Presidentja *ad interim* e Komitetit Këshillues të Konventës Kuadër znj. Petra Roter, Profesori i së Drejtës Ndërkombëtare dhe të Drejtave të Njeriut e Pakicave, z. Rainer Hofmann, si dhe përfaqësues të Sekretariatit të Këshillit të Evropës.

projektligjit mbi pakicat. Përfaqësuesit e shoqatave të pakicave vunë theksin te njohja ligjore e pakicave, garantimi efektiv i të drejtave civile dhe politike, të të drejtave gjuhësore dhe arsimore, përfaqësimit publik etj, duke shprehur besimin se ligji i ri dhe aktet nënligjore në zbatim të tij do t'i adresojnë këto çështje.

29. Kjo tryezë e rumbullakët do të pasohet nga konsultime ndër-institucionale, komunikime të vazhdueshme me shoqatat e pakicave, me qëllim hartimin e një ligji që -krahas ndjeshmërisë dhe problematikave, të adresojë efektivisht çështjet e pakicave me gjithë kompleksitetin e tyre, si dhe të reflektojë praktikatat pozitive ligjore. Tryezat e mësipërme do të pasohen nga organizimi i një Konferencë finale (parashikuar në datën tetor 2016) mbi përmbylljen e procesit të konsultimit mbi projektligjin mbi pakicat, me pjesëmarrjen e përfaqësuesve të institucioneve qendrore dhe të pavarura, shoqatave të pakicave, shoqërisë civile, përfaqësuesve të organizatave ndërkombëtare.

30. Në lidhje me të dhënat e censusit, informojmë se në formularin e regjistrimit të popullsisë të realizuar në vitin 2011 u përfshi edhe pyetja mbi përkatësinë etnike, që nënkupton vetëdeklarimin si një kriter për identifikimin e përkatësisë etnike të popullsisë. Me përfshirjen e pyetjes mbi kombësinë është zbatuar neni 3 i Konventës Kuadër, mbi vetëdeklarimin e përkatësisë etnike dhe neni 20/2 i Kushtetutës, që garanton shprehjen lirish të përkatësisë etnike. Pyetja lidhur me përkatësinë etnike dhe fetare ka qënë një pyetje fakultative (jo e detyrueshme), që nënkupton se asnjë individ nuk do të kishte arsye për të shtrëmbëruar të vërtetën dhe për të mos u përgjigjur kësaj pyetje. Sipas të dhënave të censusit, përqindja e pakicave në Shqipëri llogaritet rreth 1.4% e numrit të përgjithshëm të popullsisë banuese në territorin e RSH-së. Në lidhje me këtë pyetje, kanë preferuar që të mos përgjigjen 13.96% e popullsisë banuese (në totalin e popullsisë banuese shqiptare prej 2.800.138 banorë)²².

31. Regjistrimi i popullsisë është një proces, i cili zhvillohet çdo 10 vjet dhe miratohet me ligj të veçantë. Në lidhje me zhvillimin e censusit të ardhshëm dhe përpunimin e të dhënave të censusit mbi pakicat institucionet shqiptare, do të mbahet parasysh parimi i vetëdeklarimit dhe në përputhje me standartet evropiane.

32. Në lidhje me arsimimin e pakicave, si çështje që evidentohet në Rezolutën e Komitetit të Ministrave të KiE-së mbi pakicat, e drejta e arsimimit të pakicave kombëtare në gjuhën amtare garantohet nga Kushtetuta, Ligji "Për sistemin arsimor parauniversitar në RSH-së", VKM "Për kriteret dhe procedurat e dhënies së lejes për funksionimin e institucioneve arsimore jopublike dhe të institucioneve arsimore plotësuese jopublike, ku zhvillohen lëndë fetare ose ku mësimi zhvillohet edhe në gjuhë të huaj", si dhe disa udhëzime të Ministrisë së Arsimit "Për arsimimin në gjuhën amtare të personave të pakicave". Personat që u përkasin pakicave kombëtare në zonat ku banojnë, u krijohen mundësi për funksionimin e shkollave dhe klasave ku mësohet gjuha amtare, historia dhe kultura e vendit të origjinës. Kurrikula e arsimit bazë, u jep mundësi të gjitha

²² Rezultatet e censusit mbi përkatësinë etnike, gjenden të publikuara në faqen e internetit të INSTAT: www.instat.gov.al
<http://www.instat.gov.al/al/census/census-2011/t%C3%AB-dh%C3%ABnat-e-census-2011.aspx>

shkollave që të zhvillojnë edhe një kurrikul në bazë shkolle dhe futjen e lëndëve me zgjedhje. Aktualisht funksionojnë klasa dhe shkolla publike vetëm për arsimimin e pakicës greke dhe maqedonase, në zonat ku banojnë në një numër të konsiderueshëm. Pavarësisht masave të ndërmarra hasen problematika, mbi arsimimin e fëmijëve romë. Megjithatë janë bërë përpjekje në lidhje me ruajtjen e gjuhës Rome duke hapur për herë të parë në Shqipëri në Universitetin “Aleksandër Xhuvani”, degën “Romisht”.

33. Kuadri ligjor ekzistues garanton arsimimin e pakicave kombëtare, por konstatohen vështirësi në zbatimin e plotë të tij dhe në krijimin dhe zhvillimin e kushteve ligjore dhe infrastrukturore për zhvillimin arsimor të pakicave kombëtare, në përputhje me “Konventën Kuadër. Intensifikimi i dialogut me përfaqësuesit e pakicave kombëtare është i nevojshëm për trajtimin e kërkesave të pakicave, për arsimimin në gjuhën e tyre. Ndër konkluzionet dhe rekomandimet e Grupit të Punës “Për vlerësimin e kuadrit ligjor dhe politikave mbi pakicat” konsiderohet i nevojshëm përcaktimi i statusit të pakicës, në mungesë të të cilit vështirësohet përmbushja e e detyrimeve ligjore përsa i përket garantimit të arsimit në gjuhën amtare apo edhe i hapjes së klasave për pjesëtarët e pakicave kombëtare; Përmirësimi i kuadrit ligjor dhe nënligjor në lidhje me pakicat kombëtare. Projektligji mbi pakicat dhe aktet nënligjore që parashikohen të hartohen dhe miratohen në zbatim të këtij ligji, si dhe përmirësimi i kuadrit ligjor dhe nënligjor ekzistues në fushën e arsimit do të përfshijë rregullimet e nevojshme ligjore për garantimin e së drejtës së arsimit të pakicave.

34. Në Strategjinë Kombëtare “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së Pakicës Rome” dhe Planin e Veprimit të “Dekadës së Përfshirjes së Romëve” (2005-2015) u parashikuan masa dhe aktivitete konkrete, lidhur me përfshirjen e efektive të romëve në hartimin, zbatimin, monitorimin, vlerësimin e masave. Në Udhërrëfyesin mbi zbatimin e 5 prioritetëve, lidhur me prioritetin 5 “të drejtat e njeriut”, është parashikuar si objektiv me masat konkrete zbatimi i rekomandimeve të seminarit të nivelit të lartë “Përfshirja e Komunitetit Rom dhe Egjiptian - Sfida e re drejt zhvillimit shoqëror të Shqipërisë”, (i zhvilluar në shkurt 2014). Ky Seminar i konceptuar në formën e një dialogu mes shtetit, shoqërisë civile, organizatave Rome dhe Egjiptiane si dhe ekspertëve, shërbeu për hartimin e masave konkrete për përmirësimin e situatës social - ekonomike të këtyre komuniteteve. Rekomandimet e dala nga seminari janë diskutuar me të gjithë aktorët përgjegjës për të siguruar ndërmarrjen e masave konkrete nga çdo institucion për përmirësimin e situatës social-ekonomike të këtyre komuniteteve dhe përfshirjen e këtyre rekomandimeve në dokumentat e tyre politikë dhe strategjikë.

35. Strategjia dhe Plani i Veprimit mbi Dekadën Rome 2005-2015 dhe Strategjia e Përfshirjes Sociale shërbyen si kuadër për hartimin e Planit Kombëtar të Veprimit për Integrimin e Komunitetit Rom dhe atij egjiptian. Vëmendje e veçantë iu kushtua punës për të harmonizuar proceset e zhvillimit të këtij plani me reformën administrative territoriale, reformimin e reformës së shërbimeve sociale dhe decentralizimin. Gjithashtu për zbatimin e rekomandimeve të Seminarit mbi përfshirjen e komunitetit rom dhe atij egjiptian, gjatë periudhës 2014-2015, MMSR ka drejtuar procesin e hartimit të Planit Kombëtar të Veprimit për integrimin e Romëve dhe Egjiptianëve. Plani i Veprimit për Integrimin e Romëve dhe Egjiptianëve 2016-2020 (miratuar dhjetor 2015)²³, parashikon masa konkrete për përmirësimin e kushteve të komunitetit rom, si dhe atij egjiptian. Procesi i hartimit të këtij Plani Veprimi, u zhvillua si një proces gjithëpërfshirës, ku për çdo fushë të Planit u zhvilluan takime konsultative dhe tranime të

²³ Informacion mbi fushat, objektivat dhe aktivitetet që parashikon ky Plan Veprimi paraqitet në vijim, në pjesën e tretë të Raportit.

veçanta për të siguruar rolin e çdo institucioni, si lider në fushën që ata mbulojnë, si dhe përfshirjen e komuniteteve në këtë proces. Ky proces u zhvillua nëpërmjet: Evidentimit të nevojave që realisht kanë komunitetet romë dhe egjiptiane, ku një rol të rëndësishëm luajtën grupet e interesit dhe përfaqësuesit e organizatave romë dhe egjiptiane, që morën pjesë aktive në takimet e zhvilluara. Adresimit të këtyre nevojave, nëpërmjet masave dhe aktiviteteve konkrete lidhur me: aksesin në sistemin e drejtësisë; regjistrimit civil; arsimit; nxitjes së dialogut ndërkulturor; punësimit dhe arsim-formimit profesional; kujdesit shëndetësor; mbrojtjes sociale; strehimit. krijimin e të dhënave bazë, (duke përfshirë çdo të dhënë ekzistuese), si dhe identifikimin e masave për përmirësimin e statistikave për këto komunitete. Ky Plan paraqet një përshkallëzim të masave të zbatuara dhe që janë në proces zbatimi, si dhe parashikon aktivitete të reja për integrimin e romëve dhe egjiptianëve. Plani i Veprimit është hartuar në konsultim të ngushtë me ministrinë përgjegjëse të linjës, përfaqësues nga komuniteti Rom dhe Egjiptian si dhe aktorë të tjerë. Në Planin Kombëtar të Veprimit për Integrimin e Romëve dhe Egjiptianëve, fushat dhe masat për adresimin e çështjeve që lidhen me romët dhe egjiptianët përfshijnë: 1) fushën e arsimit; 2) fushën e strehimit dhe integritit urban; 3) fushën e shëndetësisë; 4) fushën e mbrojtjes sociale; 5) bashkëpunimin me pushtetin vendor; 6) koordinimin, monitorimin dhe vlerësimin e politikave. Ky Plan parashikon financimin e posaçëm nga qeveria, financim nga donatorët dhe përdorim të burimeve ekzistuese. Plani përfshin të dhëna në terma financiarë duke siguruar kostimin e masave dhe të dhëna mbi mbulimin nga buxheti i shtetit. Në lidhje me këto aktivitete janë parashikuar fondet nga buxheti i shtetit, si dhe është identifikuar hendeuku financiar për periudhën 2016-2020, si dhe mundësia e financimit nëpërmjet koordinimit me ndihmën e huaj. Monitorimi i zbatimit të masave dhe aktiviteteve të parashikuara realizohet nga Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë (MMSR) në bashkëpunim të ngushtë me përfaqësuesit e këtyre pakicave, ministrinë dhe institucionet e linjës, shoqërinë civile, qeverisjen vendore, si dhe komunitetin ndërkombëtar.

36. Në muajin prill 2016 është zhvilluar Seminari i tretë “Dialogu Politik Shqipëri – BE për Përfshirjen e Komuniteteve Rome dhe Egjiptiane në Shqipëri”, në bashkëpunim me Komisionin Evropian. Në këtë seminar morën pjesë përfaqësues të institucioneve qendrore dhe të pavarura, shoqatave të komunitetit rom dhe komunitetit egjiptian, shoqërisë civile, përfaqësues të organizatave ndërkombëtare. Ky Seminar, ashtu si edhe seminarët e mëparshme pati si qëllim hartimin e rekomandimeve specifike për adresimin efektiv e problematikave të këtyre komuniteteve, sipas fushave. Rekomandimet e këtij Seminari përfshijnë një sërë fushash si: arsimi; punësimi; kujdesi social dhe shëndetësor; strehimi; regjistrimi civil; politikën për integrimin e Romëve, instrumentet për koordinimin, monitorimin dhe mjetet buxhetore. Këto rekomandime përmbajnë objektiva të detajuara sipas fushave, problematikave e evidetuara, masat konkrete, treguesit dhe afatet kohore për realizimin e tyre gjatë periudhës 2016-2018²⁴. Rekomandimet e këtij Seminari, të cilat janë dakortësuar me Komisionin Evropian janë publikuar në muajin korrik 2016 nga Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë.²⁵

37. Një ndër çështjet që është adresuar gjatë cikleve të mëparshme të monitorimit të Konventës Kuadër është edhe nënshkrimi dhe ratifikimi i Kartës së Gjuhëve Rajonale dhe/ose Minoritare. Në momentin e anëtarësimit në KiE në vitin 1995, vendi ynë mori një sërë angazhimesh, ndër të cilat edhe aderimi në Kartën e Gjuhëve Rajonale apo Minoritare. Duke patur parasysh se Karta

²⁴ Informacion i detajuar mbi këto rekomandime paraqitet në vijim, në pjesën e tretë të Raportit.

²⁵ Rekomandimet e këtij Seminari janë publikuar në faqen e internetit të Ministrisë së Mirëqenies Sociale dhe Rinisë: <http://www.sociale.gov.al/al/te-reja/lajme/konkluzionet-e-seminarit-te-komuniteti-rome-dhe-egjiptiane&page=1>

ka si qëllim mbrojtjen dhe nxitjen e përdorimit të gjuhëve rajonale dhe minoritare, dhe përdorimin e tyre në jetën publike dhe private, nënshkrimi dhe ratifikimi i Kartës është një çështje që kërkon kryerjen e një studimi dhe analize, si dhe informimin e institucioneve përkatëse, institucioneve të pavarura, grupeve të interesit mbi përzgjedhjen e paragrafëve dhe nënparagrafëve të saj, të cilat mund të zbatohen nga vendi ynë, si dhe për të vlerësuar mundësinë e nënshkrimit të saj²⁶.

III. Masat për zbatimin e dispozitave të Konventës Kuadër, si dhe masat për zbatimin e rekomandimeve të tjera të evidentuara në Opinionin e Komitetit të Ministrave të KiE-së mbi zbatimin e Konventës Kuadër nga Shqipëria.

Neni 1- Nënshkrimi dhe Ratifikimi i Kartës së Gjuhëve Rajonale dhe ose Minoritare

38. Nënshkrimi dhe ratifikimi i Kartës është një çështje që mbahet në vëmendje konstante nga Ministria e Punëve të Jashtme dhe institucionet përkatëse, dhe në këtë drejtim po punohet për të bërë një vlerësim të kuadrit ligjor aktual mbi përzgjedhjen e paragrafëve dhe nënparagrafëve të saj, të cilat mund të zbatohen nga vendi ynë. Me qëllim njohjen e Kartës nga institucionet shqiptare, institucionet e pavarura dhe grupet e interesit, në muajin prill 2014, Këshilli i Evropës në bashkëpunim me Ministrinë e Punëve të Jashtme ka organizuar një seminar informues mbi Kartën Evropiane për gjuhët rajonale dhe minoritare, si dhe detyrimet për zbatimin e saj²⁷.

39. Në kuadrin e angazhimeve që rrjedhin nga Udhërrëfyesi mbi 5 prioritetet e Komisionit Evropian, në lidhje me përmirësimin e kuadrit ligjor dhe politikave mbi minoritetet, një ndër konkluzionet e Grupit të Punës mbi minoritetet është "shqyrtimi në vijim i mundësisë së nënshkrimit eventual të Kartës". MPJ në bashkëpunim me institucionet shqiptare po punon në drejtim të vlerësimit të numrit minimal të nevojshëm të paragrafëve apo nënparagrafëve (35) që mund të zbatohen, bazuar në kuadrin ligjor ekzistues, kontekstin dhe nevojat specifike të vendit, si dhe mundësitë financiare të shtetit. Nga një vlerësim paraprak nuk është arritur të përzgjidhet numri i nevojshëm i paragrafëve apo nënparagrafëve (35) për të siguruar nënshkrimin e saj.

40. Në vlerësimin tonë, përzgjedhja e detyrimeve që do të përmbushen nga shteti palë, përcaktimi i territorit ku janë të vendosur folësit e këtyre gjuhëve, vlerësimi i kuadrit ligjor ekzistues, si dhe përmirësimi i mëtejshëm i kuadrit ligjor duhet të merren në konsideratë. Karta përbën një dokument kompleks dhe vendimi për nënshkrimin dhe ratifikimin e saj, kërkon një vendimarrje politike, si dhe një proces teknik mbi përputhshmërinë me legjislacionin e brendshëm dhe mundësitë ligjore dhe financiare për zbatimin e saj.

41. Në kuadrin e Planit 3- vjeçar të Veprimit BE-KiE Horizontal Facility për Vendet e Ballkanit Perëndimor dhe Turqinë (2016-2019), mbi zbatimin e Planit për Shqipërinë, Këshilli i Evropës në bashkëpunim me institucionet shqiptare po punojnë për hartimin e masave, veprimeve konkrete për mbështetjen e autoriteteve shqiptare mbi marrjen e informacionit më të gjerë lidhur me këtë Kartë, si dhe përgatitjen e një analize mbi zbatimin e Kartës në kontekstin shqiptar.

²⁶ Informacion më i detajuar jepet në vijim, në paragrafët 37-40.

²⁷ Ky seminar është zhvilluar me mbështetjen e Projektit të përbashkët të BE-së dhe KiE-së "Promovimi i të drejtave të njeriut dhe minoriteteve në Evropën Juglindore".

Neni 3- Fusha e zbatimit të Konventës Kuadër – E drejta e vetëdeklarimit

1. Qëllimi i zbatimit individual të Konventës Kuadër

42. Në lidhje me rekomandimet mbi fushën e zbatimit të Konventës Kuadër, dhe rritjen e dialogut me përfaqësuesit e komunitetit egjiptian dhe boshnjak për mbrojtjen dhe zbatimin e dipsozitive të Konventës lidhur me to, informojmë se çështja e njohjes së komunitetit boshnjak dhe atij egjiptian si pakica kombëtare është duke u marrë në konsideratë nga ana e autoriteteve shqiptare.

43. Në lidhje me rekomandimet e Komitetit Këshillues mbi mundësinë e miratimit të një ligji mbi pakicat²⁸, siç evidentohet më sipër, institucionet shqiptare po punojnë për hartimin e projektligjit mbi mbrojtjen e të drejtave të pakicave, me qëllim plotësimin e mangësive ekzistuese ligjore, si dhe qartësimin e politikave ndaj tyre. Ky projektligj do të synojë një qasje fleksibile dhe të hapur, përsa i takon fushës së zbatimit të Konventës Kuadër, si dhe mundësinë e përfshirjes së grupeve të personave të komunitetit boshnjak dhe komunitetit egjiptian në fushën e zbatimit të Konventës Kuadër, sidomos në lidhje me interesat kulturore dhe gjuhësore të tyre.

44. Hartimi dhe miratimi i projektligjit mbi pakicat ka si qëllim që të parashikojë edhe kriteret ligjore për njohjen e pakicave, si dhe do të përbëjë një hap të rëndësishëm për garantimin e përfshirjes së grupeve të personave në fushën e zbatimit të Konventës Kuadër, veçanërisht lidhur me interesat kulturore dhe gjuhësore të tyre. Gjithashtu përmirësimi i kuadrit ligjor mbi pakicat do të synojë përfshirjen e personave që u përkasin pakicave në fushën e zbatimit të Konventës Kuadër, si dhe garantimin e të drejtave të pakicave, në përputhje me Konventën Kuadër.

2. Censusi i vitit 2011 dhe çështjet lidhur me vetë-identifikimin.

45. Pyetësi i Censurit të Popullsisë dhe Banesave të vitit 2011, gjatë fazës së përgatitjes së tij iu nënshtrua procesit të konsultimit të grupeve të interesit, ku u kryen një sërë takimesh edhe në lidhje me pyetjet që do të përmbante pyetësi. Këto takime patën si qëllim informimin e publikut mbi procesin dhe rëndësinë e Censurit, por edhe për të bërë të mundur pasqyrimin e kërkesave të përdoruesve.

46. Në pyetësin e censurit të vitit 2011 në Shqipëri, ashtu si në shumicën e vendeve të rajonit, u përfshi pyetja mbi përkatësinë etnike, pyetja mbi përkatësinë fetare dhe pyetja mbi gjuhën amtare. Sipas standarteve ndërkombëtare pyetjet mbi karakteristikat etnike dhe kulturore në censusin e popullsisë dhe banesave i referohen të dhënave mbi gjuhën, përkatësinë etnike dhe atë fetare. Pyetjet lidhur me përkatësinë etnike dhe atë fetare kanë qënë pyetje fakultative (jo të detyrueshme) dhe bazohen në deklarin e lirë të personave, si dhe lejonin mundësinë që të intervistuarit të mos përgjigjeshin. Përkatësia etnike është përcaktuar si "një kuptim i përbashkët i origjinës historike dhe territoriale të një grupi etnik ose komuniteti duke përfshirë karakteristika të veçanta që përfshijnë gjuhën, kulturën, fenë, zakonet dhe mënyrën e jetesës. Pyetja mbi

²⁸ Siç evidentohet më sipër në pjesën e dytë të Raportit.

përkatësinë etnike krijonte mundësinë për të vetdeklaruar përkatësinë etnike, ose për të zgjedhur alternativën për mospërgjigjen. Në lidhje me pyetjet fakultative nuk u parashikuan modalitete të para-kodimit dhe nga procesi i përpunimit të të dhënave, rezultuan 430 përgjigje për të dhënat mbi përkatësinë etno-kulturore. Mbledhja e të dhënave nëpërmjet pyetjeve të hapura ishte një proces kompleks dhe kjo përjasje krijoi mundësinë për të intervistuarit për të vetë-deklaruar përkatësinë e tyre etnike. Procedurat e klasifikimit dhe përgatitja e tabelave të të dhënave mbi pyetjet fakultative (siç ishte pyetja e përkatësisë etnike) është bazuar në standartet ndërkombëtare mbi të dhënat mbi gjuhën, etninë dhe fenë, si dhe rekomandimet e Konferencës së Statisticienëve Evropianë (EUROSTAT) për censuset e popullsisë dhe banesave. Pyetja e gjuhës amtare është përpunuar dhe analizuar pa marrë parasysh përgjigjet në pyetjen e grupit etno-kulturor apo besimit fetar²⁹.

47. Në përmbushje të angazhimeve ndërkombëtare, vetë-deklarimi si kriter subjektiv dhe kriteret objektive që lidhen me identitetin e personit, do të përbëjnë kriteret bazë për identifikimin e përkatësisë etnike të popullsisë. Hartimi dhe miratimi i projektligjit mbi pakicat do të jetë në përputhje me parimin e vetë-deklarimit të përkatësisë etnike, në përputhje me nenin 3 të Konventës Kuadër, si dhe Kushtetutën e RSH-së duke garantuar të drejtën e çdo personi që i përket një pakice kombëtare për të zgjedhur lirisht për t'u trajtuar ose jo si i tillë, si dhe garantimin e të drejtave që lidhen me këtë zgjedhje, në mënyrë individuale dhe në bashkësi me të tjerët.

48. Ligji nr.10 442, datë 7.7.2011 ka bërë disa ndryshime në ligjin bazë mbi censusin e vitit 2000, konkretisht "Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr.8669, datë 26.10.2000 "Për censusin e përgjithshëm të popullsisë dhe banesave", të ndryshuar". Sipas këtij ligji "Census" është mbledhja e informacionit me anë të pyetësorëve dhe përpunimi i të dhënave të tilla, në mënyrë që të sigurojë një numërim të plotë të të gjithë individëve, familjeve e banesave dhe të ndërtesave të shfrytëzuara për qëllime banimi brenda territorit të RSH-së, në një moment të vetëm në kohë, si dhe prodhimi i statistikave në lidhje me karakteristikat demografike, ekonomike dhe sociale të popullsisë së Shqipërisë. Në lidhje me "detyrimin për t'u përgjigjur", ligji parashikon se "të gjithë personat me shtetësi shqiptare apo të huaj, si dhe personat pa shtetësi, me përjashtim të personelit diplomatik të akredituar në Shqipëri, të cilët në momentin e censusit ndodhen brenda territorit të RSH-së, duhet të japin informacionin e kërkuar në pyetësorët e censusit të popullsisë dhe të banesave, sipas parashikimeve të këtij ligji.

49. Në lidhje me kategoritë e të dhënave dhe përdorimin e tyre, ligji parashikon se: 1)Të dhënat e mbledhura nga censusi kategorizohen në: a) identifikuese dhe personale të individëve; b) identifikuese dhe strukturore të ndërtesave, banesave, banesave të jetesës kolektive. 2)Të dhënat e mbledhura nga censusi do të përdoren vetëm për qëllime statistikore, në përputhje me ligjin "Për statistikën zyrtare", dhe me standartet e rekomandimet ndërkombëtare. Ky ligj përcakton shprehimisht se të dhënat e mbledhura nga censusi nuk do të përdoren për asnjë listë elektorale ose për përditësimin e asnjë regjistri të gjendjes civile dhe të asnjë regjistri tjetër administrativ. Konfidencialiteti i të dhënave të grumbulluara nga censusi është i mbrojtur nga dispozitat e këtij ligji dhe nga legjislacioni në fuqi. Rezultatet statistikore, të grumbulluara nga censusi, publikohen në nivel kombëtar dhe në nivel vendor, duke siguruar që ato të jenë të paraqitura në

²⁹ Në faqen e internetit të INSTAT-it janë publikuar edhe të dhënat mbi pyetjen për gjuhën amtare dhe pyetjen mbi përkatësinë fetare.

një formë, që përjashton identifikimin e drejtpërdrejtë ose të tërthortë të individit". Ligji mbi censusin përmban një dispozitë të veçantë mbi informimin publik të qëllimit dhe procedurave të censusit, si dhe detyrimet juridike lidhur me të bëhen publike nëpërmjet mediave dhe një fushatë të gjerë informimi, të drejtuar nga INSTAT-i. Fushata informuese fillon 8 javë para ditës së censusit dhe përfundon me nxjerrjen e rezultateve paraprake të censusit".

50. Ligji ka përcaktuar shkeljet dhe sanksionet përkatëse me gjobë, të cilat përbëjnë kundravajtje penale: 1) Refuzimi për të bërë deklaram ose deklarimi i rremë; 2) Mosrespektimi i rregullave të konfidencialitetit, dhe rregullat e tjera të përcaktuara në këtë ligj. Gjithashtu ligji mbi censusin ka parashikuar edhe të drejtën e ankimit ndaj sanksioneve për kundravajtjen administrative. Sipas informacioneve të INSTAT-it si institucioni përgjegjës për vlerësimin e kundravajtjeve administrative, nuk ka patur asnjë rast të zbatimit të gjobës për deklaram të rremë të të dhënave përfshirë edhe të dhënat e përkatësisë etnike.

51. Në lidhje me kontaktimet e Komitetit Këshillues lidhur me "zonat minoritare" të dikurshme³⁰, dëshirojmë të vemë në dukje qëndrimin e autoriteteve shqiptare³¹, lidhur me çështjen e të ashtuquajturave "zona minoritare". Në asnjë akt ligjor, përmendet termi "zonë minoritare" dhe të drejtat e pakicave garantojnë në të gjithë territorin e RSH-së, si brenda edhe jashtë vendeve të origjinës. Nga ana tjetër nuk ka patur asnjë praktikë zyrtare të aplikimit të këtij kriteri, i cili nuk parashikohet në legjislacionin shqiptar. Kushtetuta dhe legjislacioni i brendshëm garantojnë të drejtën e zgjedhjes së vendbanimit dhe lëvizjes lirisht në çdo pjesë të territorit shqiptar, apo për të dalë lirisht jashtë shtetit, të drejta që i gëzojnë edhe personat e pakicave kombëtare, ashtu si të gjithë shqiptarët. Nga ana tjetër vetë Konventa Kuadër nuk njih termin "zona minoritare", por vende (*areas*) të banuara tradicionalisht nga pakicat, apo që kanë numër substancial të personave që u përkasin pakicave".

52. Me qëllim mbledhjen e të dhënave të tjera mbi personat që u përkasin pakicave dhe shpërndarjen gjeografike, organet e pushtetit vendor kanë mbledhur të dhëna në lidhje me numrin dhe vendodhjen e tyre në disa bashki të vendit³². Autoritet shqiptare dëshirojnë të venë në dukje se ushtrimi i të drejtave të personave që u përkasin pakicave të parashikuara nga Konventa Kuadër dhe hartimi i politikave lidhur me to, nuk kushtëzohet nga rezultatet e censusit të vitit 2011.

53. Në lidhje me mbledhjen e të dhënave mbi romët dhe egjiptianët, Agjensitë e Kombeve të Bashkuara (zyra e UNDP-së në Tiranë) në bashkëpunim me INSTAT kanë përgatitur studimin "Romët dhe egjiptianët në Shqipëri: Një profil socio-demografik dhe ekonomik bazuar në censusin e 2011"³³.

³⁰ Paragrafët 39, 45, 157 të Opinionit të Komitetit Këshillues të Konventës Kuadër, si dhe evindentimit të "zonave minoritare" në Rezolutën e Komitetit të Ministrave të KiE-së.

³¹ Ky qëndrim është evidentuar edhe në Raportet e cikleve të mëparshme të monitorimit, si dhe komentet e autoriteteve shqiptare mbi Opinionet e cikleve përkatëse.

³² Të dhënat e mbledhura nga organet e pushtetit vendor, informacion i paraqitur nga Ministria e Punëve të Brendshme paraqiten në aneksin bashkëlidhur Raportit.

³³ Roma and Egyptians in Albania: a socio- demographic and economic profile based on the 2011 census. Publikuar në faqen e internetit: http://www.al.undp.org/content/albania/en/home/library/poverty/_roma-and-egyptians-in-albania--a-socio--demographic-and-economy.html

54. Plani i Veprimit për Integrimin e Romëve dhe Egjiptianëve 2016-2020 parashikon krijimin e të dhënave bazë (duke përfshirë çdo të dhënë ekzistuese), si dhe masat për përmirësimin e statistikave për komunitin Rom dhe atë Egjiptian. Në këtë Plan paraqiten të dhëna nga studime të ndryshme mbi këto komunitete.

Neni 4 – Ndalimi i Diskriminimit

55. Institucionet shqiptare janë të angazhuara për përmirësimin e vazhdueshëm të kuadrit ligjor, institucional dhe politikave, për mbrojtjen dhe respektimin e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut dhe ndalimin e diskriminimit, sipas fushave. Gjithashtu adresimi i çështjeve të komunitetit rom dhe egjiptian, ku mosdiskriminimi përbën një ndër parimet kryesore të politikave sociale dhe integruese, si Strategjia mbi Përfshirjen Sociale, Strategjia për Zhvillim dhe Integrim, Planin Kombëtar të Veprimit për Integrimin e Romëve dhe Egjiptianëve duke krijuar më shumë mundësi për zbatimin e të drejtave të tyre në praktikë. Ndër zhvillimet kryesore në kuadrin ligjor evidentohen:

- Ligji nr. 69/2012, datë 21.06.2012 “Për sistemin arsimor para-universitar në Republikën e Shqipërisë”. Ligji për sistemin arsimor para-universitar ka si qëllim kryesor *garantimin e së drejtës kushtetuese për arsimim për të gjithë*, sipas kuadrit ligjor përkatës, për funksionimin e sistemit arsimor para-universitar në Republikën e Shqipërisë. Ky ligj garanton të drejtën për arsimimin e të gjithë shtetasve, pa diskriminim për shkak të gjinisë, racës, ngjyrës, etnisë, gjuhës, orientimit seksual, bindjeve politike ose fetare, gjendjes, ekonomike apo sociale, moshës, vendbanimit, aftësisë së kufizuar ose për arsye të tjera që përcaktohen në legjislacionin shqiptar...”.
- Ligji nr.108/2014 “Për Policinë e Shtetit”, parashikon se Policia e Shtetit ka ndër të tjera për mision ruajtjen e rendit e të sigurisë publike, garantimin e zbatimit të ligjit, në përputhje me Kushtetutën dhe aktet ndërkombëtare, duke respektuar të drejtat dhe liritë e njeriut. Parimet bazë, në bazë të të cilave udhëhiqet Policia e Shtetit në veprimtarinë e saj, janë edhe: a)ligjshmëria; b)mosdiskriminimi; c)respektimi i të drejtave dhe lirive themelore të njeriut.
- Ligji nr.9232/2004 “Për programet sociale të strehimit të banorëve të zonave urbane” i ndryshuar, si dhe aktet nënligjore në zbatim të tij, janë baza ligjore për zgjidhjen e problemeve të strehimit. Ky ligj përcakton kushtet dhe kriteret për trajtimin me programe sociale strehimi, të banorëve që janë në nevojë dhe nuk kanë mundësi ti drejtohen tregut të banesave.
- Ligji nr.10383, dt. 24.02.2011 “Për sigurimin e detyrueshëm të kujdesit shëndetësor në Republikën e Shqipërisë”, i ndryshuar, përcakton mënyrën e sigurimit për çdo individ apo kategori njerëzish për të përfituar shërbim shëndetësor. Të gjithë personat që u përkasin pakicave janë shtetas shqiptar dhe shërbimin shëndetësor e kanë të garantuar në bazë të këtij ligji.
- Ligji 77/2014 “Për disa shtesa dhe ndryshime me ligjin nr. 10039, datë 22.12.2008, “Për ndihmën juridike”, i ndryshuar, parashikon që të drejtën për të përfituar ndihmë juridike e kanë personat të cilët: kërkojnë të mbrohen me avokat në procesin penal në të gjitha fazat e tij dhe, për shkak të pamundësive financiare, nuk kanë mundur të zgjedhin një avokat ose kanë mbetur pa të; kanë nevojë për ndihmë juridike në çështjet civile ose administrative, por nuk kanë mjete të mjaftueshme për ta paguar këtë ndihmë juridike ose çështjet janë tepër komplekse, nga ana e përmbajtjes dhe e procedurës; kanë nevojë të mbrojnë të drejtat e tyre, nëpërmjet paraqitjes së kërkesë-padisë, por nuk kanë mjete të

mjaftueshme për të paguar taksën mbi aktet, si dhe shpenzimet e nevojshme për njoftimet ose shërbimet e tjera gjyqësore. Në këtë rast, që personi ta përfitojë ndihmën juridike, duhet të vërtetohet se: i) përfshihet në programet e mbrojtjes sociale ose plotëson kushtet për t'u përfshirë në to; ose ii) është viktimë e dhunës në familje ose viktimë e trafikimit të qenieve njerëzore, për çështjet gjyqësore që lidhen me to. Komisioni Shtetëror i Ndihmës Juridike vlerëson plotësimin e kriterëve të përfitimit të ndihmës juridike, përfshirja në programet e mbrojtjes sociale ose plotësimi i kushteve për t'u përfshirë në to dhe çdo rrethanë tjetër që e vendos personin në kushte pamundësie, për të siguruar privatisht ndihmë juridike. Ministri i Drejtësisë, me propozim të Komisionit Shtetëror të Ndihmës Juridike, nxjerr udhëzim të veçantë për detajimin e kriterëve që duhet të plotësojnë këta persona. Tabela për kategorizimin e përqindjeve të përfitimit të ndihmës juridike sipas numrit të anëtarëve që personi ka në përbërjen e tij/saj familjare dhe të ardhurave mujore mesatare të familjes së tij, miratohet me vendim të Këshillit të Ministrave.³⁴ Në nenin 16 të ligjit parashikohet dhe paraqitja e kërkesës dhe dokumentacionit për përfitimin e ndihmës juridike, kërkesë e cila duhet të paraqitet personalisht ose kërkuesi apo përfaqësuesi i tij pranë Komisionit Shtetëror të Ndihmës Juridike. Kërkesa për dhënien e ndihmës juridike, në formën e përjashtimit nga pagimi i taksës mbi aktet, si dhe shpenzimeve të nevojshme për njoftimet ose shërbimet e tjera gjyqësore, duhet të paraqitet personalisht nga kërkuesi apo përfaqësuesi i tij, i autorizuar me prokurë.

- Ndryshimet në vitin 2015 të Kodit të Punës parashikojnë ndalimin e çdo lloji forme diskriminimi në ushtrimin e së drejtës për punësim dhe profesion, sipas parashikimeve të Kodit dhe Ligjit "Për Mbrojtjen nga Diskriminimi". Sipas këtij Kodi, përkufizimi në lidhje me "diskriminimin" kuptohet edhe çdo dallim, përjashtim, kufizim ose parapëlqim, që bazohet në përkatësinë etnike.

Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi

56. Ligji "Për Mbrojtjen nga Diskriminimi" me qëllim garantimin e mbrojtjes efektive nga diskriminimi, ka parashikuar ngritjen e zyrës së Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi (KMD) si një institucion publik, i pavarur në ushtrimin e detyrës së tij dhe si autoritet përgjegjës që "siguron mbrojtjen efektive nga diskriminimi dhe nga çdo formë sjelljeje që nxit diskriminimin". Zyra e Komisionerit ka organikën e vet strukturore të përbërë nga 21 punonjës³⁴. Komisioneri ka buxhetin e vet të pavarur, i cili financohet nga Buxheti i Shtetit dhe nga donacione të ndryshme. Buxheti i akorduar është në funksion të realizimit të politikës së përcaktuar në dokumentin "Deklarata e Politikës së Programit". Gjithashtu ky buxhet ka për qëllim ndërmarrjen e veprimeve të caktuara në funksion të arritjes së objektivave të përcaktuara për këtë program buxhetor.

57. Institucioni i Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi ka qënë pjesë e Grupit ndër-institucional të Punës "Për vlerësimin e kuadrit ligjor dhe politikave për pakicat", duke dhënë kontribut të vlefshëm, lidhur me mosdiskriminimin e pakicave. Në zbatim të ligjit "Për mbrojtjen nga diskriminimi", Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi (KMD) ka kompetencë të asistojë viktimat e diskriminimit përmes shqyrtimit të ankesës apo asistencës në gjykatë dhe hetimet ex-officio që janë çështje të ndërmarra me iniciativën e Komisionerit. Gjatë vitit 2015, KMD ka trajtuar gjithsej 288 çështje (268 ankesa dhe 20 çështje ex-officio). Nga ky total janë 180 ankesa 17 çështje ex-officio (në total 197 çështje të regjistruara në vitin 2015) si dhe 91 çështje (88

³⁴ Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi; Drejtoria e Hetim-Inspektimit; Drejtoria Procedurale Ligjore dhe Marrëdhënieve me Jashtë; Drejtoria e Shërbimeve Mbështetëse; Sektori i Marrëdhënieve me Publikun

ankesa dhe 3 çështje ex-officio) të mbartura nga viti 2014. Ankesat e individëve zënë 94% të totali, ndërsa 4% e zënë ato të organizatave dhe 2% grupe personash. Sipas fushave janë evidentuar: 62% të ankuesve që pretendojnë diskriminim në fushën e të mirave dhe shërbimeve; 28% të ankuesve që pretendojnë diskriminim në fushën e punësimit; 10% të ankuesve që pretendojnë diskriminim në fushën e arsimit. Diskriminimi për shkak të racës vazhdon të mbetet shkaku kryesor për të cilin pretendohet diskriminim. Rreth 50% e totalit të ankesave për vitin 2015 e zënë ato për shkak të racës. Gjatë këtij viti janë trajtuar 88 ankesa dhe 7 çështje të nisura kryesisht me iniciativë të Komisionerit me pretendim diskriminim për shkak të racës. Problematikat e parashtruara nga ankuesit e komunitetit rom lidhen me: 1) Mospërfitim dhe trajtim i padrejtë për ndihmën ekonomike; Trajtim i pabarabartë në fushën e punësimit si në sektorin shtetëror ashtu dhe në atë privat; Mosrespektimi i së drejtës së tyre për strehim dhe mosprishja e banesave të tyre që janë në proces legalizimi.

58. Gjatë vitit 2015, KMD ka dalë me vendim për 169 çështje të trajtuara, duke dhënë vendim për çështjet e mbartura nga viti 2014, si dhe duke vendosur sanksione me gjobë për 14 çështje, për mosplotësim të rekomandimeve të Komisionerit apo edhe kur nuk është dhënë informacion nga ana e subjekteve. Gjatë vitit 2015, ka përfunduar shqyrtimi i çështjeve për 62 ankesa të bëra nga subjektet dhe 5 çështje të nisura kryesisht nga Komisioneri. KMD në disa raste, ka ofruar asistencë për komunitetin rom dhe egjiptian, në plotësimin e dokumentacionit për përfitim e ndihmës ekonomike, për regjistrimin e fëmijëve të tyre në shkollë, regjistrimin në gjendjen civile, përfitim nga banesat sociale, dhe përfitim nga tarifat studentore, etj. Vihet re, që vazhdon të jetë i pranishëm diskriminimi i strukturuar që nuk i referohet një individi, por të gjithë grupit. Nga analiza e bërë mbi rastet e trajtuara, evidentohet se anëtarët e komunitetit rom dhe egjiptian, nuk janë të mirë informuar për të drejtat dhe shërbimet që përfitojnë apo rrugët për të siguruar këto shërbime.

59. Gjatë vitit 2014, KMD ka trajtuar gjithsej 308 çështje (290 ankesa dhe 18 çështje ex-officio), nga të cilat 172 ankesa dhe 8 çështje ex-officio (në total 180) të regjistruara në vitin 2014, si dhe 118 ankesa dhe 10 çështje ex-officio (në total 128) të mbartura nga viti 2013. Po ashtu pranë KMD, gjatë vitit 2014, përveç ankesave individuale, janë paraqitur edhe 6 ankesa nga organizata me interesa legjitime. Këto ankesa përgjithësisht janë paraqitur nga organizata që mbrojnë të drejtat e komunitetit rom, egjiptian, LGBT, grave, personave me aftësi të kufizuara etj. **Për vitin 2014** janë trajtuar 160 ankesa dhe 4 çështje të nisura kryesisht me iniciativë të Komisionerit me pretendim diskriminim për shkak të racës. Ato zënë 12% të të gjithë ankesave të bëra pranë KMD. Problematikat e parashtruara në këto ankesa të bërë nga individë të komunitetit rom dhe egjiptian lidhen me: 1) Mospërfitim dhe trajtimin e padrejtë për përfitim e ndihmës ekonomike, sipas parashikimeve të ligjit nr. 9355, datë 10.03.2005 "Për Ndihmën dhe Shërbimet Shoqërore" i ndryshuar, si dhe aktet nënligjore të dala në zbatim të këtij ligji; 2) Caktimin jo korrekt të masës së përfitimit të ndihmës ekonomike apo ndërprerjes së ndihmës ekonomike; 3) Trajtimin e pabarabartë fushën e punësimit, si në sektorin shtetëror ashtu dhe në atë privat; 4) Përdorimin e gjuhës fyese dhe të nënvlerësimit të ankesave nga ana forcave të ruajtjes së rendit; 5) Respektimin e së drejtës për strehim dhe mosprishjen e banesave të tyre që janë në proces legalizimi.

60. Gjatë vitit 2014 ka përfunduar shqyrtimi për 108 çështje (104 ankesa individuale dhe 4 ex-officio). Në pjesën më të madhe të rasteve, ankesat me shkak racën, nuk janë hetuar nga Komisioneri, pasi nuk plotësojnë kriteret që parashikon ligji 10221/2010 "Për Mbrojtjen nga Diskriminimi". Në përfundim të shqyrtimit dhe hetimit administrativ KMD ka dhënë përkatësisht këto vendime: a) 6 raste konstatim diskriminimi; b) 83 raste është konstatuar mosdiskriminim; 4

raste subjekti ankues kanë tërhequr ankesën; 12 raste çështjet nuk janë pranuar për mospërmbyshje të kërkesave ligjore; 1 rast është dhënë vendim me gjobë; 2 raste është pushuar shqyrtimi i ankesës për shkak të pamundësisë. Për ankesat me shkak racën, të cilat nuk janë pranuar për shqyrtim³⁵ pasi nuk plotësonin kriteret që parashikon ligji 10221/2010 “Për Mbrojtjen nga Diskriminimi”, Komisioneri ka sugjeruar dhe rekomanduar rrugën që duhet të ndjekin subjektet për zgjidhjen e problematikes së paraqitur përpara KMD. Në disa raste, KMD ka ofruar asistencë për komunitetin rom dhe egjiptian në plotësimin e dokumentacionit për përfitimin e ndihmës ekonomike, për regjistrimin e fëmijëve të tyre në shkollë, regjistrimin në gjendjen civile, përfitimin nga banesat sociale dhe përfitimin nga tarifat studentore, etj.

61. Për vitin 2013 janë trajtuar 137 ankesa dhe 12 çështje me pretendim diskriminim për shkak të racës. Duhet të theksohet fakti se në ankesat individuale duket qartë se pjestarët e këtij komuniteti ankohen për diskriminim në fushën e punësimit, strehimit, arsimit dhe në atë të shërbimeve. Për vitin 2012, nga ankesat vërejmë se pjestarë të këtij komuniteti pretendojnë se ndihen të diskriminuar në fushën e punësimit, strehimit dhe arsimit. Duhet theksuar fakti se Komisioneri ka filluar kryesisht 6 çështje me pretendim diskriminim për shkak të racës. Nga këto 3 raste, në bashkëpunim me institucionet përkatëse është arritur rivendosja e së drejtës së shkelur.

62. Komisioneri ka dhënë vendime strategjike të mbështetura edhe në vendimet e Gjykatës së Strasburgut apo në respekt të parimeve të vendosura nga Gjykata e Drejtësisë e Bashkimit Europian. Gjithashtu ka dhënë vendime diskriminimi për shkak të përkatësisë etnike (nga subjekt politik). Komisioneri gjatë praktikës së tij ka dhënë vendime për diskriminim dhe sanksione me gjobë për përdorimin e “gjuhës së urrejtjes”. Nga këto 12 çështje KMD ka konstatuar diskriminim në 7 çështje dhe ka dhënë 3 sanksione me gjobë. Në hartimin e Planit Strategjik 2012-2015 të Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi parashikohet si prioritet rritja e numrit të ankesave të komunitetit rom dhe atij egjiptian në fushën e ofrimit të të mirave dhe shërbimeve si dhe në fushën e punësimit”.

63. Në kuadër të zbatimit të ligjit dhe forcimit të masave kundër diskriminimit, Komisioneri ka bërë rekomandime ndaj institucioneve shqiptare në lidhje me mbrojtjen kundër diskriminimeve në fusha të ndryshme si arsimit, përfshirja sociale, marrëdhëniet e punës, ndryshime ligjore për përmirësimin e dispozitave ligjore etj, konkretisht:

- Në rekomandimet legjislativë për Kodin e Familjes të RSH, Komisioneri ka kërkuar që ndryshimet që do t'i bëhen këtij kodi të synojnë përafrimin me ligjin “Për Mbrojtjen nga Diskriminimi”, kryesisht në lidhje me bashkëjetesën.
- KMD i ka dërguar rekomandim Ministrisë së Arsimit dhe Sportit, “Për marrjen e masave për të luftuar diskriminim në lidhje me të drejtën për arsimim, në fillim të vitit shkollor 2014-2015 në sistemin arsimor para-universitar”, bazuar në identifikimin e problematikave të ndryshme me të cilat përballen grupe dhe kategori të caktuara nxënësish, kryesisht romë, egjiptianë, LGBT, me aftësi të kufizuara, fëmijët që për shkak të gjakmarrjes nuk mund të arsimohen, apo ata nxënës që për shkak të kushteve të vështira ekonomike apo vendbanimit, përballen me vështirësi, deri në pamundësi për t'u arsimuar.

³⁵ Gjatë shqyrtimit paraprak të këtyre ankesave ka rezultuar se nuk plotësojnë kërkesat e parashikuara në ligjin “Për Mbrojtjen nga Diskriminimi” për arsye se: nuk ka informacion të mjaftueshëm, për shkak të tejkallimit të afateve dhe mos kompetencës së institucionit për shqyrtim të ankesës.

- Komisioneri ka rekomanduar Ministrinë që të nxjerrë aktet nënligjore në zbatim të nenit 18 të ligjit “Për Mbrojtjen nga diskriminimi”.
- KMD i ka rekomanduar Ministrisë së Arsimit dhe Sportit se duhet të udhëzojë në mënyrë të posaçme Drejtoritë/ Zyrat Arsimore DAR/ZA, për të monitoruar në mënyrë të vazhdueshme masat e marra nga drejtuesit e institucioneve arsimore për të parandaluar dhe luftuar diskriminimin në shkolla, mënyrën e trajtimit të sjelljeve dhe qëndrimeve homofobike, stigmatizuese ndaj nxënësve që i përkasin komunitetit LGBT, nxënësve të përkatësisë rome dhe egjiptiane, nxënësve me aftësi të kufizuara, por jo vetëm, si dhe mënyrën e trajtimit të ankesave për diskriminim nga ana e drejtuesit të institucionit arsimor, një detyrim ky i parashikuar nga ligji “Për mbrojtjen nga diskriminimi”.

Avokati i Popullit

64. Institucioni i Avokatit të Popullit ushtron veprimtarinë e tij në bazë të ligjit “Për Avokatin e Popullit”. Avokati i Popullit mbron të drejtat, liritë dhe interesat e ligjshëm të individit nga veprimet ose mosveprimet e paligjshme e të parregullta të organeve të administratës publike, si dhe të të tretëve që veprojnë për llogari të saj”. Efektivisht kompetenca e përcaktuar në ligj për Avokatin e Popullit, përcakton mbrojtjen e të drejtave të njeriut, liritë dhe interesat e ligjshëm të individit. Institucioni i Avokatit të Popullit ka trajtuar vetëm çështjet ku ngrihen pretendime për shkeljen e të drejtave të njeriut. Kjo nuk na ka penguar që ky institucion të ndërhyjë me rekomandime sa i përket ndryshimit apo përmirësimit të legjislacionit me objekt mbrojtjen nga diskriminimi. Efektivisht ekziston një ndarje e punës ndërmjet dy institucioneve të Avokatit të Popullit dhe atij të Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi, e përcaktuar mbi bazën e praktikës së mirë të punës, të vendosur ndërmjet dy institucioneve.

65. Në Nëntor të vitit 2015, Kuvendi i Republikës, me miratimin e ligjit nr147/2015, “Për miratimin e buxhetit të vitit 2016”, miratoi kërkesën e institucionit të Avokatit të Popullit për shtimin e numrit të dy (dy) komisionerëve 1 (një) komisioneri në Seksionin për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të fëmijëve dhe 1 (një) komisioneri në Mekanizmin Kombëtar për parandalimin e torturës, trajtimit ose dënimit të egër, çnjerëzor ose poshtëruar, si dhe miratimin e 2 (dy) punonjësve të tjerë. Me miratimin e këtij ligji, numri i përgjithshëm i punonjësve shkoi nga 51 në 55 punonjës. Bazuar në vendimin e Këshillit të Ministrave nr.23, datë 20.01.2016, “Për përcaktimin e numrit të punonjësve me kontratë të përkohshme për vitin 2016 në Njësitë e Qeverisjes Vendore”, tashmë zyrat rajonale nëpër rrethe të Avokatit të Popullit janë të plotësuar me përfaqësues të kontraktuar me kontrata me kohë të pjeshme (6 ore në ditë), duke shënuar një hap përpara duke qenë se këto zyra menaxhoheshin nga individë me baza vullnetare. Buxheti i institucionit të Avokatit të Popullit vazhdon të jetë i limituar por aktualisht vështirësitë financiare kapërcehen me kontribute të ofruara nga Qeveria e Mbretërisë së Danimarkës nëpërmjet projektit “Mbështetja Daneze për Avokatin e Popullit Shqiptar – më pranë Komuniteteve Lokale, Shoqërisë Civile dhe Medias (2012-2016)”. Projekti ka për qëllim të ndërtojë kapacitetet institucionale dhe të forcojë lidhjet me shoqërinë civile dhe median, për ta bërë Avokatin e Popullit më efektiv në tre komponentë me rëndësi të veçantë për institucionin: 1.Forcimi i garancive demokratike në nivel lokal për qytetarët dhe shoqërinë civile; 2.Përmirësimi i kushteve në burgje dhe në qendrat e paraburgimit 3.Rritja e profilit publik dhe e pozicionit të Avokatit të Popullit nëpërmjet lidhjeve me shoqërinë civile dhe median.

66. Avokati i Popullit është angazhuar specifikisht në promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të pakicave, Institucioni i Avokatit të Popullit ka qënë pjesë e Grupit ndër-institucional të Punës

“Për vlerësimin e kuadrit ligjor dhe politikave për pakicat”, duke dhënë kontribut të vlefshëm. Në muajin mars 2015 është dërguar pranë Kuvendit Raporti i Veçantë “Për gjendjen e të drejtave të pakicave në Shqipëri”. Dërgimi i këtij raporti të veçantë është paraprirë me zhvillimin e një konference kombëtare nga ana e Avokatit të Popullit, në muajin Dhjetor 2014, për të drejtat e minoriteteve në Shqipëri. Në rekomandimet kryesore evidentohen:

- Përmirësimi i kuadrit ligjor për mbrojtjen e minoriteteve mbetet një nga çështjet kryesore, pasi vërehen mangësi. Në këtë kuadër është i nevojshëm miratimi i një ligji, ku të përcaktohet definicioni dhe kriteret e njohjes “de jure” të minoriteteve, në përputhje me parashikimet e Konventës Kuadër.
- Përmirësimi i kuadrit ligjor për mbrojtjen nga diskriminimi, me fokus disa përmirësime në nenin 1, të Ligjit nr.10221, datë 4.02.2010 “Për mbrojtjen kundër diskriminimit”, duke përfshirë në këtë nen si shkaqe për diskriminim; kombësinë; qëllimin e shpallur për të diskriminuar; nxitjen për diskriminim dhe ndihmesën dhe inkurajimin e diskriminimit.
- Marrja e masave të përshtatshme dhe zgjerimi i mundësive për arsimimin e pakcave, duke përfshirë mësimin e gjuhëve minoritare, promovimin e identitetit dhe zhvillimin e kulturës së minoritetit.
- Marrjen e masave konkrete ligjore dhe administrative për përmirësimin e aksesit në strehim, shërbimet e arsimit shërbimet sociale dhe pjesëmarrjen në jetën publike veçanërisht të pakicës Rome, por edhe të pakicaveve dhe komuniteteve të tjera në vend. Integrimin real të minoriteteve dhe komuniteteve të tjera në jetën e përditëshme, veçanërisht në strukturat qeverisëse në nivel vendor, apo qendror.
- Realizimi i një procesi të regjistrimit të popullsisë (censusi), të pakontestuar dhe të gjithëpranuar edhe nga minoritetet dhe komunitetet e tjera, i cili do të jepte shifrat reale të popullsisë minoritare, apo edhe të komuniteteve të tjera.
- Rritja e rolit dhe veprimtarisë së të gjithë institucioneve shtetërore në kuadër të respektimit të të drejtave të pakicave, veçanërisht zgjerimi i aktivitetit të institucioneve të pavarura në mbrojtje të të drejtave të njeriut dhe mbështetja e tyre në funksion të afirmimit, njohjes dhe respektimit të të drejtave të pakicave.

67. Lidhur me pakicën rome, janë hartuar nga Avokati i Popullit, një sërë rekomandimesh mbi:

- Përfshirjen në programet e formimit profesional dhe punësimin e pjesëtarëve të minoritetit Rom.
- Për regjistrimin e pjesëtarëve të minoritetit Rom në regjistrat e gjendjes civile dhe lehtësimin e procedurave të transferimit të të dhënave të gjendjes civile në njësitë vendore ku ata kanë vendbanimin e ri.
- Marrjen e masave që do të ndikojnë në aksesin më të mirë në arsim të fëmijëve të pakicës Rome.
- Plotësimin e kushteve të përshtatshme për jetesë në ambientet e ish repartit ushtarak të ndodhur në Sharrë, Tiranë, ku pritej të strehoheshin disa familje të minoritetit Rom
- Marrjen e masave për të mundësuar regjistrimin e fëmijëve të minoritetit Rom, të vendosur pranë ish repartit ushtarak, Sharrë, Tiranë, në shkollat 9 vjeçare, pranë vendbanimit aktual të tyre.
- Ndryshimin e Ligjit nr.9232/2004 “Për programet sociale për strehimin e banorëve në zonat urbane”, i ndryshuar.
- Ndryshimin e VKM-së nr.787/2005, “Për përcaktimin e kriterëve, procedurave dhe të masës së ndihmës ekonomike”.
- Marrjen e masave për përmirësimin e kushteve të jetesës së Romëve.

- Disa përmirësime në Ligjin nr.69 datë 21.06.2012 "Për sistemin arsimor parauniversitar në Republikën e Shqipërisë".
- Disa përmirësime në ligjin nr.10221 datë 4.02.2010 "Për mbrojtjen nga diskriminimi", duke përfshirë në këtë nen si shkaqe për diskriminim; kombësinë; qëllimin e shpallur për të diskriminuar; nxitjen për diskriminim dhe ndihmesën dhe inkurajimin e diskriminimit.
- Një grup rekomandimesh për trajtimin e çështjes së problemit të strehimit, për familjet Rome që preken nga ndërtimi i Unazës së Re, për qytetin e Tiranës.
- Një grup rekomandimesh për përmirësimin e kushteve të jetesës së komuniteteve Rome, të vendosura në zonën e Shkozës, si dhe në zonën e "Bregut të Lumit", Tiranë.

68. Avokati i Popullit ka paraqitur në Kuvend katër Raporte të Veçanta, lidhur me problematikat e Romëve:

- Raporti i veçantë dërguar Kuvendit të Shqipërisë, "Mbi të drejtat e pakicës Rome", sipas problematikave të konstatuara në aktivitetin e Avokatit të Popullit, gjatë 6 mujorit të parë, të vitit 2012.
- Raporti i veçantë dërguar Kuvendit të Shqipërisë, në fillim të vitit 2014, "Për problematikat dhe gjendjen e të drejtave të minoritetit Rom në Shqipëri", pas një inspektimi të të gjitha siteve kryesore të Romëve, në Shqipëri.
- Raporti i veçantë dërguar Kuvendit të Shqipërisë, shkurt 2016, "Zhvendosja e komunitetit Rom/Egjiptian, të vendosur në zonën e Liqenit Artificial, Tiranë".

69. Në vitin 2015 dhe 2016, Avokati i Popullit në bashkëpunim me zyrën e OSBE-së në Shqipëri, ka zhvilluar aktivitete (auditoriume) në qytetin e Gjirokastrës, mbi të drejtat e pakicave, me pjesëmarrjen e institucioneve të ndryshme, shoqatave të pakicave, shoqërisë civile, organizatave ndërkombëtare .

Situata social-ekonomike e komunitetit rom dhe atij egjiptian.

70. Seminari i nivelit të lartë "Përfshirja e Komunitetit Rom dhe Egjiptian - Sfida e re drejt zhvillimit shoqëror të Shqipërisë" i organizuar në datat 20-21 Shkurt 2014, u konceptua në formën e një dialogu mes shtetit, Delegacionit të KE, shoqërisë civile, organizatave Rome dhe Egjiptiane si dhe ekspertëve ndërkombëtar të mirënjohur të fushës. Rekomandimet e dala nga seminari u diskutuan me të gjithë aktorët përgjegjës, për të siguruar se çdo institucion do të ndërmerre ndërhyrje konkrete për përmirësimin e situatës social-ekonomike të këtyre komuniteteve. Institucionet respektive u angazhuan t'i përfshijnë këto rekomandime në dokumentat e tyre politikë dhe strategjikë. Për të jetësuar rekomandimet e sipërpërmendura, në 6-mujorin e dytë të vitit 2014, Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë³⁶ (MMSR) filloi punën për hartimin e Planit Kombëtar të Veprimit për integrimin e romëve dhe Egjiptianëve për periudhën 2016-2020, në përputhje me programin e qeverisë shqiptare në fushën e përfshirjes sociale dhe me standardet ndërkombëtare ku Shqipëria ka aderuar. Plani i veprimit për integrimin e komuniteteve Rome dhe Egjiptiane u zhvillua përmes një procesi planifikimi me pjesëmarrje. Parimet udhëzuese të këtij plani përfshijnë, ndër të tjera, një qasje të orientuar ndaj të drejtave të njeriut, të drejtave të minoriteteve, fokusimin e të rinjve dhe barazinë gjinore etj. Mësimet e nxjerra nga zbatimi i Strategjisë Kombëtare për Romët dhe i planit të veprimit të "Dekadës së Përfshirjes së Romëve", përbëjnë thelbin e hartimit të planit të ri të veprimit. Vëmendje e

³⁶ Këtëj e tutje MMSR.

veçantë iu kushtua punës për të harmonizuar proceset e zhvillimit të këtij plani me reformën e re administrative territoriale, reformën e shërbimeve sociale dhe decentralizimin. Një tjetër arritje është edhe funksionimi i sistemit online ROMalb për hedhjen e të dhënave nga pikat fokale të ministrive të linjës si dhe në nivel vendor (këshillat e qarqeve).

71. Në lidhje me arsimimin, në vitin shkollor 2013-2014, numri i fëmijëve Rom në sistemin arsimor parauniversitar ishte në total 4219, në krahasim me 4085 që ka qenë në vitin shkollor 2012-2013. Gjatë këtij viti akademik janë identifikuar 93 mësues Rom dhe Egjiptianë të diplomuar për mësuesi, prej të cilëve janë punësuar në sistem 86% e tyre (80 mësues): 10 në arsimin parashkollor, 21 në klasat I-V; 35 në klasat VI-IX (1 Egjiptian drejtor shkolle në Dibër) dhe 14 në arsimin e mesëm e të lartë. Në vitin shkollor 2014-2015 janë rregjistruar në arsimin e detyruar: 4437 nxënës Rom dhe në arsimin e mesëm 408 nxënës Rom. Numri i nxënësve Rom që kanë përfutur tekste falas për vitin akademik 2013-2014 ishte 3370, për vitin akademik 2014-2015 është 3219 nxënës dhe për vitin shkollor 2015-2016 përfutur tekstet falas 3205 nxënës romë dhe 4673 nxënës egjiptianë. Nga zbatimi i një projekti pilot, 315 nxënës Rom dhe Egjiptian të shkollës 9-vjeçare “Naim Frashëri”, Korçë, përfutojnë bursë/kuotë ushqimore ditore prej 76 lekësh për 170 ditë mësimore. Ministria e Arsimit dhe Ministria e Mirëqenies Sociale në partneritet me ARSIS (Organizatë Shoqërore e Përkrahjes së të Rinjve) me mbështetjen e Roma Education Fund (REF) ka nisur zbatimin e projektit me titull “Përmirësimi i arritjeve arsimore të të rinjve R&E të klasës së nëntë dhe ndjekja e tyre deri në diplomimin e arsimit të mesëm”. Në kuadër të këtij projekti, nxënësve Rom dhe Egjiptian të klasave të 9-ta ju shpëmdanë 80 bursa sociale (30 Euro/muaj për çdo nxënës të përzgjedhur, 300 Euro/vit). Për vitin shkollor 2015-2016, 3205 nxënës rom dhe 4673 nxënës egjiptianë i përfutur tekstet shkollore falas.

72. Në lidhje me rregjistrimin civil, dhe në kuadër të rekomandimeve të Seminarit, u zhvilluan takime në 12 qendra rrethesh ku ka përqëndrime më të mëdha të familjeve Rome. Qëllimi ishte identifikimi i rasteve të parregjistruara dhe përcaktimi i tyre për mënyrën e zgjidhjes, zgjidhje administrative apo rrugë gjyqësore. Gjithashtu ka vazhduar në mënyrë të rregullt procesi i regjistrimit të rasteve të identifikuara më parë. Nga ky proces, gjatë vitit 2014 janë regjistruar 147 fëmijë, si rregjistrime të vonuara.

73. Në lidhje me ndihmën ekonomike, gjatë vitit 2014 janë trajtuar 1500 familje R&E me skemën e Ndihmës Ekonomike. Nga rreth 800 përfutues të shërbimeve ditore dhe rezidenciale të moshës së tretë 80 përfutues janë Rom. Nga 653 fëmijë (fëmijë në nevojë dhe fëmijë me aftësi të kufizuara) që jetojnë në institucionet e përkujdesit social rezidenciale publike dhe jo-publike, 155 fëmijë janë Rom dhe Egjiptian.

74. Shërbimet në Qendrën Tranzitore të Emergjencës. Në kuadër të mbrojtjes, promovimit dhe integritetit të komunitetit Rom, Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë pasi mori në administrim, nga Ministria e Mbrojtjes, ish repartin ushtarak me vendndodhje në Shish-Tufinë dhe sistemi familjet e komunitetit Rom, u angazhua për ngritjen dhe mirëfunksionimin e Qendrës Tranzitore të Emergjencave për ta kthyer në një qendër sociale të kompletuar, me qëllim strehimin e përkohshëm të familjeve të cilat gjenden në pamundësi strehimi dhe jetese. Në këtë Qendër ofrohet mbështetje direkte për plotësimin e nevojave bazë dhe ato psikosociale. Në vitin 2014 numri i familjeve ishte 53 familje Rome ku 103 ishin fëmijë. Në vitin 2015 numri i familjeve Rome shkon në 47 dhe 80 fëmijë. Shërbimi Social Shtetëror me mbështetje

të organizatës Terre des Homes ka modeluar shërbimin psikosocial, aktivitete ndërgjegjësuëse, edukuese, kreative, informuese në funksion të mbështetjes së fëmijëve dhe familjeve, me qëllim rehabilitimin, mirëqënien dhe riintegrimin e tyre në shoqëri.

75. Mbrojtja e fëmijëve dhe fuqizimi i familjeve përmes ngritjes së shërbimit të mbrojtjes për fëmijët, menaxhimit të rasteve përmes qasjes multidisciplinare, 18 raste të fëmijëve të identifikuar në situatë rruge shfrytëzim për punë dhe lypje janë parandaluar. 42 fëmijë janë regjistruar në shkollën publike dhe 23 kanë frekuentuar kopshtin Romani Baxt me synim integrimin në kopshtet publike. Janë mbështetur adultet për tu rregjistruar si punëkërkes, dhe janë mbështetur për përgatitje të dokumentacionit për të aplikuar për përfitim të ndihmës ekonomike, janë informuar dhe lehtësuar për tu pajisur me libreta shëndetsore dhe për të patur akses në shërbimet shëndetsore, dhe për disa familje është ofruar mbështetje me paketa ushqimore për periudha sipas planit individual të ndërhyrjes. Disa familje janë mbështetur dhe këshilluar për hapje të aktivitetit për gjenerimin e të ardhurave (tregëti) dhe sigurimin e mjeteve të punës. Gjithashtu janë marrë masa mbi: Ngritjen e grupeve të prindërimit për mirëritjen dhe zhvillimin e fëmijës; Aktivitete për fëmijët pas kohës së shkollës. Aktivitete Tematike, ndërgjegjësuëse dhe psikosociale me fëmijët, familjet dhe anëtarët e komunitetit; Promovimi dhe nxitja e Vullnetarizmit.

76. Përsa i përket problematikës së trafikimit të qënieve njerëzore, u bënë disa ndryshime në Kodin Penal për të adresuar këtë fenomen dhe bashkë me disa ndryshime të tjera ligjore, viktimave të trafikimit tani po u ofrohet ndihmë financiare dhe shërbime sociale në qendrat e pritjes dhe riintegrit. Qeveria ka miratuar gjithashtu akte nënligjore për një koordinim më të mirë të veprimtarive të anti-trafikimit në nivel qendror dhe lokal. Për vitin 2014, nga 101 viktima të mundshme që janë akomoduar në 4 qendrat pritëse, 11 janë nga komunitetet Romë dhe Egjiptiane që përfitojnë nga shërbimet e mësipërme.

77. Shëndetsia: Ministria e Shëndetësisë, në Shkurt të 2014, në bashkëpunim me Vodafone Albania Foundation, bënë të mundur që komuniteti Rom të përfshihet në projektin për kontrollin bazë shëndetësor ose të hershëm nëpërmjet përdorimit të teknikave të telemedicinës mjekësore. Për këtë arsye, u vu në dispozicion të kësaj inisiativë harta kombëtare e vendodhjes së komunitetit Rom si dhe qendrat shëndetësore që ndodhen më pranë tyre. Raportimi i Vodafone Albania Foundation bëhet një herë në vit, dhe monitorimi realizohet së bashku me Ministrinë e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë dhe Institutin e Shëndetit Publik. Gjithashtu Ministria e Shëndetësisë ka mbështetur projektin e zhvilluar nga Save the Children në periudhën Gusht 2013 – Korrik 2014 “9+3 Healthy Maternity”. Në projekt u përfshinë gratë Rome në zonën e Kinostudios dhe Shkozës, ku përfituan 86 gra nga sesionet informative javore lidhur me aksesin ndaj shërbimeve shëndetësore. 61 gra shtatzëna që përfituan kujdes gjatë shtatzënisë dhe 25 gra të sapomartuara (nëna të ardhshme) përfituan nga projekti, ndërsa 12 gra u mbështetën për tu pajisur me libreta shëndetësore.

78. Vaksinimi është një shërbim i ofruar falas për të gjithë popullatën, përfshirë edhe fëmijët Rom dhe Egjiptianë. Infermieret që bëjnë vaksinat, shkojnë derë më derë për të identifikuar fëmijët dhe tu ofrojnë atyre vaksinat. Migrimi i familjeve R&E dhe mungesa e edukimit, i bën ato vulnerabel, ndaj çdo vit, Instituti i Shëndetit Publik bën depistim të zonave ku jetojnë familjet romë dhe egjiptiane për të identifikuar fëmijët e pavaksinuar. Gjatë vitit 2014, ISHP ndërmoi iniciativën për të mbuluar me më shumë se 95% të çdo komuniteti Rom dhe Egjiptian. Shpesh, infermieret që bëjnë vaksinat, bashkëpunojnë me punonjës social, ose mediatorë për të

përmirësuar komunikimin me komunitetin dhe për të vaksinuar më shumë fëmijë Rom dhe Egjiptianë njëherësh. Gjithashtu, ISHP ka pilotuar sistemin e informacionit për imunizimin në Shkodër dhe tani po punon në Lezhë dhe në Malësinë e Madhe, duke përfshirë fëmijët e pavaksinuar. Të gjithë fëmijët Rom dhe Egjiptianë vaksinohen falas edhe kur ato nuk kanë dokumente, por ISHP i identifikon ato në terren. Aktivitete edukuese dhe promovuese janë zhvilluar në qendrat shëndetësore në rrethe të cilat kanë komunitet R&E. Programet trajtojnë kryesisht çështjet më të rëndësishme si shëndeti riprodhues, shëndeti i nënës dhe fëmijës, masat e duhura për mbrojtjen nga HIV/AIDS në këto komunitete, programe ndërgjegjësuere për higijenën personale dhe zonave të banimit.

79. Strehimi: Në zbatim të Ligjit 9232, datë 13.05.2004, "Për programet sociale të strehimit", i ndryshuar, të Planit të Veprimit të Strategjisë "Për përmirësimin e kushteve të jetesës së komunitetit Rom dhe Egjiptian", të Rekomandimeve të Komisionit Europian (prioriteti 5, road map), si edhe të programit të "Granteve të vogla", Ministria e Zhvillimit Urban që nga viti 2014 dhe në vazhdim, ka zbatuar projektin "Për përmirësimin e kushteve të banimit të komunitetit Rom dhe Egjiptian". Në këtë kuadër, janë miratuar termat e referencës për projekte të përmirësimit të kushteve të banimit të komuniteteve romë dhe egjiptiane, të cilat u janë dërguar të gjithë njësive të qeverisjes vendore për të paraqitur projektet e tyre.

80. Për vitin 2014, Ministria e Zhvillimit Urban (MZHU), financoi fondin prej 63,754,473 lekë nga buxheti i ministrisë, për zbatimin e projekteve në 4 Njësi të Qeverisjes Vendore konkretisht në bashkinë Lushnje, në komunën Otllak, në bashkinë Lezhë dhe Përmet, si më vijon:

- **Bashkia Lushnje** hartoi dhe depozitoi pranë MZHU projektin "Ndërrhyrje emergjente në lagjen e Romëve, lagja Saver, Lushnje", punimet e të cilit përfunduan në dhjetor 2014. Vlera e financuar ishte 29,330,889 lekë. Nga ky projekt përfituan 22 familje nga rikonstruksioni i banesave dhe rreth 150 familje nga ndërtimi e kanalizimi i ujrave të zeza dhe ujësjellësit.
- **Komuna Otllak** hartoi një projekt me dy faza, i cili përfundoi në dhjetor 2014. Nga ky projekt përfituan direkt 24 familje dhe indirekt 100, në total 124 familje Rome. Faza e parë e projektit "Rikonstruksioni i banesave të komunitetit rom, ndërhyrje në infrastrukturë dhe në kanalizimet e ujrave të zeza, në fshatin Moravë, komuna Otllak", me vlerë 11,014,844 lekë. Nga ky projekt përfituan 19 familje nga rikonstruksioni i banesave (përfitim direkt) dhe rreth 50 familje nga ndërhyrja në rrjetin e kanalizimeve të ujrave të zeza (përfitim indirekt). Faza e dytë, e projektit "Rikonstruksioni i banesave të komunitetit Rom, ndërhyrje në infrastrukturë dhe kanalizime të ujrave të zeza, në fshatin Moravë", me vlerë 9,192,610 lekë. Nga ky projekt përfituan 5 familje nga rikonstruksioni i banesave dhe rreth 50 familje nga ndërtimi i kolektorit kryesor për kanalizimin e ujërave të zeza. **Bashkia Lezhë** hartoi projektin me titull "Rikonstruksioni i 36 shtëpive të komunitetit rom dhe egjiptian në lagjen Skënderbeg", me vlerë 9,426,848 lekë, që përfundoi në dhjetor 2014 dhe nga zbatimi i të cilit u rikonstruktuan 36 banesa romë.
- **Bashkia Përmet** hartoi projektin me titull "Ndërrhyrje emergjente në banesat e komunitetit egjiptian, Përmet", me vlerë 4,789,282 lekë, për rikonstruksionin e 8 banesave egjiptiane. Projekti përfundoi në dhjetor 2014.

81. Në total gjatë vitit 2014, rreth 340 familje të komunitetit Rom dhe Egjiptian përfituan direkt dhe indirekt nga zbatimi i këtij programi në projektet e zbatuara nga Njësitë e Qeverisjes Vendore (NJQV)-re të lartpërmendura. Gjithashtu ata u përfshinë në punësim në fazën e zbatimit të tij, duke ndikuar sado pak në cilësinë e jetës së tyre.

82. Lidhur me punësimin, gjatë viti 2014 janë regjistruar pranë Zyrave përkatëse të Punësimit në shkallë vendi 9690 (4875 janë femra) punëkërkuar të papunë nga komuniteti Rom dhe Egjiptian, të cilët kanë përfituar nga shërbimet që ofrojnë këto zyra, si ndërmjetësim, këshillim dhe orientim, për punë dhe profesion. Janë hapur 10 zyra të reja punësimi, në qarqet kryesore të vendit (modeli i ri po shtrihet edhe në zyrat ekzistuese) që ofrojnë shërbime të ngjashme me institucionet homologe evropiane, shërbime me tre nivele: informacione, shërbime punësimi dhe këshillim individual, kryesisht për grupet me nevojë të veçanta. Punonjësit e sistemit të shërbimeve janë trajnuar dhe vazhdon trajnimi i tyre për zbatimin e modelit të ri të shërbimeve të punësimit. Nga zbatimi i programeve të nxitjes së punësimit për vitin 2014 janë punësuar 146 punëkërkuar të papunë nga komuniteti Rom dhe Egjiptian. Në 10 qendrat publike të formimit profesional, në qytetet kryesore të vendit, kanë përfituar formim profesional falas dhe janë certifikuar 175 punëkërkuar të papunë nga komuniteti Rom dhe Egjiptian në kurse të ndryshme profesionale, të kërkuara në tregun e punës, si kuzhinë, rrobaqepësi, hidraulikë, riparues dhe mirëmbajtës të automjeteve etj.

83. Për sa i përket promovimit të vlerave dhe kulturës Rome, me rastin e Ditës Ndërkombëtare të Romëve (8 prill), u organizuan disa aktivitete social-kulturore në ambientet e Muzeut Kombëtar përgjatë javës 5 deri në 9 prill. Programi përfshinte midis të tjerave një ekspozitë me vepra të një artisti vizual Rom, i cili ekspozoi punimet e tij të frymëzuara nga motivet Rome dhe secila nga punimet shoqërohej me shpjegime rreth mesazhit që synohej të transmetohej; shfaqjen e dokumentareve rreth artit dhe kulturës Rome dhe një koncert me rreth 11 instrumentistë Rom të cilët performuan muzikë Rome të përpunuar nën sloganin "të barabartë në diversitet".

84. Lidhur me përfshirjen sociale të komuniteteve në nevojë, në bashkëpunim me organizatat ndërkombëtare dhe shoqatat romë ka zbatuar projekte të ndryshme në mbështetje të romëve. Një model i planifikimit përfshirës është përdorur tek njësitë e qeverisjes vendore ku kishte komunitet Rom (Tirana, Durrës, Fier, dhe Elbasan). Qasja është mbështetur në mobilizimin e komuniteteve lokale në organizata me bazë komunitetin, të cilat funksiononin me forumet e hapura të komunitetit, ku nevojat lokale janë prioritet dhe zbatohen në partneritet me autoritetet vendore përkatëse. Projektet e identifikuar të infrastrukturës përfshijnë infrastrukturën fizike dhe sociale, duke përfshirë rehabilitimin e rrugëve, rindërtimin e urave, sistemin e ujërave të zeza dhe ndërtimin e qendrave komunitare me kopshte dhe objekte shëndetësore. Në zbatim të programit u punua ngushtë me kapacitetet romë dhe OJQ-egjiptiane, me qëllim që ato të forcoheshin në zbatimin e projekteve të zhvillimit. Për këtë qëllim, programi ishte hartuar për të ofruar trajnime përkatëse, në vijim të të cilave do të kishte grante të vogla për zbatimin e projekteve të zhvillimit për romët dhe OJQ-të egjiptiane. Objektivi kryesor ka qënë qasja në të drejta dhe shërbime, duke u fokusuar në regjistrimin civil, policimin në komunitet, ndërmjetësimin në shëndetësi, mbrojtjen e fëmijëve, arsimimin parashkollor, punësimin. Institucionet e ndryshme publike, organizatat profesionale, shoqatat e punëdhënësve dhe institucioneve të mikrokredisë kanë zbatuar aktivitete të ndryshme sipas këtij objekti. U zhvillua një analizë e tregut të punës për të identifikuar rekomandime konkrete për të aplikuar disa standarde inkurajuese për akomodimin e personave të cënueshëm romë në tregun e punës përfshirë romët artizanë, individë të pakualifikuar që jetojnë në zonat rurale dhe të largëta, individë të pakualifikuar që jetojnë në zonat urbane ose gjysmë zonat -urban. Individë janë ndihmuar në aplikimin për punë përmes zyrave të punësimit.

85. Janë zhvilluar fushata ndërgjegjësimi në komunitet, mbi rëndësinë e regjistrimit të lindjes si dhe janë kryer regjistrime edhe në vendbanimet romë. Janë organizuar edhe tryeza të rrumbullakta mbi regjistrimin civil si dhe masat që do të ndërmerreshin nga institucionet direkt/indirekt për pjesëtarët e komuniteteve romë. Ministria e Brendshme në bashkëpunim me UNHCR-në dhe UNICEF, përfshiu në procesin e regjistrimit civil jo vetëm qeverinë qendrore/lokale dhe OJQ-të e specializuara të ndihmës ligjore, por edhe OJQ lokale romë.

86. Për krijimin e një mënyrë efektive të monitorimit dhe vlerësimit të progresit në nivel kombëtar e Planit Kombëtar të Veprimit si dhe për të siguruar koordinimin ndërinstitucional hartua një manual i cili paraqiti një mënyrë të re hartimi të raporteve të progresit për treguesit e "Dekadës së Përfshirjes së Romëve" 2010-2015. MMSR ka koordinuar procesin e krijimit të këtij monitorimi të ri dhe sistemin e treguesve të raportimit të përfshira në Planin e Dekadës së Romëve. Në këtë kuadër janë mbajtur takime konsultative me pikat përkatëse të kontakteve dhe përfaqësues të departamenteve të tjera nga ministritë e linjës që mbulojnë çështjet e romëve.

87. Nisma konkrete janë ndërmarrë edhe për zhvillimin e politikave për nxitjen dhe lehtësimin e komunitetit rom, për të promovuar punësimin e tyre dhe trajnimin, trajnimin dhe integrimin e tyre në tregun e punës. Kjo politikë ka qenë gjithmonë një prioritet në realizimin e objektivave të Strategjisë Kombëtare "Për përmirësimin e Kushteve të Jetesës së Romëve". Në bazë të Vendimit nr. 48, datë 16.01.2008 për "programin inkurajues mbi punësimin e personave të papunë në vështirësi", punëdhënësi që punëson për një afat të kontratës njëvjeçare një të papunë rom, mund të përfitojë (i) një grant për një vit në 100 për qind të kontributeve të detyrueshme të sigurimeve shoqërore të punëdhënësit, (ii) fonde për katër muaj në 100 për qind e pagesë minimale në vend.

88. Një nga prioritetet që MMSR ka në synim është dhe përgatitja profesionale dhe kualifikimi për punëkërkues të papunë, i zbatuar përmes institucioneve ndihmëse si: Shërbimi Kombëtar i Punësimit. Shteti siguron mbështetje financiare për të gjithë punëkërkuesit e papunë, që përfshihen në kurset e trajnimit të ofruara në 10 Drejtoritë Rajonale Publike të Trajnimit Profesional, të cilat janë të vendosura në qytetet kryesore të vendit, si Vlorë, Shkodër, Tiranë (2), Durrës, Elbasan, Korçë, Gjirokastër, Fier dhe një qendër të lëvizshme për zonën verilindore. Gjatë vitit 2013 janë trajnuar në profesione të ndryshme, si kurse (në shkallë vendi) 200 të papunë Rom. Këto kurse janë të nevojshme në tregun e punës, me një kohëzgjatje prej 2-6 muaj, me profesione të tilla si: riparues në mirëmbajtjeve automjeteve, paisjeve elektrike, rrjetit elektrik, ngrohje shtëpiake, në sistemet e ftohjes, panele diellore, hidraulik, rrobaqepës, kuzhinier, kamarier, barist, murator, saldator, suvatim, mobilier etj.

89. Në fushën e mbrojtjes sociale, progres është bërë edhe në Ligjin nr 9355 të 10.3.2005 "Për ndihmën dhe shërbimet shoqërore", i ndryshuar me ligjin nr 10399 të 17.3.2011 "Për disa ndryshime dhe shtesa në Ligjin nr 9355 të 10.3.2005 "Për ndihmën dhe shërbimet shoqërore", familjet që i përkasin minoritetit rom si familje në nevojë, janë të përjashtuara nga llogaritja e të ardhurave në rast se ata marrin ndihmë ekonomike.

90. Përsa i përket edukimit, ka pasur përmirësime dhe pjesëmarrje në shkolla nga fëmijë të komuniteteve romë/egjiptiane, bazuar në VKM nr.42, datë 18.01.2012 "Për miratimin e projektit pilot për masat për të nxitur të mësuarit, frekuentimin dhe përparimin e nxënësve romë dhe egjiptianë, të shkollës 9-vjeçare "Naim Frashëri", të mbështetur me kuotë bursa / ushqim. Në zbatim të udhëzimit të Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës, nr 4295, datë 24.07.2012, u

parashikuan në Planin Kombëtar të Veprimit tek "Dekada e Përfshirjes së Romëve", 2009-2015, aktivitete për sistemin universitar gjatë vitit shkollor 2012-2013. arritjet kryesore ishin: rritja e numrit të fëmijëve në parashkollor dhe në arsimin e detyrueshëm; rritja e numrit të nxënësve në "Shansi i dytë", rritja e numrit të fëmijëve në klasat përgatitore, ngritja dhe funksionimi i alfabetizimit në shkolla, ndjekjen e arsimit të mesëm të përgjithshëm dhe profesional me kohë të pjesshme, mbështetjen e personelit mësimdhënës dhe disponueshmëria e objekteve shkollore. Në vitin shkollor 2012-2013 një qasje e integruar ka qenë edhe bashkëpunimi ndër-institucional në pilotimin me "ushqim në shkollë" në shkollën Naim Frashëri" në Koreç, e cila u mbështet me VKM nr. 665, datë 08.07.2013 që të vazhonte edhe për vitin akademik 2013-2014. Për frekuentimin dhe përparimin e nxënësve në procesin e të nxënës janë ngritur dhe funksionon bordi i shkollës me grupe përkrahje pranë shkollave më pjesëmarrjen e mësuesit, psikologut, qeveria studentore dhe anëtarë të komunitetit rom. Gjatë vitit akademik 2013-2014 janë miratuar: VKM nr 29, datë 08.02.2013, "Për procedurat e frekuentimit të arsimit bazë me Part-time; VKM nr 31, datë 08.02.2013 "Për procedurat e frekuentimit të arsimit bazë për studentët të cilët nuk kanë marrë pjesë të paktën dy klasa të arsimit bazë, Urdhër nr. 344, datë 19. 08.2013 "Krijimi i njësisë për psiko - shërbimin social". Pjesëmarrja dhe përfshirja e fëmijëve romë në sistemin arsimor bazë ka arritur në 87%, kurse në sistemin universitar ka qenë në total 4219 studentë, ku ndërkohë në vitin akademik 2012-2013 ishte 4095.

91. Institucionet shëndetësore të nivelit parësor (Qendrat Shëndetësore) dhe të nivelit dytësor (shërbimi i specializuar ambulator dhe ai spitalor), funksionojnë në bazë të kontraktimit të tyre me Fondin e Sigurimit të Detyrueshëm të Kujdesit Shëndetësor. Qendrat Shëndetësore ofrojnë shërbime sipas Paketës Bazë të Shërbimeve në Kujdes Parësor³⁷. Ministria e Shëndetësisë, nëpërmjet Institutit të Shëndetit Publik, në qarqet Kukës, Shkodër, Durrës ka zhvilluar aktivitete promocionale me popullatat rome lidhur me kujdesin për fëmijën, ushqyerjen, vaksinimin dhe planifikimin familjar. Fillimisht, është bërë identifikimi dhe mbulimi me shërbime të imunizimit për grupet e marginalizuara/në rrezik në çdo rreth (sidomos popullata rome në zonat rurale). Gjithashtu, Ministria e Shëndetësisë, në bashkëpunim me UNDP dhe organizatat lokale rome si Amaro Drom dhe Shoqata Romani Baxt, kanë krijuar një bazë të dhënash në zonat e banuara nga komuniteti rom duke krijuar hartën e zonave të banuara prej tyre në të gjithë vendin. Drejtoritë e Shëndetit Publik dhe Drejtoritë Rajonale të Shëndetësisë në Tiranë, Berat, Kuçovë, Pogradec, Lezhë, Shkodër, Fier, Elbasan, Korçë dhe Gjirokastrë, në bashkëpunim me disa OJF dhe me shoqata të komunitetit rom, ofrojnë një sërë shërbimesh ku përfshihet edhe kujdesi shëndetësor. Shërbimet e ofruara nga personeli i kujdesit shëndetësor parësor konsistojnë në trajnime në fushën e parandalimit të HIV nëpërmjet edukatorëve në komunitet, promovimin e këshillimit dhe testimit vullnetar për këtë sëmundje, shpërndarjen e kondomeve dhe trajnimin e vetë personelit shëndetësor që punon në zonat ku banon komuniteti rom. Gjatë vitit 2013 janë trajnuar 120 punonjës të qendrave shëndetësore.

92. Vaksinimi është një shërbim i ofruar falas për të gjithë popullatën, përfshirë edhe fëmijët rom dhe egjiptian. Infermieret që kryejnë vaksinimin paraqiten derë më derë për të identifikuar

³⁷ Miratuar me urdhër të Ministrit të Shëndetësisë nr.95, dt.16.02.2009 dhe integrohen me nivelet e tjera për shërbime të specializuara në bazë të Sistemit të Referimit miratuar me urdhër të Ministrit të Shëndetësisë nr.526, dt.12.10.2009.

fëmijët. Migrimi i familjeve rome dhe egjiptiane dhe mungesa e edukimit, i bën ato vulnerabël, ndaj çdo vit, Instituti i Shëndetit Publik (ISHP) bën depistim të zonave ku jetojnë familjet rome dhe egjiptiane për të identifikuar fëmijët e pavaksinuar. Gjatë vitit 2014, ISHP ndërmori iniciativën për të mbuluar më shumë se 95% të çdo komuniteti dhe po punon për të përshtatur dokumentacionin e lidhur me ta, për të përfshirë në këtë mënyrë edhe komunitetin rom dhe egjiptian. Shpesh, infermieret që bëjnë vaksinat, bashkëpunojnë me punonjës socialë ose mediatorë për të përmirësuar komunikimin me komunitetin dhe për të vaksinuar më shumë fëmijë romë dhe egjiptianë njëherësh. Gjithashtu, ISHP ka pilotuar sistemin e informacionit për imunizimin në Shkodër dhe tani po punon në Lezhë dhe në Malësinë e Madhe, duke përfshirë fëmijët e pavaksinuar. Të gjithë fëmijët romë dhe egjiptianë vaksinohen falas edhe kur ato nuk kanë dokumente, por ISHP i identifikon ata.

93. Aktivitete edukuese dhe promovuese janë zhvilluar në qendrat shëndetësore në rrethe të cilat kanë komunitet rome dhe egjiptiane. Programet trajtojnë kryesisht çështjet më të rëndësishme si shëndeti riprodhues, shëndeti i nënës dhe fëmijës, masat e duhura për mbrojtjen nga HIV/AIDS në këto komunitete, programe ndërgjegjësuese për higjenën personale dhe zonave të banimit. Ministria e Shëndetësisë, me mbështetjen e UNICEF, bëri të mundur zbatimin e projektit: "Vizitat në shtëpi për promovimin e zhvillimit dhe shëndetit në fëmijët romë në rrethet Tiranë dhe Durrës". Në periudhën e 6 mujorit të dytë të vitit 2013, janë kryer 94 vizita në shtëpi në Durrës dhe 24 në Tiranë, ku janë vlerësuar 120 fëmijë 0-6 vjeç dhe kontaktuar 72 nëna. Ministria e Shëndetësisë dhe organizata Qendra e Shëndetit dhe Mirëqënies Komunitare (QSHMK), me mbështetjen e UNICEF, përgatitën manualin që u përdor gjatë vizitave në shtëpi si dhe listat e kontrollit që plotësohen për çdo fëmijë rom të vizituar.

94. Në kuadrin e këtij projekti, në periudhën e 6 mujorit të dytë të vitit 2013, janë kryer 94 vizita në shtëpi në Durrës dhe 24 në Tiranë, ku janë vlerësuar 120 fëmijë 0-6 vjeç dhe kontaktuar 72 nëna. Ministria e Shëndetësisë dhe organizata Qendra e Shëndetit dhe Mirëqënies Komunitare (QSHMK), me mbështetjen e UNICEF, përgatitën manualin që u përdor gjatë vizitave në shtëpi si dhe listat e kontrollit që plotësohen për çdo fëmijë roma të vizituar. Në vitin 2014, Ministria e Shëndetësisë ka mbështetur propozimin e Vodafone Albania Foundation, që komuniteti rom të përfshihet në projektin e kësaj shoqate për kontrollin bazë shëndetësor ose të hershëm nëpërmjet përdorimit të teknikave të telemedicinës mjekësore. Për këtë arsye ka vënë në dispozicion të kësaj iniciative hartën kombëtare të vendodhjes së komunitetit rom si dhe qendrat shëndetësore që ndodhen më pranë tyre. Raportimi i Vodafone Albania Foundation bëhet një herë në vit, dhe monitorimi realizohet së bashku me Ministrinë e Mirëqënies Sociale dhe Rinisë dhe Institutin e Shëndetit Publik.

95. Ministria e Shëndetësisë ka mbështetur projektin e zhvilluar nga Save the Children në periudhën Gusht 2013 – Korrik 2014 "9+3 Healthy Maternity". Në projekt u përfshinë gratë rome në zonën e Kinostudios dhe Shkozës, ku përfituan 86 gra nga sesionet informative javore lidhur me aksesin ndaj shërbimeve shëndetësore. U identifikuan 61 gra shtatzëna që përfituan kujdes gjatë shtatzënisë (4 kontrolle të rregullta, mbështetje me medikamente, suplemente,) 25 gra të sapomartuara (nëna të ardhshme) dhe 12 gra u mbështetën për pajisjen me librezë shëndetësore.

Masat e ndërmarra në fushën e strehimit

96. Ndryshimet në ligjin “Për programet sociale të strehimit të banorëve të zonave urbane” kanë synuar ndër të tjera, që veprimtaria të shtrihet jo vetëm në zonat urbane, por edhe në ato rurale, duke i ardhur në ndihmë edhe familjeve të komunitetit rom të vendosur në komuna të ndryshme të vendit, të cilët me parë nuk mund të trajtoheshin nga ligji. Kriteret e përzgjedhjes së përfituesve kanë ndryshuar dhe vlerësohen në bazë të: kushteve të strehimit; kushteve familjare; kushteve sociale; gjendjes ekonomike. Ligji përcakton se bazuar në këto kritere, Këshillat Bashkiake miratojnë sistemin e pikëzimit për përfituesit. Komuniteti rom është përfitues nga të gjitha programet sociale të strehimit siç janë:

- programi i banesave sociale me qira i cili është zbatuar në 8 bashki;
- programi i banesave me kosto të ulët ku përfshihet: a. kreditimi i lehtësuar; b. banesat e blera në tregun e lirë në qytetet ku kosto e banesave është më e ulët.
- Ligji u krijon gjithashtu mundësi përfitimi familjeve romë për programe më specifike në ndihmë të familjeve, mbështetur në të ardhurat e tyre. Programet e ndihmës nga të cilat familjet romë janë përfituese janë:
- bonusi i strehimit, që miratohet nga Këshillat Bashkiakë dhe mbulon jo më shumë se 50% të qirasë minimale të banesës në tregun e lirë;
- subvencionimi i qirasë për banesat sociale me qira në pronësi të bashkive, i cili jepet në ato raste kur qiraja e banesës zë më shumë se 25% të të ardhurave neto të familjes. (masa e subvencionit miratohet nga Këshillat Bashkiakë dhe nëse familja ka të ardhura vetëm nga ndihma sociale, qiraja do të subvencionohet 100%);
- subvencionimi i interesit të kredisë për familjet të cilat me të ardhurat e tyre përballojnë kushtet për kreditimin e lehtësuar (pagojnë 0 % interes familjet qiramarrëse në ish pronat e subjekteve të shpronësuar dhe 3% interes familjet që përfitojnë nëpërmjet aplikimeve në bashki;
- “grantet e vogla” janë programe të cilat adresojnë problemet e përmirësimit të kushteve të banimit për këtë komunitet (përmirësim i banesave, pajisja me hidrosanitare, përmirësim i infrastrukturës).

97. Siç evidentohet edhe më sipër, prej vitit 2014 janë alokuar fonde për strehimin dhe përmirësimin e kushteve të jetesës së romëve³⁸. Për vitin 2015, janë alokuar 90,000,000.00 lekë për zbatimin e 9 projekteve në Njësitë e Qeverisjes Vendore në: Rrogozhinë, Elbasan, Përmet, Vlorë, Lumas, Otlak, Lushnje, Sarandë dhe Rrëshen, si më poshtë vijon:

- Bashkia Rrogozhinë hartoi projektin me titull “Rikonstruksion i plotë i banesës nr. 364, pronë shtetërore, në qytetin e Rrogozhinës”, me vlerë 1,884,456 lekë, për rikonstruksionin e 4 familjeve. Projekti ka përfunduar në tetor 2015.
- Bashkia Elbasan hartoi projektin me titull “Përmirësimin e kushteve të banimit për komunitetin Rom dhe Egjiptian”, me vlerë 24,643,409 lekë, për rikonstruksionin e 35 familjeve. Projekti ka mbaruar në shtator 2015.
- Bashkia Përmet hartoi projektin me titull “Rehabilitimi i banesave të komunitetit Egjiptian”, me vlerë 7,041,145 lekë, për rikonstruksionin e 14 familjeve. Projekti ka mbaruar në korrik 2015.
- Qarku Vlorë hartoi projektin me titull “Përmirësimin e kushteve të banimit për komunitetin Rom, në komunat Novosel dhe Shushicë”, me vlerë 5,919,680 lekë, për rikonstruksionin e 18 familjeve. Projekti ka mbaruar në shtator 2015.

³⁸ Referim paragrafëve 79-81 më sipër.

- Komuna Lumas hartoi projektin me titull “ Rikonstruksion i banesave të komunitetit Rom fshati Vodez, komuna Lumas”, me vlerë 11,561,225 lekë, për rikonstruksionin e 22 familjeve. Projekti ka mbaruar në shtator 2015.
- Komuna Otlak hartoi projektin me titull “Rikonstruksion i banesave dhe K.U.Z të komunitetit Rom dhe Egjiptian në fshatin Moravë, Orizel, Lapardha të komunës Otlak”, me vlerë 16,869,485 lekë, për rikonstruksionin e 60 familjeve. Gjithashtu kanë përfituar rreth 8 familje nga kanalizimi i ujrave të zeza. Projekti ka mbaruar në shtator 2015.
- Bashkia Lushnje hartoi projektin me titull “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së komunitetit Egjiptian, të qytetit të Lushnjes”, me vlerë 9,856,986 lekë, për rikonstruksionin e 18 familjeve. Gjithashtu kanë përfituar rreth 30 familje nga kanalizimi i ujrave të zeza. Projekti ka mbaruar në shtator 2015.
- Bashkia Sarandë hartoi projektin me titull “Rikonstruksioni i 6 banesave të komunitetit Rom dhe Egjiptian”, me vlerë 2,527,498 lekë, për rikonstruksionin e 6 banesave. Projekti përfundoi në dhjetor 2015.
- Bashkia Rrëshen hartoi projektin me titull “Rikonstruksion i 15 shtëpive të komunitetit Rom dhe Egjiptian, bashkia Rrëshen, me vlerë finacimi 5,300,000 lekë, për rikonstruksionin e 15 banesave. Projekti përfundoi në dhjetor 2015.
- Në total gjatë vitit 2015, rreth 290 familje të komunitetit Rom dhe Egjiptian përfituan direkt dhe indirekt nga -zbatimi i këtij programi në projektet e zbatuara në Njësitë e Qeverisjes Vendore.

98. Për vitin 2016, Ministria e Zhvillimit Urban (MZHU) ka alokuar fondin prej 107,034,000 lekë për zbatimin e 9 projekteve në Njësitë e Qeverisjes Vendore: Krujë, Lushnje, Vlorë, Roskovec, Elbasan, Shkodër, Belsh, Rrogozhinë dhe Divjakë. Nga zbatimi i këtyre projekteve priten të përfitojnë rreth 175 familje të komunitetit Rom dhe Egjiptian. Në kuadër dhe zbatim të projektit “Ndërtimi i banesave sociale me qera, nëpërmjet Bashkës Evropiane për Zhvillim, bashkitë përfituese ishin përkatësisht: Bashkia Berat e cila ka strehuar në këto banesa rreth 10 % nga komuniteti Rom/Egjiptian, ose 21 familje Rome, Bashkia Elbasan 10 familje, Bashkia Fieri 3 familje, Bashkia Korçë dhe Peshkopi nga 5 %. Bashkitë Durrës, Tiranë dhe Kavajë, kanë strehuar në këto banesa rreth 10 % nga komuniteti Rom/Egjiptian. Për strehimin nëpërmjet “kreditimit të lehtësuar”, nuk ekzistojnë të dhëna nga bashkitë për numrin e familjeve rome që kanë përfituar strehim, pasi dokumentacioni për aplikimet nuk parashikon identifikimin si minoritet rom apo egjiptian. Në projekt-buxhetin 2016-2018, të Ministrisë së Zhvillimit Urban, janë planifikuar fonde për bonuse strehimi, në vitet 2016, 2017, 2018. Konkretisht, për vitin 2016 është parashikuar ndër të tjera edhe përmirësimi i kushteve të banimit për 165 familje rome dhe egjiptiane. Për vitin 2017, është parashikuar përmirësimi i kushteve të banimit për 210 familje rome dhe egjiptiane, ndërsa për vitin 2018, në projektbuxhetin afatgjatë të MZHU është parashikuar përmirësimi i kushteve të banimit për 420 familje rome dhe egjiptiane.

99. Qeveria Shqiptare dhe Ministria e Zhvillimit Urban (MZHU) dhe institucionet e tjera, në vijimësi kanë trajtuar me kujdes të veçantë të gjitha çështjet që lidhen me largimin me forcë të shtetasve shqiptarë, në veçanti të anëtarëve të komunitetit Rom dhe Egjiptian. Për rastet e dëbimeve të disa anëtarëve të komunitetit Rom dhe Egjiptian në vitin 2011 dhe 2012, me qëllim zgjidhjen e problemit të strehimit të tyre, janë marrë masa për sistemimin e tyre të përkohshëm në ambjentet e Repartit Ushtarak Sharrë, Kombinat-Tiranë në vitin 2012. Me situatën e ndodhur në vitin 2013, MMSR mori përsipër të akomodojë 52 familje rome të dëbuara nga banesat e tyre jo-formale. Në kuadrin e mbrojtjes, promovimit dhe integritetit të komunitetit rom, Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë, pas fitimit të administrimit formal të njësive ish-ushtarake në

Shish-Tufinë nga Ministria e Mbrojtjes, vendosi dhe rregulloi familjet rome të dëbuara nga ish-artistikja në Tiranë. Kjo ministri u angazhua për krijimin dhe funksionimin e Qendrës Emergjente tranzitore për ta transformuar atë në një qendër sociale, me qëllim për të siguruar strehim të përkohshëm për familjet e pastreha me vështirësi për të siguruar kushtet themelore të jetesës. Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi dhe Avokati i Popullit kanë ndjekur me prioritet rastet e dëbimit të familjeve rome nga vendstrehimet e tyre, duke rekomanduar edhe gjetjen e një zgjidhjeje përfundimtare.

100. Në rastin e qytetarëve të komunitetit Rom dhe Egjiptian pranë Liqenit Artificial Tiranë, banesat e të cilëve kanë qenë subjekt prishjeje për ndërtimin e veprës publike “Ndërtimi i Unazës së Madhe Tiranë”, në vitin 2013, shqetësim i shprehur edhe nga Komisioneri i KiE-së për të Drejtat e Njeriut, Nils Muižnieks, në letërën drejtuar Ministres së Zhvillimit Urban,³⁹ gjetja e një strehimi të përshtatshëm për këta qytetarë është trajtuar me përparësi. Përfaqësues nga Drejtoria e Shërbimeve Urbane dhe Strehimit në Ministrinë e Zhvillimit Urban MZHU, kanë zhvilluar takime me përfaqësues të Drejtorisë së Përgjithshme të Strehimit pranë Bashkisë Tiranë dhe përfaqësues të Entit Kombëtar të Banesave, institucion në varësi të (MZHU), ku është diskutuar për problematikën e këtij komuniteti dhe mënyrën e zgjidhjes. Në lidhje me evidentimin dhe verifikimin e familjeve të cilat do të largohen nga vendbanimet e tyre për arsye të ndërtimit të Unazës së madhe në Tiranë, me Urdhër nr.115, datë 3.6.2014, MZHU ngriti një grup pune me qëllim: përsheptimin e procedurave të legalizimit për ato familje rome që kanë aplikuar për legalizim; bashkëpunimin me Ministrinë e Transportit për përsheptimin e procedurave të shpronësimit për ato familje Rome që kanë banesë me leje ndërtimi; gjetjen e mundësive, në bashkëpunim me Ministrinë e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë (MMSR) dhe njësitë e qeverisjes vendore, për strehimin e familjeve rome që jetojnë në ngrehina dhe nuk përfitojnë shpronësim apo legalizim të banesës.

101. Bazuar në Ligjin nr. 9232, datë 13.05.2004, “Për programet sociale për strehimin e banorëve të zonave urbane”, i ndryshuar, bashkitë kanë kompetencë të plotë për administrimin e kërkesave dhe gjetjen e alternativave për strehim. MZHU ka ndjekur me vëmendje çështjen në fjalë dhe ka bashkëpunuar me Bashkinë Tiranë, duke ngritur grupe pune respektive, për të gjetur mundësinë dhe zgjidhjen e strehimit. Nga identifikimi dhe vlerësimi i situatës aktuale të kryer nga grupet e punës, u identifikuan 50 familje të komunitetit Rom për trajtim, ku pjesa më e madhe ishin të ardhur nga rrethet e ndryshme të Shqipërisë, si Elbasan, Berat, Pogradec dhe Bilisht. Familjet e identifikuar u sistemuan në bashkitë respektive ku rezultonin të regjistruar. Familjet e këtij komuniteti të regjistruar në Tiranë, u sistemuan në qendrat e rehabilitimit të kësaj bashkie. Ndërkohë, referuar Ligjit nr. 9232, të sipërcituar, këto familje duhet të aplikojnë për strehim në njësitë e qeverisjes vendore ku ato janë regjistruar. MZHU mbetet e angazhuar që të bashkëpunojë me të gjithë njësitë e qeverisjes vendore që janë të përfshirë në këtë proces. Bashkia Tiranë ka siguruar që kjo zgjidhje e strehimit të këtyre familjeve do të jetë e përkohshme, deri në gjetjen e një strehimi të përshtatshëm.

102. Problematikat që hasen në rastet e dëbimit të Romëve dhe Egjiptianëve janë shumë komplekse pasi përfshijnë shumë aktorë dhe institucione politikbërëse. Këto problematika fillojnë së pari me identifikimin e proceseve të shpronësimit, ku zbatues është organi që zbaton

³⁹ Letra e Komisionerit Muižnieks dhe përgjigja e Ministres së Zhvillimit Urban gjenden në:
<https://www.coe.int/t/turkey/commissioner/-/european-countries-must-stop-forced-evictions-of-roma>

projektin, si njësi e qerevisjes vendore, ose ministritë e linjës. Faza tjetër është identifikimi i dokumentacionit përkatës për të drejtën e pronësisë, ku institucioni përgjegjës është ZRPP. Më tej vijon me legalizimin e ndërtimeve informale nëse e nevojshme. Strehimi është finalizimi i masave të mësipërme. MZHU ka ndërmarrë një pjesë të masave konkrete për këtë çështje si: Vendimi nr. 230, datë 13.03.2015 “Për trajtimin me pagesë të qerasë për disa familje që preken nga zbatimi i projektit “Unaza e Madhe e Tiranës, segmenti “Komuna e Parisit-Rruga e Kavajës”, ka përcaktuar formën e trajtimit të familjeve, objektet e të cilëve, të ndërtuara pa leje brenda kufinjve të projektit të rrugës, preken nga investimi publik. Sipas këtij vendimi trajtimi i tyre bëhet nëpërmjet mbulimit të masës së plotë të qerasë të banesave në treg. Me Urdhërin nr. 57, datë 27.03.2015, Ministri i Zhvillimit Urban ka miratuar nivelin e qerasë të shprehur në lekë/m², e cila do të përdoret për përllogaritjen e shumave që përfiton çdo familje. Kjo masë është e realizuar 100 % nga MZHU.

103. Për të përfituar banesa sociale, ligji parashikon një sërë kategorish të cilësuar si: romët, personat me aftësi të kufizuar. Për të përfituar nga programet sociale të strehimit, çdo shtetas aplikon pranë njësive të qeverisjes vendore dhe miratohet nga Këshilli Bashkiak bazuar në sistemin e pikëzimit (ky i fundit i miratuar me Vendim të Këshillit Bashkiak), bonuse të strehimit, kredi me normë të ulët. Gjithashtu një kusht për marrjen e kredisë janë të ardhurat. Në rast se shtetasi nuk ka të ardhura, atëherë ai nuk mund të marrë kredi, pra kriteret janë përjashtuese. Ndërsa për të përfituar banesa sociale me qera familja duhet të ketë të ardhura të përcaktuara brenda kufijve max dhe minimal të ardhurave, por ligji nr. 9232, datë 13.05.2004 “Për programet sociale të strehimit”, për kategori të veçanta parashikon edhe ndihma nga shteti për subvencionimin e qerave, kur kjo e fundit është më e lartë se 25 % të të ardhurave të familjes (për disa kategori përfituesish midis tyre edhe komuniteti Rom dhe egjiptian)

104. Ministria e Zhvillimit Urban ka hartuar Strategjinë e Strehimit Social 2016 – 2025 dhe Planin e veprimt, të cilat janë miratuar me VKM nr. 405, datë 01.06.2016, ku strehimi i pakicave trajtohet me përparësi. Strategjia e Strehimit është një dokument politik, vizioni i së cilës është të përmirësojë kushtet e jetesës të pjesës së popullsisë që nuk mund të përballojë një alternative strehimi në treg dhe në veçanti atë pjesë të popullsisë që vuan nga përjashtimi i kësaj mundësie për shkak të vulnerabilitetit. Në Planin e Veprimt i cili do të shoqërojë Strategjinë, parashikohen edhe masat për gjetjen e zgjidhjeve alternative për strehimin e pakicave romë dhe egjiptiane. Në Strategji janë identifikuar të gjitha problematikat për strehimin dhe së bashku me rekomandimet e Avokatit të Popullit, shoqërisë civile dhe të gjitha grupeve të interesit në vitin 2016 do të hartohen ndryshimet në ligjin e strehimit. Strategjia e Strehimit Social 2016-2025, e miratuar me VKM nr.405, datë 01.06.2016, ka identifikuar pakicat kombëtare dhe pikërisht komunitetin Rom dhe Egjiptian, si një nga kategoritë e pafavorizuara dhe të përjashtuara nga mundësitë e përfitimit në strehim. Një nga sfidat e strategjisë është riorientimi i programeve sociale drejt grupeve në pozita të pafavorizuara siç janë edhe komuniteti Rom dhe Egjiptian. Si e tillë, strategjia synon orientimin drejt programeve të subvencionit të qerave apo Bonusit të strehimit për këto kategori. Gjithashtu strategjia ka identifikuar te rëndësishëm zhvillimin e projektit të përmirësimit të kushteve të banimit për këtë komunitet duke përcaktuar përfitimin e rreth 550 familjeve për të gjithë periudhën 10-vjeçare të strategjisë.

105. Kjo Strategji parashikon objektiva konkrete për: 1) “Zhvillimin e kapaciteteve të 61 njësive vendore për sigurimin e njohurive rreth kërkesës dhe ofertës për strehim social në mënyrë periodike”, është përcaktuar nënobjektivi 1.4. “Krijimi i një harte që synon prioritizimin e investimeve për komunitetin Rom dhe dhënia e asistencës për lehtësimin në strehim”. Nëpërmjet

këtij nënobjektivi synohet të identifikohej zonat e komuniteteve romë dhe egjiptiane që kanë nevojë për strehim, të behet një vlerësim i situatës së vendbanimeve të tyre dhe përmirësimi i infrastrukturës si ujësjellësve, kanalizimeve etj., përgatitja e planeve të veprimit nga pushteti lokal për përmirësimin e cilësisë së jetës të këtij komuniteti, si dhe ofrimi i asistencës për legalizim për përmirësimin e vendbanimeve informale të romëve dhe egjiptianëve dhe/ose i objekteve që u përkasin këtyre grupeve.

106. Në objektivin 2: Përmirësimi i kuadrit ligjor dhe institucional për rritjen e qasjes në strehim të 50% të familjeve në pozita të pafavorizuara, është parashikuar aktiviteti "Hartimi i një raporti me sugjerime konkrete për ndryshimet në ligj, duke përfshirë dhe rekomandimet e Avokatit të Popullit për komunitetin rom, duke e përfshirë në masën 5% në çdo program strehimi", ku do të përcaktohet që në ndryshimet e ligjit të strehimit të përcaktohet përfshirja e këtij komuniteti në grupet prioritare për të përfutur strehim, si dhe përfitim në masën 5 % e tyre nga çdo program strehimi që do të zhvillohet.

107. Në objektivin 5: Zgjerimi i alternativave të strehimit përmes programeve të orientuara për familjet me të ardhura të ulëta e të mesme dhe kryesisht ato të pafavorizuara me 30%, një nga çështjet e trajtuar është ajo e kushteve të vështira të banimit për komunitetin Rom dhe Egjiptian. Këto do të realizohen nëpërmjet granteve të vogla për komunitetin Rom dhe Egjiptian me qëllim përmirësimi i kushteve të banimit të cilat për gjithë periudhën e strategjisë do të financohen në vlerën 1,381,334,000 lekë. Një tjetër objektivi jo me pak i rëndësishëm që strategjia ka parashikuar për grupet më të pafavorizuara është zhvillimi i subvencioneve dhe granteve të menjëhershme. Për këtë qëllim, në planin e veprimit të strategjisë janë parashikuar fonde në vlerën rreth 5,660,751,624 Lekë.

108. Një punë e mirë është bërë edhe nga UNDP me projektin "Fuqizimi i komuniteteve në nevojë", i cili mbështeti romët në Tiranë, Elbasan dhe Fier, nëpërmjet zbatimit të projekteve të vogla të infrastrukturës, regjistrimit civil, kurse, trajnimiti i ndërmjetësve të komunitetit, përgatitje të Dekadës Kombëtare të Përfshirjes së Romëve, dhe promovimin e përfshirjes sociale. Projekti ka mbështetur 85 individë Romë (24 prej tyre nga Elbasani) për të ndjekur kurse profesionale në rrobaqepësi, parukeri, pajisje hidraulike dhe është e pajisur me mjetet e nevojshme për të praktikuar aftësitë e fituara duke rritur mundësitë e tyre për punësim dhe asistuar për të përmirësuar shërbimet e tyre ndaj komuniteteve në nevojë. Zyra e Bashkëpunimit Zvicëran në Shqipëri ka qenë aktive gjithashtu në përfshirjen e romëve gjatë tri viteve të fundit me projektin "Edukimi Alternativ dhe Formimi Profesional (CEFA)" i cili ka kontribuar në rritjen e përfshirjes sociale të romëve përmes edukimit, fuqizimit të komunitetit dhe promovimit të të drejtave të minoritetit rom. Gjithashtu, "Save the Children", duke punuar në Shqipëri që nga viti 2008 me "arsimin gjithëpërfshirës, u fokusuar tek fëmijët Rom me qëllim për tu siguruar fëmijëve nga grupet e ndryshme etnike mundësinë për të bashkëvepruar dhe të biseduar, për të mesuar nga njëri - tjetri, për përmirësimin e marrëdhënieve ndër-etnike në mesin e fëmijëve në arsimin publik dhe më të gjerë. Në këtë kuadër u nënshkrua në tetor të vitit 2011 një Memorandum Mirëkuptimi ndërmjet ish-Ministrit të Punës, Çështjeve Sociale dhe Shansëve të Barabarta⁴⁰ dhe "Save the Children", e cila do të ndihmonte në mënyrë specifike në zbatimin e komponentit të trajnimit profesional të projektit të mësipërm.

⁴⁰ Aktualisht Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë

109. Në vitin 2012, OSBE / ODIHR ka zbatuar projektin “Praktikat më të mira për Integrimin e Romëve” për Zhvillimin e Planeve Lokale të Veprimit për romët në 6 autoritetet vendore në Shqipëri, përkatësisht në komunat e Lushnjës, Lezhë, Pogradec dhe Gjirokastrë dhe komunat e Shushicë dhe Grabian. Kjo iniciativë ndikoi në forcimin dhe zbatimin për praktikën të mirë rajonale duke mbështetur qeveritë lokale për përgatitjen e Planeve Lokale të Veprimit për romët dhe duke lehtësuar në zbatimin e tyre, nën drejtimin e trajnerëve ekspertëve vendorë romë të cilët identifikuan prioritetet e komuniteteve përkatëse, metodologjinë e përdorur si dhe miratimin nga autoritetet e pushtetit lokal. Kjo nismë synonte të promovonte bashkëpunimin midis të gjithë aktorëve të përfshirë në zbatimin dhe monitorimin e masave të integrimit të romëve në Shqipëri, si dhe të promovonte parimet e qeverisjes së mirë lokale.

Plani Kombëtar i Veprimit për Integrimin e Romëve dhe Egjiptianëve (2016-2020)

110. Plani Kombëtar i Veprimit për Integrimin e Romëve dhe Egjiptianëve (2016-2020) është një dokument i hartuar nga qeveria shqiptare dhe nën koordinimin e Ministrisë së Mirëqenies Sociale dhe Rinisë. Ky Plan është një angazhim i ri me kohështrirje 2016-2020, i cili targeton dy komunitetet përkatëse, paraqet një përshkallëzim të masave të zbatuara dhe në zbatim dhe parashikon gjithashtu nisjen e aktiviteteve të reja për nxitjen e integrimit të romëve dhe egjiptianëve me fondet e parashikuara nga buxheti i shtetit, por duke identifikuar edhe hendekun financiar për periudhën 2016-2020 dhe mundësinë e financimit nëpërmjet koordinimit me ndihmën e huaj. Plani i Veprimit është hartuar në konsultim të ngushtë me ministrinë përgjegjëse të linjës, përfaqësues nga komuniteti Rom dhe Egjiptian si dhe aktorë të tjerë.

111. Plani paraqet një vlerësim të kushteve aktuale, vizioni dhe qëllimet, objektivat, kuadrin vlerësues dhe monitorues, matricën e masave dhe burimet financiare. Parimet që udhëheqin Planin Kombëtar të Veprimit për Integrimin e Romëve dhe egjiptianëve janë:

1. Nxitja e përfshirjes sociale – Aktivitetet e Planit të Veprimit synojnë të nxisin përfshirjen e romëve dhe egjiptianëve në shoqëri e jo të krijojnë sisteme paralele për t'u përdorur nga këto komunitete.
2. Përdorimi i një qasjeje të targetuar/ synuar për trajtimin e çështjeve specifike të përjashtimit – Plani i Veprimit propozon gjithashtu masa të targetuara për përgjigjen ndaj situatave të emergjencës që nuk mund të trajtohen përmes burimeve të përgjithshme. Ndërhyrjet e targetuara nuk do të krijojnë diskriminim (p.sh., përmes strehimit apo klasave të ndara për romët dhe egjiptianët), por synojnë të lidhin romët dhe egjiptianët me sistemin e përgjithshëm dhe të përmirësojnë aksesin e tyre në shërbimet publike ekzistuese.
3. Respektimi i dallimeve – Plani i Veprimit respekton dallimet mes komunitetit rom dhe atij egjiptian, si dhe brenda vetë këtyre komuniteteve. Plani i Veprimit trajton anëtarët vulnerabël të këtyre komuniteteve, duke njohur faktin që disa romë dhe egjiptianë janë tashmë të integruar në shoqëri.
4. Vënia e theksit mbi angazhimin e romëve dhe egjiptianëve – Plani i Veprimit përfshin mekanizmat për angazhimin e romëve dhe egjiptianëve në hartimin, zbatimin dhe monitorimin e politikave publike.
5. Nxitja e bashkëpunimit midis aktorëve të ndryshëm – Krijimi dhe zbatimi i Planit të Veprimit bazohet në bashkëpunimin midis qeverisjes qendrore, rajonale dhe vendore, shoqërisë civile, komunitetit ndërkombëtar dhe veçanërisht vet komuniteteve.
6. Promovimi i lidhjeve ndërsektoriale – Plani i Veprimit trajton nevojat në një sërë fushash kyçe përfshirë: arsimin dhe promovimin e dialogut ndërkulturor, shëndetësinë, strehimin dhe integrimin urban, punësimin dhe arsimin e aftësimin profesional, mbrojtjen sociale,

regjistrimin civil dhe aksesin në sistemin e drejtësisë, me synim nxitjen e integritetit në mënyrë gjithëpërfshirëse dhe të qëndrueshme.

7. Matja e progresit – Plani i Veprimit është i pajisur me tregues për matjen e progresit të zbatimit dhe treguesit fillestarë (nga ku do të nisë puna) kur është e mundur.
8. Ndërgjegjësimi mbi dimensionin gjinor – Plani i Veprimit pranon faktin se gratë romë dhe egjiptiane kanë më tepër gjasa të vuajnë përjashtimin dhe diskriminimin gjinor. Dokumenti bën gjithashtu thirrje për mbledhjen e të dhënave të disagreguara sipas gjinisë për çdo tregues përkatës.
9. Buxheti për zbatimin – ministritë e linjës kanë identifikuar një buxhet për zbatimin e çdo aktiviteti. Në rastet kur financimi publik është i pamjaftueshëm, ministritë kanë identifikuar edhe hendeqet e financimit ku mund të kërkohej ndihmë nga donatorë.

112. Plani i Veprimit është hartuar përmes një procesi konsultimi ku kanë marrë pjesë përfaqësues nga institucionet shtetërore, organizatat e shoqërisë civile, kryesisht ato romë dhe egjiptiane dhe komuniteti ndërkombëtar. Metodologjia për hartimin e Planit të Veprimit konsistoi në:

- Fazën përgatitore që u fillua me takimet prezantuese me qëllim njohjen e procesit të hartimit të Planit të Veprimit tek aktorët kryesorë dhe marrjen e mendimeve të tyre. Në të njëjtën kohë, një analizë e strategjive ekzistuese, të dokumentave zyrtarë dhe raporteve u ndërmorrën me qëllim për të grumbulluar informacion rreth rezultateve të aktiviteteve të shkuara, shembujve të praktikave të mira dhe mësimet të marra, si dhe të sigurohej që Plani i Veprimit ishte i mirëvendosur me axhenden tërësore të Qeverisë.
- Seminare Sektoriale me ministritë e linjës dhe përfaqësues të shoqërisë civile, përfshi anëtarë të shoqatave Romë dhe Egjiptiane, si dhe organizata ndërkombëtare.
- Grupe të fokusuara me përfaqësues të Romëve dhe Egjiptianëve, pushtetit lokal, organizatave ndërkombëtare dhe specialistë të barazisë gjinore.
- Ndjekjen e takimeve individuale me ministritë e linjës (duke u fokusuar vecanërisht në grumbullimin e të dhënave të pikënisjes së këtij plani dhe hartimin e buxhetit të tij).
- Vizita në terren në bashkinë Berat dhe në Qendrën Tranzitore në Tiranë.
- Prezantimi publik i draft dokumentit të Planit të Veprimit, diskutime dhe përfundime.

113. Matrica e Planit të Veprimit përshkruan qëllimet, objektivat dhe aktivitetet, afatet e zbatimit, autoritetet përgjegjëse për zbatim dhe kontroll, vlerat e treguesve dhe pikës së nisjes, burimet e informimit, dokumentat strategjik përkatës, si dhe fondet e nevojshme për zbatimin e Planit të Veprimit. Matrica përfshin gjashtë sektorë prioritarë, specifikisht:

- Regjistrimi civil dhe aksesin në drejtësi .
- Arsimi dhe promovimi i dialogut ndërkulturor .
- Punësimi dhe arsimi e formimi profesional.
- Kujdesi shëndetësor
- Strehimi dhe integrimi urban
- Mbrojtja sociale

114. Masat e Planit të Veprimit në këto fusha janë të bazuara në nevojat e romëve dhe egjiptianëve të identifikuar nëpërmjet të dhënave bazë dhe anketimeve, por gjithashtu ato janë bazuar edhe në mundësitë e burimeve dhe kapacitetet e qeverisë për t'iu përgjigjur këtyre masave. Gjatë procesit të hartimit janë organizuar një seri takimesh prezantuese të drafteve të realizuara, të koordinuara nga Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë, të cilat u vijuan me seminare sektoriale në bashkëpunim me ministritë e linjës (Ministria e Punëve të Brendshme

Ministria e Drejtësisë, Ministria e Financave, Ministria e Kulturës, Ministria e Arsimit dhe Sporteve, Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Zhvillimit Urban, Ministri për Çështjet Vendore, me përfaqësues të këshillave rajonalë dhe të Bashkive kryesore). Gjithashtu, Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë ka organizuar takime me organizata që promovojnë barazinë gjinore, zyrën e Ministrisë së Inovacionit dhe Administratës Publike dhe Agjencinë për Zhvillim Bujqësor dhe Rural.

115. Pjesëmarrja e grupeve të interesit: Plan i Veprimit për Integrimin e Romëve dhe Egjiptianëve, 2016-2020 është hartuar me kontributin e dhënë nga grupi teknik i punës i koordinuar nga Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë, me anëtarë dhe ekspertë të ardhur nga ministritë përkatëse të linjës dhe shoqëria civile. Gjatë hartimit të Planit të Veprimit janë konsultuar gjithsej mbi 200 individë nga grupet e interesit. Pas takimeve prezantuese me ministritë përkatëse të linjës, u organizua një seminar sektorial i posaçëm nga Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë në bashkëpunim me ministri të tjera të linjës dhe në bashkëpunim me përfaqësues nga shoqëria civile romë dhe egjiptiane. Grupet e punës identifikuan nevojat dhe hartuan synimet, objektivat dhe aktivitetet në secilin sektor. Në vijim u organizuan konsultime me ministritë e linjës për mbledhjen e të dhënave bazë dhe përcaktimin e buxhetit. Përfaqësues nga këshillat e qarqeve dhe Bashkitë kryesore morën pjesë në dy takime të organizuara nga Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë në bashkëpunimin e Ministrisë së Shtetit për Çështjet Vendore. Konsultimet me autoritetet vendore përfshinë edhe një vizitë në terren në bashkinë e Beratit dhe takime me koordinatorët romë dhe egjiptianë në bashkinë e Tiranës.

116. Përfshirja e shoqërisë civile duke përfshirë organizatat romë dhe egjiptiane. Në 5 seminarët sektoriale të zhvilluara, së bashku me ministritë e linjës morën pjesë përfaqësues të organizatave romë dhe egjiptiane, përfaqësuesi rom i Komitetit Shtetëror për Minoritetet, ekspertë rom dhe egjiptian që punojnë në institucione të pavarura të cilët shprehën gjithashtu këndvështrimet e tyre në diskutimet me grupet e fokusuara. Katër të sapo diplomuar rom dhe egjiptian u përfshinë si pjesë aktive e ekipit të konsulentëve që lehtësuan konsultimet, si dhe mbështetën hartimin e Planit të Veprimit.

117. Në takimin që Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë organizoi me përfaqësues të organizatave ndërkombëtare, informuan mbi aktivitetet që planifikojnë të kryejnë gjatë periudhës 2016-2020. Anketat dhe studime të tjera të publikuara nga organizatat ndërkombëtare në Shqipëri kanë qenë të vlefshme për hartimin e Planit të Veprimit, për argumentimin dhe për përcaktimin e përparësisë së masave të ndryshme.

Konkluzionet e Seminarit të tretë “Dialogu Politik për Përfshirjen e Komuniteteve Rome dhe Egjiptiane në Shqipëri, të organizuar më 20 prill 2016

118. Në kuadër të Seminarit “Dialogu Politik për Përfshirjen e Komuniteteve Rome dhe Egjiptiane në Shqipëri, të organizuar më datë 20 prill 2016, pesë grupe tematike me pjesëmarrjen e përfaqësuesve të institucioneve të linjës, komuniteteve Rome dhe Egjiptiane dhe përfaqësuesve të jashtëm dhe shoqërisë civile, të cilat synonin evidentimin e problematikave të hasura nga këto komunitete në fusha të caktuara, hartuan disa rekomandime specifike për adresimin efektiv të këtyre problematikave. Këto rekomandime u mbështetën nga ana e institucioneve të linjës dhe Komisionit të Bashkimit Evropian, me ndihmën e të cilit ishte organizuar dhe ky Seminar. Rekomandimet kryesore sipas fushave janë si vijon:

- ❖ Në fushën e arsimit. Lufta kundër diskriminimit është objektivi i parë i vendosur në kuadër të arsimit. Për të arritur këtë objektiv synohet fundi i segregimit të nxënësve të këtyre komuniteteve nga nxënësit e tjerë në klasa apo shkolla të veçanta, rritja e numrit të mësuesve nga këto komunitete si dhe monitorimi vjetor i shkollave. Gjithashtu, një objektiv mbetet rritja e numrit të nxënësve romë dhe egjiptianë në arsimin parashkollor si dhe lufta ndaj fenomenit të braktisjes së shkollës. Për të arritur këtë objektiv synohet rritja si fillim me 10% të regjistrimeve të fëmijëve në bashkëpunim midis Ministrisë së Arsimit (MAS) dhe institucioneve të tjera, si dhe shoqërisë civile, heqja nga njësitë e qeverisjes vendore të tarifave të kopshtit për fëmijët nga familjet romë dhe egjiptiane me të ardhura mujore të ulëta si dhe zbatimi i strategjive parandaluese të MAS, autoriteteve arsimore vendore dhe shkollat për trajtimin e çështjes së braktisjes së shkollës me shërbime relevante. Më tej, synohet rritja e regjistrimit të nxënësve nga këto komunitete me anë të përjashtimit të tarifës së regjistrimit nga tarifat universitare si dhe rritja e bashkëpunimit midis MAS me universitetet dhe kolegjet, për rritjen e numrit të mundësive të zgjedhjes së kurseve/lëndëve për nxënësit romë dhe egjiptianë. Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 638 date 23.7.2015 "Për kuotat e pranimit në institucionet publike të arsimit të lartë në programet e studimeve të ciklit të parë, në programet e studimeve jo-universitare profesionale dhe në programet e integruara të studimeve të ciklit të dytë, me kohë të plotë, si edhe tarifat e shkollimit për vitin akademik 2015 – 2016" parashikonte kuota të veçanta për studentët romë dhe egjiptianë. Këta studentët përjashtoheshin nga tarifa e shkollimit nëse ndiqnin ciklin e parë të studimeve *Bachelor* dhe përfitonin 50% reduktim të tarifës së shkollimit nëse ndiqnin studimet e ciklit të dytë Master i Shkencave/Master Profesional.
- ❖ Në fushën e punësimit. Integrimi i romëve dhe egjiptianëve në tregun e punës përmes Arsimit dhe Formimit Profesional dhe Programeve të Nxitjes së Punësimit është objektivi primar për këto komunitete. Si fillim synohet kryerja e një studimi kombëtar deri në fund të 2016 nga Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë (MMSR) për identifikimin e nevojave për punësim si dhe rritja me 5% të pjesëmarrjes së romëve dhe egjiptianëve në Programet e Nxitjes së Punësimit. Më tej, synohet formalizimi i kuotave për të mundësuar punësimin e romëve dhe egjiptianëve në administratën publike. Gjithashtu, synohet prezantimi i nismave (regjimeve tatimore) për shoqëritë private që punësojnë njerëz nga këto komunitete ndërsa synohet dhe rritja e informimit orientues të këtyre komuniteteve nga Zyrat e Posaqme. Riorientimi i Arsimit dhe Formimit Profesional (AFP) drejt nevojave të tregut dhe specifikave të këtyre komuniteteve është një objektiv gjithashtu.
- ❖ Në fushën e kujdesit social dhe shëndetësor. Objektivi i parë në këtë fushë mbetet aksesimi i barabartë dhe i plotë në shërbimet përkatëse. Për të arritur këtë, synohet si fillim punësimi i 10 ndërmjetësve romë dhe egjiptianë dhe përfshirja në nivel qendror dhe vendor në grupet lëvizëse, ofrimi i shërbimeve shëndetësore dhe ofrimi i vizitave mujore falas pranë vendbanimeve romë dhe egjiptiane, bashkangjitja e MSH në Marrëveshjet tre-Ministrorë të Bashkëpunimit për zbatimin e Planit të Veprimit për Fëmijët në Situatë Rruge. Objektivi i dytë mbetet përfshirja e romëve dhe egjiptianëve në programet e mbrojtjes sociale. Për të arritur këtë, synohet ofrimi i pagesës së ndihmës ekonomike me para në dorë për familjet romë dhe egjiptiane si dhe miratimi dhe publikimi nga Ministria e Shëndetësisë i një raporti vjetor lidhur me zbatimin e angazhimeve të mësipërme.
- ❖ Në fushën e strehimit dhe regjistrimit civil. Hartimi i një ligji gjithëpërfshirës në fushën e dëbimeve është objektivi i parë në këtë fushë. Më konkretisht, synohet hartimi i një ligji në bashkëpunim me palët e interesuara për dëbimet si dhe trajnimi i institucioneve mbi parashikimet e këtij ligji. Objektivi i dytë është akomodimi i përkohshëm/kalimtar i ofruar për romët/egjiptianët me anë të hartimit të një rregullorjeje të re të brendshme për qendrat që

do të lehtësojë disa nga kushtet kufizuese që zbatohen për banorët. Pasurimi informatik dhe buxhetor i institucioneve rreth planeve të veprimit për strehimin e romëve dhe egjiptianëve është objektivi i radhës. Për të arritur këtë, synohet hartimi nga MZHU, me ndihmën e ministrive kompetente të linjës/agjencive të specializuara, të programeve sociale të strehimit paralelisht me ato të zhvillimit social dhe ekonomik. Rishikimi ligjor për mos-diskriminimin e këtyre komuniteteve në fushën e strehimit është objektivi i radhës. Kjo mund të arrihet me anë të prezantimit dhe thjeshtëzimit nga ana e MZHU të kriterëve për përzgjedhje për strehim si dhe miratimin të një sistemi kuotash, dhe dhënies së ndihmës sociale në koordinim me arsimin dhe punësimin. Objektivi i fundit mbetet thjeshtimi i procedurave për regjistrimin e fëmijëve ose transferimin e vendbanimit (banesave) me anë të aktivizimit të një sistemi të "regjistrimit fillestar" ku lindjet regjistrohen automatikisht dhe lirisht nga autoritetet spitalore si dhe mundësimin nga Ministria e Brendshme të procedurave të thjeshtuara për transferimin e vendbanimit zyrtar.

- ❖ Në fushën e integritetit të romëve, instrumentet për koordinimin, monitorimin dhe mjetet buxhetore. Objektivi primar në këtë fushë është koordinimi i politikave publike ndërmjet sektorëve të ndryshëm për nxitjen e integritetit të romëve dhe egjiptianëve me anë të a) hartimit të udhëzuesve të qartë nga MMSR në mbështetje të bashkive për hartimin dhe monitorimin e politikave për përmirësimin e kushteve të jetësës, b) hartimit të politikave për romët/egjiptianët në çdo bashki, c) riaktivizimit të sistemit online RomalB për mbledhjen e të dhënave elektronike, fuqizimi, institucionalizimi dhe garantimi i përdorimit të tij në të gjitha bashkitë dhe institucionet e tjera vendore, d) zhvillimit të rregullt (çdo 6 muaj) të një takimi ndërsektorial për monitorimin dhe koordinimin e politikave ndërmjet institucioneve shtetërore, e) përpilimit të raporteve vjetore të progresit, f) Alokimit të buxhetit vjetor të parashikuar për zbatimin e Planit të Veprimit për Integrimin e Romëve dhe Egjiptianëve në Shqipëri për periudhën 2016-2020, g) përgatitjes nga MMSR, deri në fund të vitit 2016, të udhëzimeve të qarta për ministrinë e linjës për të pasur persona/pozicione të dedikuara për ndjekjen e zbatimit të këtij Plani.

Neni 5- Kultura

119. Kuadri ligjor dhe strategjik i veprimtarisë së Ministrisë së Kulturës është duke u përmirësuar, me qëllim plotësimin e gjithë detyrimeve që rrjedhin nga instrumentat ndërkombëtarë në lidhje me të drejtat kulturore dhe larminë e shprehive kulturore. Aktualisht është duke u përgatitur një Projektligj i ri për Trashëgiminë Kulturore, i cili do të parashikojë detyrimin ligjor për ruajtjen dhe mbrojtjen e kulturës dhe vlerave të pakicave kombëtare dhe që do të përmbajë dispozita të dedikuara si vijon poshtë:

- "Ministria përgjegjëse, në bashkëpunim me institucionet e tjera dhe shoqërinë civile, merr masa për ruajtjen, mbrojtjen dhe promovimin e gjuhës dhe trashëgimisë kulturore të pakicave kombëtare dhe gjuhësore që gjenden në territorin e Shqipërisë".
- "Ministria përgjegjëse merr masa për propozimin e kurrikulave për njohjen dhe ndërgjegjësimin për diversitetin kulturor, respektin ndaj vlerave kulturore pakicave dhe mënyrat e jetësës së tyre dhe mosdiskriminimin për shkak të tij".
- Në pikëpamje të fondit të posaçëm, Ministria e Kulturës akordon një grant të përvitshëm për këtë qëllim, grant në të cilin aplikojnë dhe përfitojnë edhe përfaqësuesit fizikë apo juridikë të këtyre minoriteteve. Në këtë kuadër, këtë vit në projektet me thirrje të hapur është përzgjedhur të mbështetet financiarisht projekti i Shoqatës Rromani Baxt Albania RBA, për botimin e Fjalorit Rromanisht – Shqip.

120. Gjithashtu parashikime të tjera lidhen me adresimin e çështjes së minoriteteve përmes një nënkapitulli të veçantë në Strategjinë për Kulturën. Adresimi i "White paper for Cultural Diversity" i Këshillit të Evropës në këtë Strategji; Krijimi i fondit të posaçëm shtetëror për mbështetjen financiare të projekteve të zhvillimit të identitetit kombëtar dhe kulturor të pakicave. Ministria e Kulturës, ka ngritur drejtori të veçantë në Ministrinë e Kulturës, Drejtoria e Trashëgimisë Jomateriale dhe Diversitetit Kulturor (Sektori i Minoriteteve dhe Diasporës), në funksion të mbrojtjes dhe promovimit të diversitetit të shprehive kulturore dhe ushtrimit të drejtave kulturore të pakicave. Janë duke u mbajtur mbajtur kontakte të vazhdueshme me shoqatat e përfaqësuese të pakicave, me qëllim hartimin e një plani aktiviteteve konkrete afatshkurtra e afatgjata për ruajtjen dhe promovimin e kulturës së këtyre pakicave, me përfshirjen aktive të tyre dhe sipas nevojave të tyre.

121. Në fushën e kulturës janë organizuar aktivitete multi-kulturore artistike në kuadër të Ditës Ndërkombëtare të Romëve, përfshirë:ekspozita me veprimtarinë dhe integrimin e grave rome, ekspozita etnografike. Me rastin e 21 Majit 2014, Ditës Ndërkombëtare të Diversitetit Kulturor, iu kushtua posaçërisht ruajtjes dhe dokumentimit të trashëgimisë kulturore të minoriteteve kombëtare dhe gjuhësore në Shqipëri. Aktiviteti, i pari i këtij lloji, u organizua në Muzeun Historik Kombëtar dhe u realizua nëpërmjet një ndërveprimi aktiv midis Ministrisë dhe vetë komuniteteve të cilat janë protagoniste të aktivitetit. Koncepti i tij konsistonte në shfaqjen e dokumentarëve të realizuara nga ata vetë, mbi traditat gojore (përralla, legjenda), ato muzikore, si dhe rituale dasme apo ushtrim zejesh të minoriteteve, të cilët promovohen në vijimësi përmes kanalit "Youtube" të Ministrisë së Kulturës. Kremtimi i 8 Prillit, Ditës Botërore të Romëve;

- Mbështetje financiare për botime veprash letrare mbi romët në Shqipëri;
- Mbështetje financiare për organizimin e projektit "Ditë e minoritetit Rom në Shqipëri";
- Mbështetje financiare për koncert festiv me muzikë dhe veshje tradicionale nga minoritetit rom;
- Kremtimi i 5 majit, Ditës së Shën Gjergjit – Herldezi;
- Kremtimi i Ditës ndërkombëtare të Vllehëve;
- Organizimi i takimit botëror të Vllehëve në Ditën e Shën Mërisë në Voskopojë;
- Promovime veprash letrare dhe historike mbi minoritetin arumun në Shqipëri;
- Organizimi i takimeve me minoritetin maqedonas në Prespë;
- Mbështetje financiare për koncertin folklorik të minoriteteve në 6 janar 2010 në Sarandë.

122. Ministria e Kulturës ka ndërmarrë iniciativa për të promovuar kulturën e komuniteteve të minoriteteve, kryesisht rome dhe vllehe, nëpërmjet hapjes së një kanali të dedikuar në Youtube⁴¹. Në këtë kanal janë hedhur materiale audio-video, të prodhuara nga vetë përfaqësuesit e komuniteteve dhe në bazë të kriterëve të përcaktuara nga Ministria e Kulturës. Ky kanal në Youtube përbën një mundësi më shumë për pakicat për të promovuar kulturën e tyre dhe njëkohësisht përbën burim informacioni për të gjithë të interesuarit. Ministria e Kulturës, me rastin e Ditës Ndërkombëtare të Diversitetit Kulturor, ka vendosur t'i a dedikojë ruajtjes dhe dokumentimit të trashëgimisë kulturore të minoriteteve kombëtare dhe gjuhësore në Shqipëri. Aktiviteti do të realizohet nëpërmjet një ndërveprimi aktiv midis Ministrisë dhe vetë komuniteteve të cilat janë protagoniste.

⁴¹ https://www.youtube.com/playlist?list=PLwyP74ZrjaXe_QBVySYaM3RMLPXXK2uVEe.

123. Në planin financiar, Ministria e Kulturës ka rritur jo vetëm buxhetin e saj për veprimtaritë kulturore dhe për përfshirjen e publikut në to, por edhe përpjekjet për të thithur fonde nga donatorë të ndryshëm, me qëllim mbrojtjen dhe ruajtjen e identitetit kulturor dhe gjallërimin e jetës kulturore në tërësi. Fondi nga buxheti i shtetit për mbështetjen e organizatave jofitimprurëse apo individëve për organizimin e veprimtarive kulturore në rang vendi për vitin 2014 është 170.000.000 lekë. Politikat transparente të shpërndarjes së këtyre fondeve janë orientuar në mënyrë të tillë që të përfitojnë të gjitha grupet shoqërore të interesuara.

124. Masa të tjera për ruajtjen dhe promovimin e kulturave të pakicave, përfshijnë:

- Inventarizimi dixhital i trashëgimisë jomateriale të minoriteteve, me bashkëpunimin e shoqatave, individëve dhe bartësve, me rreth 30 elementë në vit (çdo vit).
- Kurrikulat për nxitjen e dialogut ndërkulturor dhe luftën ndaj diskriminimit. Kuadri kohor i aplikimit, 2016-2017.
- Organizimi i të paktën një aktiviteti në vit nga Muzeu Kombëtar (ekspozitë/panair etj) mbi kulturën e pakicave (çdo vit).
- Mbështetje financiare për të paktën një film/dokumentar në vit, me fokus diversitetin kulturor dhe kohezionin social (çdo vit).

125. Financimi për ruajtjen dhe promovimin e kulturës së pakicave kombëtare. Në planin financiar, Ministria e Kulturës ka rritur jo vetëm buxhetin e saj për veprimtaritë kulturore dhe për përfshirjen e publikut në to, por edhe përpjekjet për të thithur fonde nga donatorë të ndryshëm, me qëllim mbrojtjen dhe ruajtjen e identitetit kulturor dhe gjallërimin e jetës kulturore në tërësi. Fondi nga buxheti i shtetit për mbështetjen e organizatave jofitimprurëse apo individëve për organizimin e veprimtarive kulturore në rang vendi për vitin 2014 është 170.000.000 lekë. Politikat transparente të shpërndarjes së këtyre fondeve janë orientuar në mënyrë të tillë që të përfitojnë të gjitha grupet shoqërore të interesuara.

126. Promovimi i kulturës së komunitetit rom. Ministria e Kulturës, në bashkëpunim me Ministrinë e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë, ka parashikuar masa të vecanta që i dedikohen rritjes së aksesit në kulturë të këtij komuniteti. Konkreisht:

- Sigurimi i një aksesit më të madh dhe pjesëmarrje aktive në kulturë duke zhvilluar dhe implementuar projekte që mbrojnë dhe promovojnë identitetin kulturor dhe gjuhën e komunitetit rom. Aktivitetet në përmbushje të këtij objekti propozohen të jenë:
- Dhënia e asistencës profesionale dhe këshillimit për standartet e dokumentimit të diversitetit dhe trashëgimisë jomateriale (trajnime, workshope);
- Mbështetja financiare nga Ministria e Kulturës e rjetit të aktiviteteve të organizuara nga shoqatat kulturore, sidomos të punës kërkimore;
- Përfshirja e komunitetit rom në media, përfshirë dhe titrat në gjuhën e tyre;
- Publikimi i literaturës së shkruar në gjuhën romë, së bashku me përkthim në gjuhën shqipe;
- Krijimi i një pavijoni në Muzeun Historik Kombëtar dedikuar këtij komuniteti;
- Botimi i një reviste të përvitshme, CD –je me muzikë tradicionale;
- Organizimi i një panairi të përvitshëm artizanati;
- Rritja e përfaqësimit të grupeve romë në festivalet artistike kombëtare e ndërkombëtare të organizuara nga Ministria e Kulturës.
- Organizimi i aktiviteteve kulturore dhe artistike të frymëzuara nga identitetet dhe folklori Rom dhe Egjiptian dhe i aktiviteteve që nxisin bashkëpunimin ndërkulturor. Kuadri kohor i aplikimit, çdo vit, 2015-2020.

- Përkthimi dhe botimi i letërsisë rome në gjuhën shqipe dhe e kundërta. Kuadri kohor i aplikimit, 2015-2020.
- Inventarizimi dhe regjistrimi dixhital i trashëgimisë shpirtërore të komunitetit rom dhe egjiptian me qëllim ruajtjen dhe transmetimin e tipareve të identitetit të tyre brezave të ardhshëm. Kuadri kohor i aplikimit, çdo vit, 2015-2020.
- Përfshirja e historisë, artizanatit dhe identitetit rom dhe egjiptian në guidat turistike dhe krijimi i broshurave për të dy këto komunitete në Shqipëri. Kuadri kohor i aplikimit, çdo vit, 2015-2020.
- Informimi i organizatave të romëve dhe egjiptianëve për thirrjen për propozime të Ministrisë së Kulturës dhe burimet e tjera përkatëse të financimit (pra, dërgimi i lidhjes me email) dhe garantimi që projektet e përzgjedhura do të përfshijnë ato projekte që zbatohen nga organizatat rome dhe egjiptiane (çdo vit, 2015-2020).
- Ofrimi i ambienteve për mbajtjen e aktiviteteve të organizuara nga organizatat rome dhe egjiptiane (çdo vit, 2015-2020).

Neni 6- Toleranca dhe Dialogu ndërkulturor

Garantimi i të drejtave të pakicave nga policia gjatë kryerjes së funksioneve të saj.

127. Kuadri ligjor ekzistues që garanton të drejtat e pakicave dhe në të cilin bazohet puna e Policisë së Shtetit është: Kushtetuta e RSH-së, Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut; Kodi Penal; Ligji "Për Policinë e Shtetit". Për parandalimin dhe dënimin e rasteve të diskriminimit dhe shkeljes të së drejtave të personave që u përkasin minoriteteve, janë marrë një sërë masash procedurale dhe ndëshkimore. Këto masa përfshihen në ato të parandalimit dhe ndëshkimit të shkeljes të të drejtave themelore të njeriut gjatë përmbushjes së detyrave funksionale nga punonjësit e policisë. Kur këto raste nuk përbëjnë vepër penale, bëhen objekt i hetimit administrativ të Drejtorisë së Standardeve Profesionale, e cila fillon menjëherë ecurinë disiplinore ndaj punonjësit të policisë, në bazë të Rregullores së Disiplinës së Policisë së Shtetit. Në rastet kur shkelja përbën vepër penale, Shërbimi i Kontrollit të Brendshëm apo Prokuroria fillon procedimin penal ndaj punonjësit të policisë.

128. Për të garantuar mbrojtjen e të drejtave të pakicave, si pjesë përbërëse e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut, ekzistojnë një sërë masash dhe procedurash të brendshme të Policisë së Shtetit:

- Manuali i Rregullave dhe Procedurave Standarde për Trajtimin dhe Sigurimin e Personave të Arrestuar/Ndaluar në Njësitë Policore", miratuar me Urdhrin nr. 763, datë 27.09.2011 të Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit. Në zbatim të rekomandimeve të bëra nga Avokati i Popullit dhe disa organizatave të shoqërisë civile që mbrojnë të drejtat e njeriut, në manualin e sipërpërmendur gjatë vitit 2014 janë realizuar disa shtesa, të cilat kanë të bëjnë me: 1) të drejtën për të mbajtur syze optike gjatë qëndrimit në dhomat e sigurisë të personave që kanë probleme me shikimin; të drejtën e takimit me familjarët të personave të dënuar me vendim të formës së prerë me burgim në mungesë; të drejtën e vazhdimit të trajtimit të ushqyerjes me gji të fëmijëve nga nënat e tyre që janë në dhomat e sigurisë, si dhe të procedurave për realizimin e kësaj të drejte.

- Në zbatim të rekomandimeve të Avokatit të Popullit, është formatuar regjistri i ri i dokumentimit të të dhënave për personat e shoqëruar. Ky regjistër është miratuar me Urdhrin e Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit nr. 158, datë 12.04.2012 “Për riformatimin e Regjistrit të Evidentimit të të dhënave për personat e shoqëruar në Drejtoritë dhe Komisaritet e Policisë”. Në modelin e ri të regjistrit plotësohen të gjitha të dhënat sipas kërkesave të rubrikave të këtij regjistri, sidomos për të dhënat që kanë të bëjnë me njoftimin e familjareve/të afërmeve për shoqërimin, si dhe për pasqyrimin e arsyes/shkaqeve të shoqërimit;
- Me Urdhrin nr. 371, datë 08.08.2012 të Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit është miratuar vënia në përdorim e regjistrit për evidentimin, trajtimin dhe zgjidhjen e ankesë/kërkesave të personave të privuar nga liria në ambientet e Policisë së Shtetit;
- Me Urdhrin nr. 372, datë 08.08.2012 të Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit, është miratuar procedura standarde e punës për rendin dhe sigurinë publike për evidentimin, trajtimin dhe zgjidhjen e ankesë/kërkesave për personat e privuar nga liria, në ambientet e Policisë së Shtetit;
- Me Urdhër të Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë Nr.173, datë 27.04.2012 “Për miratimin e Procedurave standarde për regjistrimin e fëmijëve të paregjistruar në gjendjen civile”, janë miratuar këto procedura dhe janë dërguar për zbatim të gjitha Drejtorive të Policisë në Qarqe;
- Letër - Porosi e Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit, për masat dhe detyrat që do të kryhen për respektimin e drejtave të personave të shoqëruar, ndaluar/arrestuar në mjediset policore, në lidhje me pasqyrimin në proces verbal të orës së saktë që në momentet e para, njohja me të drejtat, sigurimi i ndihmës juridike, psikologjike dhe njoftimin e familjarëve, në rastet e shoqërimit të personave.
- Tërheqje vëmendje nr. 972, datë 05.02.2014 “Për zbatimin me përpikëri të akteve ligjore/nënligjore dhe procedurave standarde të punës lidhur me arrestimin/ndalimin, kontrollin fizik dhe trajtimin e personave të arrestuar/ndaluar”.
- Tërheqje vëmendje nr. 1947, datë 12.03.2014 “Për përmbushjen e detyrave dhe përgjegjësi në përputhje me aktet ligjore/nënligjore dhe procedurat standarde të punës, duke respektuar e garantuar të drejtat e personave të privuar nga liria”.
- Tërheqje – vëmendje e D.P.P.SH me nr. 4577/1, datë 10.09.2014 “Për shoqërimin dhe respektimin e të drejtave të personave të shoqëruar në ambientet e Policisë së Shtetit”.
- Qarkore dërguar D.P. Qarqeve lidhur me hyrjen në fuqi të Ligjit të Ri të Policisë së Shtetit, zbatimin e kërkesave të neneve 109, 112 të Ligjit “Për shoqërimin dhe trajtimin e të shoqëruarve, evidentimin e të dhënave në regjistrat përkatës, etj”.
- Tërheqja e Vëmendjes nr. 4963, datë 05.08.2015 “Për kryerjen e detyrave dhe të përgjegjësi policore vetëm në bazë të ligjit duke respektuar të drejtat e njeriut” e Drejtorit të Policisë së Shtetit.
- Hartuar procedura standarde e punës së Policisë së Shtetit “Rregullat teknike të shoqërimit në polici” e miratuar me urdhrin nr. 308, datë 31.03.2016 të Drejtorit të Policisë së Shtetit.
- Tërheqje vëmendje nr. 1423, datë 29.02.2016 “Për eliminimin e mangësive në hedhjen e të dhënave në sistemin ADAM dhe trajtimin e personave të shoqëruar dhe arrestuar/ndaluar”, e Drejtorit të Policisë së Shtetit.
- Letër porosi nr. 3199/1, datë 25.05.2016 e Drejtorit të Policisë së Shtetit: “Për eliminimin e sjelljeve/qëndrimeve diskriminuese që çënojnë dinjitetin e individëve të grupeve vulnerabël (LGBTI, Rom, Egjiptian).

- Tërheqje vëmendje nr. 4678/1, datë 08.08.2016 "Për një kuptim dhe zbatim sa më të drejtë të rregullave që kanë të bëjnë me masat e sigurisë të të arrestuarve/ndaluarve që trajtohen në institucionet mjekësore dhe përdorimit të forcës gjatë arrestimeve.

129. Për parandalimin e dhunës dhe keqtrajtimeve ndaj personave që shoqërohen, ndalohen dhe arrestohen (përfshi dhe pakicat kombëtare komunitetin rom, egjiptian) janë ndërmarrë këto masa:

- Planifikimi dhe kryerja e inspektimeve dhe kontrolleve nga ana e strukturave qendrore të policisë (departamentet sipas shërbimeve dhe Drejtoria e Standardeve Profesionale) ndaj atyre të policisë vendore për përmbushjen e detyrimeve në respektimin e të drejtave të personave të shoqëruar, ndaluar dhe të arrestuar.
- Vënia në eficiencë të plotë të strukturave të Drejtorisë së Standardeve profesionale e cila sipas kompetencave dhe detyrave që ka kryen inspektime sipas një plani vjetor të miratuar nga D.P.Shtetit dhe inspektime të jashtëzakonshme për raste të ngjarjeve, ankesave të paraqitura ndaj punonjësve të policisë.
- Për shkeljet e mangësitë e konstatuara nga këto kontrolle mbahet qëndrim sipas Rregullores së Disiplinës së Policisë së Shtetit duke filluar ecurinë disiplinore për dhënien e masave disiplinore ndaj punonjësve të policisë përgjegjës. Për shkeljet që kanë elementë te figurës së veprave penale materiali referohet në Shërbimin e Çështjeve të Brendshme dhe Ankesave (SHÇBA), në Ministrinë e Punëve të Brendshme.
- Kryerja e inspektimeve dhe vizitave monitoruese ndaj veprimtarisë së strukturave të policisë nga institucione kushtetuese si Avokati i Popullit. Ky institucion në përmbushje të detyrimeve ligjore kryen inspektime/monitorime në çdo kohë, pa paralajmërim dhe pa autorizim/leje të policisë. Kontrollat e Avokatit të Popullit pothuajse kanë qenë të përvitshme në njësitë vendore të policisë duke hartuar dhe dërguar raportet së bashku me rekomandimet për përmirësimin e trajtimit dhe respektimin e të drejtave të personave të shoqëruar dhe të arrestuar/ndaluar. Policia e Shtetit ka marrë të gjitha masat për njohjen, vlerësimin dhe zbatimin e rekomandimeve të Avokatit të Popullit.
- Prodhimin dhe afishimin në ambientet e dhomave të sigurisë (për të ndaluarit/arrestuarit), dhomat e shoqërimit dhe ambiente të tjera të drejtorive/komisariateve, të posterave me të drejtat e këtyre personave, i posterave për ndalimin e dhunës dhe keqtrajtimeve, i posterave për të denoncuar dhunën dhe keqtrajtimit, i listave të avokatëve mbrojtës dhe numrave të kontaktit të tyre për t'i ardhur në ndihmë kësaj kategorie personash për të zgjedhur dhe kontaktuar me avokatin mbrojtës.
- Krijimi i kushteve dhe mundësive reale për garantimin e të drejtës së mbrojtjes me avokat të personave që ndalohen dhe arrestohen sipas detyrimeve të Kodit të Procedurës Penale, kryerja e takimeve të avokatëve me personat e ndaluar/arrestuar në mënyrë private pa praninë e personave të tjerë duke ruajtur privatësinë e bisedave të tyre, etj.
- Marrja, evidentimi dhe trajtimi i ankesë/kërkesave të personave që shoqërohen, ndalohen dhe arrestohen në ambientet e policisë, sipas procedurës standarde të punës, të miratuar për këtë qëllim.
- Instalimi i sistemeve të monitorimit me kamera në disa njësi vendore të policisë për të monitoruar gjatë gjithë kohës ambientet ku mbahen e trajtohen personat e shoqëruar dhe të ndaluar/arrestuar si në Komisaratin e Policisë Durrës dhe Drejtorinë e Policisë Tiranë. Realizimi i investimeve të këtij drejtim dhe në drejtoritë dhe komisaritet e tjera të policisë, është i ndërvarur nga fondet buxhetore që do të akordohen nga qeveria.
- Për përmirësimin e kushteve të ambienteve të dhomave për të shoqëruarit dhe për të ndaluarit/arrestuarit janë zbatuar këto masa:

- Me fonde të Buxhetit të Shtetit sipas Projekt Buxheteve Afatmesme të qeverisë për periudhën 2011 – 2016, janë realizuar investime për rikonstruksionin dhe ndërtimin e ambjentëve ku mbahen e trajtohen personat e shoqëruar dhe të ndaluar/arrestuar në Komisaritet e Policisë Kukës, Fier, Korçë, Durrës dhe në Drejtorinë Vendore të Policisë Tiranë. Konceptimi, projektimi dhe ndërtimi i tyre është bërë sipas parametrave dhe kushteve të vendeve më të përparuara të BE-së dhe rekomandimeve të CPT-së dhe Avokatit të Popullit, duke siguruar kushte për trajtim e qëndrim human dhe dinjitoz të personave.
- Me donacione private është bërë e mundur realizimi i investimeve në përmirësimin e kushteve të dhomave të sigurisë dhe ato të shoqërimit në Komisaritetin e Policisë Vlorë, duke përmirësuar kushtet e higjienës dhe pastërtisë, kushtet e fjetes, realizimit të larjeve të trupit me ujë të ngrohtë etj.
- Sipas planifikimeve të bëra në PBA 2016 – 2018, janë parashikuar fonde financiare për hartimin dhe studimin e projektit për rikonstruksionin dhe ndërtimin e ambjentëve për të shoqëruarit, si dhe ambjentëve për të ndaluarit, arrestuarit në këto njësi policore: komisaritet e policisë nr. 1, 2, 3, 5, 6 në Drejtorinë Vendore të Policisë Tiranë dhe komisaritet e policisë Shkodër, Kurbin, Elbasan, Dibër.

130. Për sa i përket, bashkëpunimit me shoqërinë civile dhe institucionet e pavarura për mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe rritjen e transparencës së punës së policisë në trajtimin dhe respektimin e të drejtave të personave të privuar nga liria në ambjentet e policisë:

- Janë hartuar dhe nënshkruar marrëveshje bashkëpunimi me: Komisionerin për Mbrojtjen nga Diskriminimi; Drejtorinë e Përgjithshme të Burgjeve; Komitetin Shqiptar të Helsinkit; Institutin Europian të Tiranës; Qendrën Shqiptare të Rehabilitimit të Traumës dhe Torturës; Qendrën të Drejtat e Njeriut në Demokraci. Përfaqësuesit e këtyre organizatave/institucioneve janë pajisur me leje hyrje provizore për të hyrë dhe kryer vizita monitoruese në të gjitha njësitë vendore të policisë, për të parë kushtet e ambjentëve ku mbahen e trajtohen personat e shoqëruar, arrestuar dhe të ndaluar, niveli i respektimit dhe garantimit të të drejtave të këtyre personave, marrjen kontakt dhe zhvillimin e intervistave me personat që gjenden në këto ambiente. Për gjetjet dhe konstatimet e bëra në monitorimet e kryera, nga organizatat e shoqërisë civile kanë paraqitur në Drejtorinë e Përgjithshme të Policisë Shtetit raporte dhe rekomandimet përkatëse për çdo drejtori vendore të policisë, kanë zhvilluar seminare/tryeza të rrumbullakëta pune ku janë shqyrtuar e prezantuar raportet vjetore të monitorimeve të kryera dhe më pas, publikimin dhe shpërndarjen e tyre.
- Gjatë vitit 2015 janë nënshkruar marrëveshjet e bashkëpunimit me disa nga OJF-të, (pasi kishte përfunduar afati dyvjeçar i marrëveshjeve të mëparshme) me këto organizata: Komiteti Shqiptar i Helsinkit, Qendra Shqiptare e Rehabilitimit të Traumës dhe Torturës; Qendra të Drejtat e Njeriut në Demokraci, si dhe është bashkëpunuar dhe me Shoqatën “Përthyerje”.

Përfaqësimi i personave që i përkasin pakicave në strukturat e policies.

131.Në ligjin nr.108/2014 “Për Policinë e Shtetit” (neni 38) , parashikohen kriteret për pranimin në Akademinë e Policisë konkretisht: 1. Pranimi në Akademinë e Policisë bëhet nëpërmjet konkurrimit të hapur. 2. Kriteret e përgjithshme të pranimit të shtetasve në institucionin arsimor policor janë si më poshtë: a) të jetë shtetas shqiptar; b) të mos jetë i përjashtuar nga policia apo të jetë larguar nga shërbimi civil; c) të ketë zotësi të plotë për të vepruar; ç) të jetë në gjendje të mirë shëndetësore dhe i aftë fizikisht për të kryer detyrën; d) të ketë mbaruar arsimin e mesëm;

dh) të zotërojë gjuhën shqipe të shkruar dhe të folur; e) të mos jetë i dënuar me vendim gjykatë, të formës së prerë, për kryerjen e një krimi apo për kryerjen e një kundërvajtjeje penale me dashje; e) të mos jetë i dënuar me vendim gjykatë, të formës së prerë, për kryerjen e një krimi apo për kryerjen e një kundërvajtjeje penale me dashje. Kriteret e përcaktuara më sipër u krijojnë mundësinë të gjithë shtetasve që të konkurojnë të barabartë për tu pranuar në Policinë e Shtetit, pavarësisht gjinisë, racës, ngjyrës, etnisë, gjuhës, identitetit gjinor, bindjeve politike, fetare ose filozofike, gjendjes ekonomike, shoqërore, përkatësisë prindërore, gjendjes familjare ose martesore, gjendjes civile, vendbanimit, përkatësisë në një grup të veçantë”.

132. Me VKM nr. 191, datë 02.04.2014, janë bërë disa ndryshime dhe shtesa në Rregulloren e Personelit të Policisë së Shtetit, ku u përcaktua që “Minimalisht 2% e kandidatëve që pranohen në polici, të jenë nga minoritetet”. Si rezultat edhe i këtij ndryshimi të Rregullores, në muajin qershor 2014, kanë filluar studimet në Qendrën e Formimit Policor 6 kandidatë nga grupi etno-kulturor egjiptian. Aktualisht, personat nga pakicat kombëtare përbëjnë 0,4% të totalit të përgjithshëm të personelit në strukturat e Policisë së Shtetit. Sipas të dhënëve deri në dhjetor 2015, janë: persona që i përkasin pakicës rome janë 9 persona; persona që i përkasin pakicës greke janë 11 persona; persona që i përkasin pakicës maqedonase janë 14 persona. Të dhënat regjistrohen pasi personat pranohen në polici dhe deklarimi i kombësisë në formular është fakultativ, jo i detyrueshëm. Në ligjin për Policinë e Shtetit, kriteret për pranim janë të njëjta për të gjithë shtetasit shqiptarë, pa dalluar kandidaturat nga pakicat. Nga Policia e Shtetit nuk raportohen raste diskriminimi për shkak të përkatësisë etnike në strukturat e saj. Aktualisht, personat nga pakicat kombëtare përbëjnë 0,4% të totalit të përgjithshëm të personelit në strukturat e Policisë së Shtetit. Këto të dhëna rezultojnë deri në muajin dhjetor 2015.

Ndërgjegjësimi dhe trajnime mbi tolerancën dhe antidiskriminimin

133. Për ndërgjegjësimin dhe rritjen e nivelit tekniko – profesional të personelit policor në drejtim të njohjes dhe respektimit të të drejtave dhe lirive themelore të njeriut, si dhe drejtave të personave të shoqëruar, ndaluar dhe arrestuar në ambientet e policisë, në bashkëpunim me organizata kombëtare dhe ndërkombëtare, janë organizuar një sërë trajnimesh për punonjësit e policisë të niveleve zbatuese dhe menaxheriale. Për sa i përket rritjes së nivelit tekniko – profesional të personelit nëpërmjet zhvillimit të trajnimeve Policia e Shtetit çdo vit harton, miraton dhe zbaton Planin e trajnimeve në Policinë e Shtetit. Në këtë plan përveç trajnimeve të tjera një vend të rëndësishëm zënë ato që kanë të bëjnë me njohjen dhe zbatimin e kërkesave të akteve ligjore/nënligjore dhe ato administrative të Policia e Shtetit për trajtimin dhe respektimin e personave të privuar nga liria në ambientet e policisë, parandalimi i torturës dhe keqtrajtimeve ndaj këtyre personave, etj. Nga struktura të Policisë së Shtetit dhe aktorë të tjerë janë zhvilluar dhe trajnime të specializuara në fushën e të drejtave të njeriut si :

- Nga Departamenti i Sigurisë Publike në Muajin Maj 2014 është zhvilluar trajnim një ditor me tre grupe mësimore me nga 25 punonjës policie për çdo grup, zhvilluar në Qendrën e Formimit Policor me tematikë për shoqërimin, trajtimin e të shoqëruarve sipas detyrimeve të Ligjit “Për Policinë e Shtetit”.
- Nga Komiteti Shqiptar i Helsinkit, në muajin Qershor 2014 është zhvilluar trajnimi i 130 punonjësve të policisë të strukturave të rendit e sigurisë publike për respektimin e të drejtave të personave të ndaluar/arrestuar dhe parandalimin e torturës, me kohëzgjatje një ditorë për çdo grup dhe me pjesëmarrjen e 26 punonjësve për çdo grup mësimor.

- Nga Instituti Evropian i Tiranës, gjatë periudhës Qershor 2014 – Shkurt 2015 është zhvilluar trajnimi i 200 punonjësve të policisë të strukturave të rendit e sigurisë publike të D.P.Qarqeve Tiranë, Durrës, Fier, Vlorë, Lezhë, Kukës, Shkodër, Elbasan, Berat dhe Korçë me pjesëmarrjen e 20 punonjësve për çdo grup mësimor dhe kohëzgjatje dy ditore për çdo grup mësimor.
- Tematika e këtyre trajnimeve ka qenë: Parandalimi torturës dhe keqtrajtimeve, respektimi i të drejtave të njeriut, të personave të shoqëruar, ndaluar dhe të arrestuar, në ambientet e policisë.
- Nga ekspertë të Këshillit të Evropës, në muajin Qershor 2014 është zhvilluar trajnim me një grup mësimor prej 30 punonjësish të policisë, me kohëzgjatje dy ditore me tematikë : trajtimi i përshtatshëm i personave të ndaluar/arrestuar në ambientet policore.
- Gjatë vitit 2015 nga Departamenti për Sigurinë Publike janë zhvilluar në Akademinë e Sigurisë tre trajnime një ditore me tre grupe mësimore me pjesëmarrjen e 25 punonjësve të policisë për çdo grup me tematikë “Rregullat teknike të shoqërimit në polici” sipas Ligjit nr. 108/2014 “Për Policinë e Shtetit”.

134. Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi ka zhvilluar veprimtarinë e tij në funksion të rritjes së ndërgjegjësimit të opinionit publik, në lidhje me toelrancën, mosdiskriminimin, konkretisht:

- Nxitja e parimit të barazisë dhe mosdiskriminimit, veçanërisht duke sensibilizuar dhe informuar për këto çështje, përfshirë edhe ofrimin e informacioneve të shkruara për këtë ligj, në gjuhën shqipe, në gjuhët e pakicave, si dhe në formate të përdorshme nga persona me aftësi të kufizuara;
- Adresimi drejtpërdrejt opinionit publik për çfarëdolloj çështjeje që lidhet me diskriminimin;
- informimi për të drejtën e mbrojtjes nga diskriminimi dhe për mjetet ligjore të disponueshme për këtë mbrojtje;
- Zhvillimi i dialogut të rregullt për çështjet e diskriminimit me grupet përkatëse sociale, duke përfshirë organizatat joqeveritare dhe zhvillimi i aktiviteteve ndërgjegjësuere dhe edukuese që ndihmojnë në zbatimin e këtij ligji.
- Hartimi, publikimi dhe shpërndarja e materialeve ndërgjegjësuere; Shpërndarja e publikimeve të KMD në aktivitete sensibilizuese dhe në institucionet qendrore dhe vendore, gjykata, organizatat ndërkombëtare dhe universitete; Organizimi i trajnimeve, takimeve, workshop dhe Ditëve të Hapura, jo vetëm në Tiranë, po në mbarë vendin; Leksione të Hapura, trajnime të aktorëve të ndryshëm dhe prezantime, në konferenca kombëtare e rajonale, si dhe në institucione akademike, janë pjesë e procesit të ndërgjegjësimit kombëtar, për zbatimin e plotë të ligjit “Për mbrojtjen nga diskriminimi”. Pjesëmarrje në aktivitete, si seminare, trajnime, tryeza diskutimi, grupe pune, në kuadër të forcimit të bashkëpunimit me institucione shtetërore apo organizata, kombëtare, ndërkombëtare, që mbrojnë të drejtat e njeriut.
- Zyra e Komisionerit ka qenë pjesë e programit të trajnimit të Shkollës së Magjistraturës, si dhe janë zhvilluar leksione të hapura me studentë të universiteteve të ndryshme ku është referuar në lidhje me situatën aktuale në vend mbi diskriminimin. Janë shpërndarë edhe materiale ndërgjegjësuere, broshura, fletëpalosje në fushën arsimit si dhe formulari i ankesës.
- Media konsiderohet një partner i rëndësishëm i Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi në promovimin e parimit të mos-diskriminimit. Në këtë kontekst, janë

zhvilluar takime informuese me me gazetarët, me qëllim vendosjen e një komunikimi të vazhdueshëm me ta, duke i konsideruar partnerë të rëndësishëm në luftën kundër diskriminimit. Po ashtu Komisioneri ka marrë pjesë në aktivitete mediatike ndërgjegjëse dhe debate televizive specifike për diskriminimin dhe zbatimin e ligjit.

135. Vëmendje e veçantë i është kushtuar medias, me komunikim të vazhdueshëm me rrjetet e gazetarëve për të rritur nivelin e raportimit pozitiv mbi komunitetet e rrezikuara. Kontakti i afërt ka qenë me mediat shpesh përmes klubit për shtyp të OKB-së i përbërë nga 12 gazetarë profesionistë, të cilët kanë qenë të futur në aktivitetet e programit dhe të ftuar në vizitat në terren në lagjet e komunitetit. Rrjedha e informacionit të dhënë për gazetarin shpesh i ka inkurajuar ata për të shkruar disa artikuj në gazetatat e përditshme, ku romët janë portretizuar pozitivisht.

Masat për mbrojtjen e personave që mund të jenë objekt trafikimi

136. Në luftën kundër Trafikimit të Qenieve Njerëzore, janë miratuar një sërë aktesh ligjore dhe nënligjore që përmirësojnë kuadrin e përgjithshëm r për mbrojtjen e viktimave të trafikimit dhe në veçanti për fëmijët dhe grupet vulnerabël, si dhe janë marrë një sërë masash për të garantuar në kohë dhe me standartet e duhura procesin e identifikimit, referimit dhe mbrojtjes së viktimave të mundshme të trafikimit. Disa nga zhvillimet më të rëndësishme janë: 1) Përmirësimi i kuadrit ligjor dhe fuqizimi i strukturave ligjzbatuese. 2) Mbrojtja dhe asistenca e viktimave të mundshme të trafikimit. 3) Ndërgjegjësimi publik dhe fuqizimi i kapaciteteve në kuadër të parandalimit të trafikimit të personave. Në korrik 2012, u rishikua Marrëveshja e Mekanizmit Kombëtar të Referimit (MKR) me qëllim identifikimin, referimin, mbrojtjen, ndihmën e përmirësuar dhe riintegrimin e VT/VMT. Me iniciativën e Koordinatorit Kombëtar Antitrafik, në nëntor 2013 u ngrit Task-Forca e MKR-së, e cila vë në lëvizje mekanizmin e bashkëveprimit ndër-institucional, duke garantuar monitorimin e zbatimit të saj. Janë zhvilluar takime periodike, në të cilat kanë diskutuar rreth problematikave dhe adresimit të nevojave për të mundësuar ndërhyrjet e duhura dhe efikase, bazuar në Procedurat Standarde të Veprimit. Ndryshimet në Kodin Penal (Ligji Nr. 144/2013) ku përfshihen ndër të tjera: shmangia e konfliktit ligjor në zbatim, apo konkurrimit mes neneve të ndryshme të trafikimit; masat ndëshkuese të planifikuara në rast shpërblymje për përfitim personal të prostitucionit; penalizimi i përdorimit të shërbimeve të personave të trafikuar dhe atyre që përfitojnë nga këto shërbime; përjashtimi nga dënimi i personave të dëmtuar nga veprat penale që lidhen me trafikimin e personit e kanë përmirësuar ndjeshëm kuadrin ligjor në këtë drejtim.

137. Ligji “Për Policinë e Shtetit”, i cili ofron disa garanci shtesë për një mbrojtje më të mirë dhe mbështetje më të plotë ndaj viktimave të trafikimit, sidomos atyre fëmijë. Ky ligj, në nenin 17(g) parashikon identifikimin, mbrojtjen dhe referimin për asistencë të autoritetet përkatëse të viktimave të trafikimit. Ndërsa në nenin 123, specifikohen masat që duhet të marrë policia e shtetit në mbrojtje të të miturve, duke i ngarkuar në këtë mënyrë punonjësit e policisë së shtetit me përgjegjësi të drejtpërdrejtë për të asistuar dhe referuar, kur është e nevojshme, fëmijët e braktisur apo që janë larguar nga familja pranë shërbimeve të asistencës. Për një identifikim dhe referim më proaktiv të viktimave/viktimave të mundshme të trafikimit me Udhëzimin e Përbashkët Nr. 3799, datë 08.07.2014, të Ministrit të Punëve të Brendshme, Arsimit dhe Sportit, Shëndetësisë, Punëve të Jashtme dhe Koalicionit Kombëtar të Strehëzave Antitrafikim, në korrik të 2014, u riorganizua Autoriteti Përgjegjës, duke përshtatur rolin dhe detyrat e tij me Procedurat Standarde të Veprimit, me MKR-në, si dhe me situatën aktuale të trafikimit. Në zbatim të këtij

Udhëzimi të Përbashkët, në datë 19 qershor 2015, u miratua Rregullorja "Për organizimin dhe funksionimin e Autoritetit Përgjegjës për identifikimin, referimin, mbrojtjen dhe riintegrimin e viktimave të mundshme të trafikimit". Urdhri Nr. 179 i Kryeministrit, datë 17.07.2014 "Për ngritjen e Komitetit Shtetëror kundër Trafikimit të Personave", mundësoi zgjerimin e Komitetit Shtetëror Antitrafik me katër anëtarë të rinj, duke iu përgjigjur sfidave të reja në luftën kundër trafikimit të personave, nëpërmjet sigurimit të kapaciteteve të nevojshme, angazhimit dhe vullnetit për të luftuar trafikimin e personave.

138. Strategjia e Luftës kundër Trafikimit të Personave dhe Plan i Veprimit 2014-2017⁴² merr në konsideratë detyrimin e posaçëm që ka shteti në lidhje me mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve dhe komuniteteve Romë e Egjiptiane, si dhe të drejtën e tyre për trajtim të posaçëm e jo-viktimizues, në respektim të të drejtave dhe nevojave, sipas interes të fëmijës, të drejtën për mos-diskriminim, të drejtën për informim, të drejtën e konfidencialitetit, respektim të mendimit të fëmijës, si dhe të drejtën për t'u mbrojtur. Për një garantim sa më të plotë të të drejtave të këtij komuniteti, në Planin e Veprimit 2014-2017, janë projektuar objektiva specifike dhe aktivitete të shumta, të cilat po realizohen në bashkëpunim me organizatat partnere për garantimin e përbushjes së nevojave të komunitetit Rom dhe Egjiptian.

139. Për sa i përket trafikimit të brendshëm të fëmijëve dhe adresimit të problematikave të tjera që shoqërojnë fëmijët në situatë ruge, së bashku me Ministrinë e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë dhe Ministrinë e Arsimit, Koordinatori Kombëtar për Çështje të Luftës kundër Trafikimit të Personave ka hartuar një plan veprimi që përmban veprime të qarta dhe konkrete si dhe afate për realizimin e tyre, i cili u formalizua me një Marrëveshje Mirëkuptimi mes aktorëve të përfshirë, firmosur në 17 shtator 2014. Për adresimin e punës së detyruar dhe trafikimi të brendshëm, në 21 tetor 2014, u nënshkrua Memorandumi i Mirëkuptimit ndërmjet Koordinatorit Kombëtar për Çështje të Luftës kundër Trafikimit të Personave, drejtorisë së Përgjithshme të Policisë së Shtetit dhe Inspektoratit Shtetëror të Punës dhe Shërbimeve Shoqërore për identifikimin e rasteve të punës së detyruar dhe trafikimit me qëllim shfrytëzimin e punës së të tjerëve.

140. Me qëllim forcimin e kapaciteteve të punonjësve të policisë dhe përmirësimit të sistemit të mbrojtjes së viktimave të mundshme të trafikimit në Shqipëri, në korrik 2015 u nënshkrua Marrëveshja e Bashkëpunimit ndërmjet Zyrës së Koordinatorit Kombëtar Antitrafik, Policisë së Shtetit Shqiptar dhe Caritas-it Shqiptar mbi "Fuqizimin e strukturave shtetërore në mbrojtje të viktimave të trafikimit". Në Planin e Veprimit janë parashikuar objektiva specifike dhe aktivitete të Zyrës së Koordinatorit Anti-Trafikim në bashkëpunim me partnerët antitrafikim, si: në forcimin e kapaciteteve të identifikimit, referimit, mbrojtjes dhe riintegritetit të Romëve dhe Egjiptianëve në rrezik trafikimi, në organizimin e trajnimeve për ekipet multidisiplinare bazuar në Procedurat Standarte të veprimit, në krijimin e mekanizmave për shkëmbimin e informacionit në pikat e kontaktit antitrafik, me qëllim konsolidimin e sistemit.

141. Në bashkëpunim me strukturat shtetërore, organizatat ndërkombëtare dhe shoqërinë civile organizohen trajnime të përvitshme për të gjitha strukturat e Policisë, Prokurorinë dhe Gjykatat, lidhur me fenomenin e trafikimit, kuadrin ligjor, format e shfaqjes dhe pasojat, si dhe mekanizmat e veprimit për hetimin e rasteve apo parandalimin dhe mbrojtjen e Viktimave të trafikimit. Trajnimet e zhvilluara me prokurorë të krimeve të rënda, gjyqtarë, oficerë gjyqësorë,

⁴² Miratuar me Vendim të Këshillit të Ministrave Nr. 814, datë 26.11.2014 "Për një shtesë në vendimin 663, datë 17.07.2013, të Këshillit të Ministrave "Për miratimin e Strategjisë Ndërsektoriale të Luftës kundër Krimit të Organizuar, Trafikeve të Paligjshme dhe Terrorizmit, 2013-2020 dhe Planit të Veprimit për vitet 2013-2016"

dhe anëtarëve të Komiteteve Rajonale Antitrafik, kanë trajtuar tema të: hetimit penal dhe financiar, sekuestrimit, konfiskimit të aseteve kriminale dhe kompensimit, identifikimit të VT dhe asistencë ndaj tyre, sipas PSV-ve, etj. Po kështu janë marrë masa për trajnimin e personelit të përfaqësive tona diplomatike dhe konsullore nëpërmjet udhëzuesve dhe materialeve informuese për procedurat që duhet të ndiqen.

142. Mbrojtja dhe asistencë ndaj viktimave të mundshme të trafikimit ofrohet në Strehëzat e ngritura për viktimat e trafikimit si dhe në komunitet. Strehëzat ofrojnë shërbime riintegruese si asistencë psikologjike, shëndetësore, ligjore, formim profesional, ndërmjetësim për bashkim me familjen, punësim dhe edukim, për viktimat e mundshme dhe viktimat e trafikimit, të huaja ose vendase, fëmijë ose të rritur, meshkuj ose femra. Për vitin 2014, nga 101 viktima të mundshme që janë akomoduar në 4 qendrat pritëse, 11 janë nga komunitetet romë dhe egjiptiane, që përfitojnë nga shërbimet e sipërpërmendura. Në vitin 2014, Ministria e Punëve të Brendshme akordoi buxhet të veçantë për Njësinë Antitrafik dhe veprimtarinë ndërgjegjësuere për trafikimin e personave. Edhe për vitin 2015 është akorduar fond i veçantë për veprimtaritë ndërgjegjësuere në masën 20% më shumë se viti i kaluar. Prej qershorit të vitit 2014, përveç ndihmës ekonomike, viktimat e trafikimit përfitojnë falas edhe shërbimin shëndetësor nga fonde të buxhetit të shtetit. Fondi i Sigurimeve Shëndetësore mbulon shpenzimet për barna, vizita, ekzaminime si dhe trajtime mjekësore në spitalet publike dhe private të kontraktuara nga fondi për të gjitha viktimat e trafikimit.

143. Në vijim të intensifikimit të përpjekjeve dhe bashkëpunimit institucional sa i takon të drejtave dhe mbrojtjes së fëmijëve, dhe kryesisht komunitetit Rom dhe egjiptian, në datën 2 prill 2015, Koordinatori Kombëtar Antitrafikim, USAID dhe organizata Terre des Hommes nënshkruan 10 marrëveshje për Grante me OJQ shqiptare, për të financuar projekte të vogla, Brenda komunitetit rom dhe egjiptian mbi mbrojtjen dhe parandalimin e trafikimit të fëmijëve në Shqipëri. Përmes këtyre projekteve synohet të konsolidohen këto struktura dhe sigurohen reagime më të bashkërenduara me sistemin arsimor, institucionet shëndetësore dhe organizatat e shoqërisë civile, si dhe krijimi i urave lidhëse mes këtyre institucioneve dhe fëmijëve e familjeve të pambrojtura të komunitetit Rom dhe Egjiptian.

144. Drejtoria e Antitrafikut ka ndërmarrë dhe koordinuar një sërë aktivitete në drejtim të ndërgjegjësimit dhe sensibilizimit të publikut, duke u fokusuar tek ndërgjegjësimi, veçanërisht i grave, fëmijëve dhe grupeve vulnerabel apo në rrezik. Sensibilizimi publik dhe fuqizimi i kapaciteteve kryhet në bashkëpunim të ngushtë me Komitetet Rajonale Antitrafik dhe me organizatat kombëtare dhe ndërkombëtare, si: ARSIS, Terre des Hommes, IOM, ICMPD, OSBE, OPDAT, etj. Komitetet Rajonale Antitrafik (KRAT), si struktura kryesore lokale për identifikimin e viktimave të mundshme të trafikimit, identifikimin e problemeve parësore në nivel rajonal, si dhe vlerësimin e gjendjes dhe përcaktimin e nevojave specifike të qarkut, janë rivitalizuar duke organizuar takime periodike orientuese me prefektët e qarqeve dhe anëtarët e tryezave teknike.

145. Në drejtim të përfshirjes së komunitetit në identifikimin dhe raportimin e rasteve të trafikimit duke përdorur teknologjinë, në datë 16 qershor 2014 u mbajt Konferenca prezantuese e Linjës Kombëtare 116 006 dhe Aplikacionit Celular "Raporto! Shpëto!". Shqipëria është ndër të parat vende në rajon që ka sjellë risinë e përdorimit të teknologjisë celulare në përgjigje të një prej çështjeve sociale më akute, parandalimin e e trafikimit të personave. Linja telefonike kombëtare 116 006 për të denoncuar rastet e trafikimit apo ato të dyshuara ofrohet falas dhe mund të telefonohet nga çdo telefon fiks apo celular. Thirrja shkon menjëherë në sallën Sallën

Operative të Drejtorisë së Përgjithshme të Policisë së Shtetit, ndërsa Aplikacioni “Raporto! Shpëto!” mund të shkarkohet falas nga Google Play Store.

146. Zyra e Koordinatorit Kombëtar Antitrafikim, në kuadër të rritjes së ndërgjegjësimit publik në luftën kundër trafikimit të personave, ka vijuar punën në zhvillimin e aktiviteteve ndërgjegjëse. Kështu, në tetor 2014, në kuadër të Ditës Evropiane kundër trafikimit, shpalli Javën Antitrafik me aktivitete ndërgjegjëse dhe sensibilizuese në 12 qarqe. Gjatë periudhës maj-shtator 2015, Koordinatori Kombëtar për Çështje të Luftës kundër Trafikimit të Personave shpalli fushatën kombëtare verore antitrafikim, ku u zhvilluan aktivitete ndërgjegjëse, takime dhe forume diskutimi, si dhe u shpërndanë material ndërgjegjëse. Gjatë muajit tetor, si muaj i luftës kundër trafikimit të personave, zhvillohen fushata kombëtare për parandalimin e trafikimit, aktivitete ndërgjegjëse, shpërndarje materiale informuese, forumediskutimi me aktorë shtetërorë dhe joshetërorë, me studentë, ekspozita me punime të nxënësve të shkollave 9-vjeçare dhe të mesme në qarqe dhe ekspozitë kombëtare në Tiranë, programe televizive dhe shkrime në media, shpërndarje materiale ndërgjegjëse, etj.

Neni 8 - Procesi i kthimit dhe kompensimit të pronave

147. Në qershor të vitit 2015 Komiteti i Ministrave pranë Këshillit të Evropës mirëpriti paraqitjen nga ana e autoriteteve shqiptare të projektligjit të ri të kthimit dhe kompensimit të pronave bazuar në një analizë financiare të faturës totale të kompensimit si dhe analizës tekniko ligjore mbi bazën e të cilësdo të mbështeten ndryshimet ligjore të nevojshme. Projektligji u hartua në konsultim me Departamentin e Ekzekutimit të Vendimeve të GjEDNj, me ndihmën e ekspertëve të programit HELP të Këshillit të Evropës, në këshillim me ekspertë të Bankës Botërore, Organizatës IOM, si dhe bazuar në praktikën e trajtimit të çështjes së kthimit dhe kompensimit të pronave nga Gjykata Kushtetuese.

148. Ligji 133/2015 “Për miratimin e pronës dhe përfundimin e procesit të kompensimit të pronave” u miratua nga Parlamenti me datë 5 dhjetor 2015. Rregullimi i çështjes së pronave dhe ky ligj ka për qëllim përfundimin e procesit të njohjes së pronësisë dhe kthimit apo kompensimit sipas rastit si dhe përfundimin e procesit të kompensimit përmes ekzekutimit të të gjitha vendimeve për kompensim të miratuara në këto 23 vjet procesi, duke përmbyllur këtë proces brenda 10 viteve të ardhshëm. Për herë të parë ligji i ri vendos afate realiste dhe statutores.

- Në 3 vjet kryet shqyrtimi dhe vendimarrja për 11 mijë dosjet e aplikuara vite më parë për njohje të pronësisë.
- Ligji krijon mundësinë e aplikimit për njohje pronësie në mënyrë të lehtësuar brenda një afati prekluziv 90 ditor.
- Në 3 vjet do të realizohet vlerësimi ekonomik i 26 mijë vendimeve për kompensim.
- Është krijuar një fond i qëndrueshëm dhe i paprekshëm për kompensimin. Kompensimi fizik do të ketë përparësi kundrejt çdo forme kompensimi tjetër.
- Është miratuar me ligj një fond prej 50 miliardë lekësh në dispozicion të fondit të kompensimit financiar të pronave i cili është planifikuar të shpërndahet në 10 vjet proces.
- Ligj i ri i hap menjëherë rrugën kompensimit të të gjithë vendimeve për kompensim pavarësisht zërit kadastral të tyre, duke krijuar premisat për kompensimin e rreth 74 mijë ha tokë në kuadrin e 10 viteve të ardhshëm.
- Për procesin e njohjes së pronësisë, Qeveria, përmes instrumenteve të ligjit të ri, merr përsipër barrën e provës në vendimarrjen për njohjen e pronësisë. Skema e re, i ka

shmangur pronarët nga plotësimi i mbi 30 dokumentave të kërkuar më parë për njohje të pronësisë.

- Për zbatimin e ligjit janë miratuar aktet nënligjore: 1) VKM Nr. 221, datë 23.03.2016 "Për mënyrën e organizimit dhe funksionimit të Agjencisë së Trajtit të Pronës"; 2) VKM Nr. 222, datë 23.03.2016 "Për trajtimin e kërkesave për njohje të pronës e kompensimit të saj"; 2) VKM Nr. 223, datë 23.03.2016 "Për përcaktimin e rregullave dhe të procedurave për vlerësimin dhe shpërndarjen e fondit financiar e fizik për kompensimin e pronave".

149. Agjencia e Trajtit të Pronës (ATP) ka filluar nga puna për zbatimin e dispozitave ligjore duke krijuar regjistrin e dosjeve në shqyrtim, i cili është publikuar në faqen web të Agjencisë, dhe ka nisur nga puna për regjistrin përfundimtar të 26.000 vendimeve për kompensim që presin të vlerësohen nga ATP, sipas skemës së re të ngritur nga ligji. Kjo Agjenci ka filluar nga puna për vlerësimin financiar të fondit të tokës, të cilën kjo Agjenci e ka në dispozicion, bazuar hartën e vlerës në fuqi të miratuar me VKM Nr. 89, datë 3 shkurt 2016. Ky fond i tokës përbëhet aktualisht nga 23 mijë ha tokë buqësore e identifikuar në terren, dhe e vlerësuar ekonomikisht me vlerën e rreth 33 miliard lekë. Ky fond është publikuar tashmë në faqen web të ATP dhe është bërë publik me qëllim filimin e procedurave përkatëse të zbatimit të ligjit. Përdorimi i fondit fizik në procesin e kompensimit të pronave ka përparësi përkundrejt fondit financiar. Për këtë qëllim, do të ngrihet Komisioni Ndërinstitucional për identifikimin e pronës shtetërore që mund të bëhet pjesë e fondit të tokës deri në përmbylljen e këtij angazhimi në kaudri kohor 10 vjet.

150. Buxheti i Shtetit ka vënë në dispozicion një fond financiar prej 2 miliard lekësh, i cili i shtohet fondit prej 400 milion lekë të trashëguar nga viti i mëparshëm buxhetor i cili është gati të nënshtrohet procedurave të përcaktuara në aktin nënligjor mbi rregullat dhe procedurat në shpërndarjen e fondit fizik dhe financiar. Agjencia e Kthimit dhe Kompensimit të Pronave, përmes një fondi të akorduar nga Qeveria përmes Fondit të Zhvillimit të Rajoneve ka nisur nga puna për ngritjen e sistemit të parë dixhital të procesit të njohjes së pronësisë, kthimit dhe kompensimit të pronave që nga 1993 deri më sot, dixhitalizimi i informacionit hartografik në vendimet përfundimtare për kompensimin e pronës. Ky proces, ndër të tjera do të rrisë ndjeshëm transparencën gjatë procesit administrativ të trajtimit të kërkesave për njohje pronësie me vendimarrje, dhe do të shmangë mbivendosjet e pronave si një nga problematikat më të mëdha të këtij procesi të gjatë. Përmes tij, realizohet standartizimi dhe informatizimi i të gjithë procesit që do të ndiqet për trajtimin e kërkesave për njohje pronësie, standartizimi dhe unifikimi i informacionit hartografik i përfshirë në këtë procesm do të garantojë një proces të paanshëm, transparent.

Neni 9 - Mediat transmetuese

151. Ligji 97/2013 "Për median audiovizive në Republikën e Shqipërisë" përmban disa nene që lejojnë aksesin në programet audiovizive në gjuhën e pakicave dhe u japin hapësirë kulturave të tyre. Ligji përfshin një koncept të ri siç është ai i "shërbimeve audio të komunitetit", si një risi që mund të shfrytëzohet nga komunitetet e zonave gjeografike të populluara me pjesëtarë të pakicave. Parimet kryesore të këtij ligji janë: "garantimi i lirisë së shprehjes"; "...veprimtaria e transmetimeve audiovizive respekton paanshmërisht të drejtën për informacion, bindjet politike e besimet fetare, personalitetin, dinjitetin dhe të drejtat e liritë e tjera themelore të njeriut..."; "...veprimtaria e transmetimeve audiovizive siguron informim objektiv dhe të paanshëm të publikut, duke paraqitur në mënyrë të saktë faktet dhe ngjarjet, si dhe duke respektuar formimin e lirë të opinionit...".

152. Ligji parashikon se shërbimi i transmetimit audio i komunitetit “operohet, zotërohet dhe drejtohet nga komuniteti të cilit i shërbejnë; Ofrohet pa qëllim fitimi, duke reflektuar nevojat kulturore, gjuhësore, demografike, të besimit të komunitetit. Ky shërbim zotërohet dhe drejtohet nga komuniteti të cilit i shërben. Në nenin 61 të ligjit 97/2013, për licencimet e shërbimeve audio dhe audiovizive, theksohet, midis të tjerash, se gjatë shqyrtimit të aplikimeve për licencime dhe vendimmarrjes për përzgjedhjen e aplikuesit fitues, Autoriteti i Mediave Audiovizuale (AMA) mban parasysh gatishmërinë për të ofruar një shumëllojshmëri shërbimesh në hapësirën e mbulimit për kategoritë e ndryshme shoqërore, përfshirë këtu interesat e pakicave. Licencimi i shërbimit të transmetimit audio të komunitetit bëhet nga Autoriteti i Mediave Audiovizuale (AMA) me procedurë të hapur, transparente dhe jodiskriminuese. AMA miraton dhe publikon rregullat dhe procedurat e licencimit të transmetimeve audio të komunitetit duke u dhënë përparësi këtyre licencimeve. Licenca jepet për një zonë gjeografike të kufizuar.

153. Strategjia e Kalimit në Transmetimet Numerike⁴³ (Paragrafi 2.8.2 -Licencimi i rrjeteve dhe programeve të operatorit publik) parashikon se “Programet që vlerësohen si programe që përmbushin misionin publik të RTSH-së, transmetohen hapur (free to air). Këto programe, pas një konsultimi publik, me propozim të operatorit publik, miratohen nga Autoriteti Kompetent i përcaktuar nga ligji”. Rregullorja për licencimin e rrjeteve numerike dhe programeve të tyre, nëpërmjet procedurës së *Beauty Contest*-it, përcakton në disa nene të tij sigurimin e aksesit të minoriteteve në programet audio/audiovizive. Në Rregulloren e miratuar nga AMA theksohet se: “Aplikuesit për licencë kombëtare të transmetimit audioviziv duhet të garantojnë, nëpërmjet dokumentacionit të paraqitur, se në përmbajtjen e programeve të tyre do të përmbushin standardet programore, duke promovuar, krahas të tjerave, edhe kulturën e pakicave kombëtare”. Në rregulloren e licencimit, kërkohet ofrimi i një shumëllojshmërie shërbimesh në territorin e Republikës së Shqipërisë për kategoritë e ndryshme shoqërore, përfshirë këtu interesat e pakicave (neni 17/8). Rregullorja e miratuar nga AMA, parashikon vlerësimin me pikë të strukturës programore për ofruesit e shërbimeve programore audiovizive, duke nxitur parashikimin e programeve kushtuar pakicave. Sipas saj, çdo shërbim programor do të vlerësohet sipas njësisë, ku nga 22 njësi në total, programet për minoritetet vlerësohen me 2 njësi. Me 2 ose 3 njësi vlerësohen edhe programet informative, edukative, kulturore, programet për fëmijë etj.

Radio-Televizioni Publik Shqiptar

154. Bazuar në Ligjin nr.97/2013 si dhe në Vendimin e Kuvendit të Shqipërisë nr. 440, datë 01.06.2000 “Për miratimin e Statusit të Radio Televizionit Shqiptar”, RTSH ka si qëllim të sigurojë transmetimin e shërbimit publik kombëtar, realizimin e shërbimeve cilësore radioje dhe televizioni për të informuar, edukuar dhe argëtuar publikun, duke i shërbyer kombit, të gjitha grupeve të shoqërisë, përfshirë dhe pakicat kombëtare. Në statutin e RTSH-së parashikohet se: “Në veprimtarinë e saj RTSH respekton legjislacionin shqiptar, konventat dhe marrëveshjet ndërkombëtare për veprimtarinë radiofonike dhe televizive të pranuar nga Republika e Shqipërisë”. Veprimtaria e RTSH-së përfshin përgatitjen, prodhimin e transmetimit e: a) dy programeve kombëtare të televizionit; b) një programi televiziv për transmetim satelitor; c) dy programeve (programi i parë dhe i dytë) kombëtare të Radio Tiranës; d) një programi të Radio

⁴³ Miratuar me VKM nr. 292, dt. 02.05.2012 “Për miratimin e strategjisë së kalimit nga transmetimet analoge në transmetimet numerike”.

Tiranës për bashkatdhetarët një programi të Radio Tiranës për publikun e huaj; e) katër programeve rajonale radioje e televizive: Shkodër, Kukës, Korçë, Gjirokastrë”.

155. Në lidhje me Këshillin Drejtues të RTSH-së, ligji parashikon pjesëmarrjen e përfaqësuesve të jashtëm të kategorive të ndryshme (neni 93). Ligji parashikon se “Këshilli për shikues dhe dëgjues” përbëhet nga 15 anëtarë, të zgjedhur nga KDRTSH-ja, mes anëtarëve të saj, gazetarëve ose punonjësve të tjerë të RTSH-së dhe të paktën dy të tretat prej tyre të jenë përfaqësues të jashtëm të kategorive të ndryshme shoqërore. Në Statusin e RTSH-së parashikohet se transmetimet e RTSH-së respektojnë dinjitetin dhe të drejtat themelore të njeriut, paanshmërinë dhe objektivitetin e informacionit, të drejtat e fëmijëve, gjuhën dhe kulturën shqiptare, të drejtat kushtetuese të shtetasve dhe të pakicave kombëtare, përkatësinë fetare shqiptare, rendin publik dhe sigurinë kombëtare, gjuhën e kulturën shqiptare, të drejtat kushtetuese të shtetasve e të pakicave kombëtare, si dhe dallimet fetare të shqiptarëve”. Mbi këtë bazë janë realizuar disa projekte për transmetim programesh në lidhje me kulturat e ndryshme si dhe në ndihmë të pakicave rome. Me procesin e dixhitalizimit do të ketë më shumë hapësira dhe programacione bazuar në këto fusha.

156. Në ligj lidhur me Deklaratën e Qëllimit e Shërbimit Publik, parashikohet se “RTSH si ka si qëllim ransmetimin e shërbimit publik kombëtar, realizimin e shërbimeve cilësore radioje dhe televizioni për të informuar, edukuar dhe argëtuar publikun, duke i shërbyer kombit, të gjitha grupeve të shoqërisë, përfshirë dhe pakicat kombëtare”. Në nenin 118 (pika 1 a/ç) parashikohet ndër të tjera se Radio-Televizioni Publik Shqiptar (RTSH) gjatë veprimtarisë së tij ka si qëllim:

- t’i përgjigjet interesave, kërkesave dhe shqetësimeve të të gjithë popullatës, të mbajë parasysh nevojën për mirëkuptim dhe paqe në Republikën e Shqipërisë e më gjerë
- të sigurojë që programet e veta të pasqyrojnë elementet e ndryshme njerëzore dhe kulturore dhe t’i kushtojë vëmendje të veçantë elementeve dalluese të kulturës dhe gjuhës shqipe
- të sigurojë një gamë të plotë të programeve në gjuhën shqipe, që pasqyrojnë larinë kulturore, argëtojnë, informojnë dhe edukojnë publikun, sigurojnë mbulimin e pasqyrimin të veprimtarive sportive, fetare e kulturore dhe plotësojnë pritshmëritë e publikut në përgjithësi, si dhe të individëve, që i përkasin pakicave shoqërore, duke respektuar në çdo rast dinjitetin njerëzor.

Informacion mbi gjendjen aktuale të transmetuesve audiovizivë publikë dhe privatë

157. Radio e Televizioni Shqiptar (RTSH) është person juridik publik, jo me qëllim fitimi, me seli në Tiranë, që kryen shërbimet e transmetimit publik në fushën e shërbimeve audio dhe audiovizive në RSh-së. RTSH, i vetmi transmetues publik në vend, ka aktualisht një mbulim prej 73% të territorit të vendit. Sipas ligjit, programet kombëtare të RTSH-së duhet të mbulojnë territorin e banuar nga të paktën 90 për qind e shtetasve të Republikës së Shqipërisë. Brenda vitit 2018, të paktën njëri nga rjetet e RTSH-së duhet të mbulojë 99% të popullsisë. RTSH-ja përfshin në transmetimet e saj pa pagesë edhe programet e qendrave audiovizive rajonale, që konkretisht ndodhen në Shkodër, Korçë dhe Gjirokastrë, Gjithashtu janë përfshirë gjithmonë në programacionin e vet programe informative dhe kulturore kushtuar pakicave, konkretisht për pakicën greke në Shqipëri dhe aktualisht i ka ndërprerë ato.

158. RTSH-ja ka si qëllim të ngrejë, të mirëmbajë dhe të vërë në funksionim, pas miratimit nga AMA, shërbime transmetimi lokale, rajonale apo për kategori ose grupime të ndryshme shoqërore, shërbime të cilat duhet të jenë të lira. Konkretisht, asnjë operator audio apo audioviziv nuk është licensuar apo ka marrë autorizim për të transmetuar në gjuhën e pakicave. Aktualisht gjendja e operatorëve që transmetojnë në gjuhët e pakicave është:

- TV "ALPO" në Gjirokastrë transmeton një program një orësh në gjuhën greke, çdo të mërkurë në mëbrëmje në orën 20.30, (ritransmetohet ditën e premte në orën 16.30) e që i kushtohet problemeve të minoritetit. Programi kulturor dhe informativ titullohet "Përshëndetje për minoritetin".
- RTV "ARMONIA", e licensuar para disa vitesh me qëllim për t'i shërbyer interesave të komunitetit të minoritetit grek në Shqipëri, nuk funksionoi asnjëherë.
- TV "KRISTAL", një subjekt audioviziv që transmetonte programe për pakicat rome në rrethin e Korçës, juridikisht ka një licencë të pavlefshme.
- Radio "PRESPA", e cila ka funksionuar duke i shërbyer komunitetit maqedonas në atë zonë ka një licencë të pavlefshme dhe ka ndërprerë transmetimin.

Neni 10 –Përdorimi i gjuhës dhe marrëdhëniet me autoritetet

Reforma territoriale

159. Kuadri ligjor mbi të cilin mbështetet ndarja e re administrativo-territoriale është si më poshtë:

- Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë;
- Konventa Kuadër e Këshillit të Evropës për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare;
- Karta Evropiane për Vetëqeverisjen Vendore;
- Ligji Nr. 115/2014, datë 31.07.2014 "Për Ndarjen Administrativo-Territoriale të Njërive të Qeverisjes Vendore në Republikën e Shqipërisë";
- Rekomandimi nr.349 (2013) i Këshillit të Evropës

160. Kuadri ligjor shqiptar nuk ka referenca specifike në lidhje me ndarjen administrativo-territoriale dhe pakicat kombëtare. Gjithashtu, Konventa Kuadër për Pakicat nuk ka dispozita specifike mbi këtë çështje. Praktika ndërkombëtare gjithashtu nuk specifikon raste për t'u ndjekur, vende të ndryshme kanë zgjedhur kritere të ndryshme dhe në asnjë vend nuk janë hasur kritere të veçanta për pakicat kombëtare në kuadrin e një reforme administrativo-territoriale. Reforma për ndarjen administrativo-territoriale pati për qëllim kryesor formimin e njërive vendore të afta dhe efiente për kryerjen e shërbimeve publike dhe fuqizimin e tyre. Koncepti kryesor i aplikuar është ai i "zonave funksionale", si dhe një sërë kriteresh të tjera, si popullsia, distanca e territorit, vazhdimësia territoriale dhe lidhjet tradicionale. Njësitë e qeverisjes vendore ku përfaqësuesit e pakicave jetojnë në numër të konsiderueshëm janë⁴⁴:

- Qarku Gjirokastrë: Bashkia Dropull- Njësitë administrative Dropull i Sipërm, Dropull i Poshtëm dhe Pogon;
- Qarku Korçë: Bashkia Pustec – Njësia administrative Pustec;

⁴⁴ Informacion i detajuar mbi reformën territoriale dhe njësitë e qeverisjes vendore ku jetojnë një numër i konsiderueshëm personash që përkasin pakicave jepet në nenin 16.

- Qarku Vlorë: Bashkia Livadhja – Njësitë administrative: Livadhja, Aliko, Dhivër, Mesopotam dhe Finiq.

161. Aktualisht, në qarqet Gjirokastrë, Korçë dhe Vlorë, pakicat janë të përfaqësuara në organet vendimarrëse të vetëqeverisjes vendore, komunikojnë në gjuhën e tyre me autoritetet vendore (në disa zona administrative përdoret për komunikim vetëm gjuha e pakicës) dhe të kenë emërtimet e rrugëve dhe fshatrave të përcaktuara në dy gjuhë.

162. Ligji “Për Vetëqeverisjen Vendore”, u hartua në kuadrin e reformave për qeverisjen vendore dhe decentralizimin, me mbështetjen e ekspertëve të Këshillit të Evropës dhe organizatave ndërkombëtare. Ligji sjell një bazë të re ligjore për organizimin dhe funksionimin e qeverisjes vendore pas reformës territoriale duke zgjeruar gamën e funksioneve dhe kompetencave dhe epërmirësuar ndjeshëm aspekte që kanë rezultuar problematike gjatë zbatimit të ligjit, si dhe risi të tjera. Në kuadrin e procesit të konsultimit, janë zhvilluar takime rajonale me përfaqësues të qeverisjes vendore, shoqatave të tyre, si dhe takime me përfaqësues të organizatave ndërkombëtare.

163. Ligji nr.139/2015, datë 17.12.2015 “Për Vetëqeverisjen Vendore”, nuk parashikon dispozita konkrete për apo lidhur me pakicat kombëtare, por parashikon Strukturat Komunitare në qytet (neni 68) si dhe në fshat (neni 70). Në qytete, në bazë të iniciativës qytetare, ngrihen dhe funksionojnë këshillat komunitarë të lagjeve, të cilët përbëhen nga banorë të lagjes dhe organizohen mbi baza vullnetare. Këshillat bashkiakë përcaktojnë rregullat e përgjithshme të organizimit e të funksionimit të këshillave komunitarë të lagjeve dhe marrëdhëniet që ato kanë me bashkinë dhe strukturat e saj. Nga radhët e anëtarëve të këshillave komunitarë zgjidhen ndërlidhësit komunitarë që drejtojnë dhe organizojnë punën e këshillave. Si rregull, në çdo lagje krijohet një këshill komunitar. Këshilli bashkiak mund të vendosë që në një lagje të krijohen më shumë se dy këshilla komunitarë ose bashkimin e këshillave të dy apo më shumë lagjeve. Ndërlidhësi dhe këshilli komunitar mund të mbështesin funksionet qeverisëse të bashkisë në lagjen e tyre dhe mund të zbatojnë projekte në dobi dhe përfitim të komunitetit. Këshillat komunitarë, në bazë të vendimeve të këshillave bashkiakë, kanë të drejtë të kryejnë funksione dhe kompetenca të caktuara që mund t’u delegohen nga këshilli. Në këtë rast, këshilli bashkiak vendos edhe për masën e financimit apo bashkëfinancimit për kryerjen e funksionit apo kompetencës së deleguar, të cilat nuk mund të përdoren në asnjë rast për shpërblime apo pagesa për anëtarët e këshillit komunitar. Ndërlidhësi komunitar mund të shpërblehet për punën që kryen, sipas kriterëve të përcaktuara nga këshilli bashkiak, në përputhje me legjislacionin në fuqi.

Detyrat më të hollësishme të tyre përcaktohen në rregulloret dhe urdhëresat e këshillit bashkiak. (neni 69).

164. Sipas ligjit nr.139/2015 është Këshilli Bashkiak organi që vendos për emërtimin e rrugëve, shesheve, territoreve, institucioneve dhe objekteve në juridiksionin e bashkisë (neni 54/II), me propozimin e Administratës së njësisë administrative, e cila propozon, sipas ligjit, emërtimin e rrugëve, shesheve, institucioneve dhe objekteve që janë nën juridiksionin e saj territorial (neni 66/ë).

165. Në Strategjinë Ndërsektoriale për Decentralizimin dhe Qeverisjen Vendore 2015–2020⁴⁵ përcaktohet synimi për rritjen e përfaqësimit të të rinjve dhe grave në këshillat vendorë me deri në 50% të përbërjes së këshillave, si dhe rritja e përfaqësimit të grupeve vulnerabël apo pakicat etnike. Ligji nr.31/2015 për ndryshimet në kodin elektoral, detyron kuota 50% për gratë në këshillat bashkiakë.

Informacion lidhur me përfshirjen e pakicave në organet e qeverisjes vendore dhe përdorimin e gjuhës në jetën publike⁴⁶.

Pakica greke

166. Personat që i përkasin pakicës greke janë të vendosur kryesisht në Qarqet e Gjirokastrës dhe Vlorës. Personat që i përkasin kësaj pakice banojnë dhe në qarqe të tjera si Fieri dhe Durrësi. Në bashkinë e Sarandës, ata janë kryesisht të përqendruar tek njësia administrative e Finiqit. Në këtë njësi administrative mazhoranca e Këshillit Bashkiak si dhe Kryetari i njësise i përkasin pakicës greke. Në marrëdhëniet me autoritetet e qeverisjes vendore banorët përdorin gjuhën greke. Toponimet dhe adresat e rrugëve janë në gjuhën shqipe dhe në gjuhën greke. Në Qarkun e Gjirokastrës pakica greke është e vendosur kryesisht në bashkinë e Dropullit, dhe në Carshovë, si pjesë e bashkisë Përmet pas reformës territoriale. Në marrëdhëniet me autoritetet e qeverisjes vendore banorët përdorin gjuhën greke. Toponimet dhe adresat e rrugëve janë në gjuhën shqipe dhe në gjuhën greke. Në qarkun e Vlorës, pakica greke gjendet kryesisht në Bashkinë Selenicë dhe Qendër Vlorë që bën pjesë në Bashkinë e Vlorës pas reformës territoriale. Kjo pakicë ka qënë e përfaqësuar në organet e qeverisjes vendore. Emërtimi i rrugëve dhe shesheve është realizuar në bashkëpunim me kryesitë e këtyre fshatrave, por pa u vendosur në të dy gjuhët sepse nuk është kërkuar një gjë e tillë.

Pakica maqedonase

167. Pakica Maqedonase është e përqendruar kryesisht në Korçë dhe në veçanti në Bashkinë Pustec. Në administratën vendore dhe arsim ka përfaqësues të pakicës maqedonase. Administrata si dhe mësuesit janë nga komuniteti maqedonas. Gjithashtu, në bashkinë e Sukthit, kjo pakicë ka qënë e përfaqësuar në masën 2 % në administratën e bashkisë.

Pakica arumune/vllehe

168. Pakica Arumune është kryesisht e përqendruar në Vlorë dhe më konkretisht në Bashkinë e Selenicës dhe në Qendër Vlorë ku dhe kanë qënë të përfaqësuar në organet e qeverisjes vendore. Personat që u përkasin arumunëve jetojnë edhe në qarkun e Durrësit, Korçës, Bashkinë e Sarandës, ku kanë patur edhe përfaqësues në Këshillat bashkiakë.

Pakica Rome

169. Pakica Rome edhe pse e shpëmdarë, gjendet kryesisht në qarqet e Elbasanit (Bashkia Elbasan, Bashkia Peqin, Bashkia Cerrik), Librazhdit (Librazhd, Prenjas), Lushnjë (Dushk, Tërbuf, Golem dhe Grabian) dhe Beratit (Berat, Komuna Otllak). Një numër më i vogël gjendet në qarqet e Lezhës (Lezhë, Mamurras) Kurbinit (Zhejë dhe Adriatik), Vlorës (Selenicë dhe

⁴⁵ Miratuar me VKM nr.691, datë 29.7.2015

⁴⁶ Informacion i paraqitur nga Ministria e Punëve të Brendshme, sipas të dhënave në vitin 2014.

Komunën Selenicë), Durrësit (Sukth dhe Komunën Rrashbull), Gjirokastrës (Zinxhiras), Korçë, Pogradec, Fier (Baltëz, Mbrostar-Ura, Komuna Qendër), Roskovec, Levan, Novoselë, Lushnjë. (

Komuniteti boshnjak

170. Komuniteti Boshnjak është i vendosur në Bashkinë e Shijakut dhe Sukthit dhe në Xhafzotaj si pjesë e bashkisë Shijak në qarkun e Durrësit. Ky komunitet është i përfaqësuar në nivelet e ndryshme të qeverisjes vendore në Këshillin bashkiak dhe në administratën e bashkisë.

Komuniteti Egjiptian

171. Komuniteti Egjiptian është i përqendruar kryesisht në qarkun e Elbasanit (Bashkia Elbasan, Bashkia Peqin, Bashkia Cërrik) dhe Beratit ku ka dhe një përfaqësim të vogël në organet e qeverisjes vendore. Një numër i konsiderueshëm egjiptianësh jetojnë dhe në Bashkinë e Gramshit, qarqet e Fierit, Durrësit, Gjirokastrës, Vlorës, Tiranës, Tepelenës, Delvinës dhe Lezhës.

Neni 11.

Gjendja civile

172. Ligji Nr. 10129, datë 11.05.2009 "Për gjendjen civile", i ndryshuar parashikon regjistrimin në Regjistrin Kombëtar të Gjendjes Civile të të gjithë shtetasve shqiptarë, shtetasve të huaj dhe të personave pa shtetësi, me banim të përkohshëm / të përhershëm në Republikën e Shqipërisë, si dhe të pasqyrimin të përbërësve të gjendjes civile. Në zbatim të këtij ligji, VKM nr. 1243, datë 11.12.2009 "Për përcaktimin e dokumenteve që duhet të paraqesin shtetasit e të procedurave që duhet të kryejnë zyrat e gjendjes civile në Bashki / Njësi Bashkiake /Komuna dhe institucionet shtetërore të posaçme për ndryshimin e vendbanimit / adresës së shtetasve", parashikon rregulla të njëjta për të gjithë shtetasit, të cilët kërkojnë të regjistrojnë / ndryshojnë vendbanimin.

173. Vendimi Nr. 52, datë 01. 12. 2011 i Gjykatës Kushtetuese, i cili shfuqizoi si të të papajtueshme me Kushtetutën nenet 6/1, 8, 42/2, germa "e" dhe neni 58, tërësisht, të ligjit Nr.10129, datë 11. 05. 2009 "Për gjendjen civile", ka patur efektet e tij në zbatimin e ligjit "Për gjendjen civile".Konkretisht është bërë dhe përshtatja e modeleve të dokumentacionit që lëshon shërbimi i gjendjes civile, duke hequr rubrikën e kombësisë, si një përbërës që nuk dokumentohet në të dhënat, përbërësit e gjendjes civile të shtetasve. Me hyrjen në fuqi të Vendimit të Gjykatës Kushtetuese, në Drejtorinë e Përgjithshme të Gjendjes Civile, nuk është adresuar ndonjë kërkesë nga ana e përfaqësuesve të pakicave, lidhur me identifikimin e kombësisë.

174. Në Regjistrin Kombëtar të Gjendjes Civile (RKGjC), nuk ka rubrikë më vete ku të jenë pasqyruar tregues të tillë si përkatësia etnike, raca, etj. Në këtë ligj, si dhe në aktet nënligjore të miratuara në zbatim të ligjit për gjendjen civile, parashikohen të njëjtat të drejta dhe detyrime për të gjithë kategoritë e personave, të përmendur si më lart në kuptim të ligjit për gjendjen civile. Në pikën 2 të nenit 14 të këtij ligji parashikohet shprehimisht se "Shtetasit kanë të drejtë të zgjedhin lirisht në cilën banesë të jetojnë zakonisht ose të shumtën e kohës. Banesën, në të cilën shtetasi jeton zakonisht ose për më shumë se tre muaj pa ndërprerje ose më shumë se gjashtë muaj në një vit kalendarik, ka detyrimin ta deklarojë si vendbanimin e tij".

175. Ligji Nr. 130/2013 “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin Nr. 10129, datë 11.05.2009 “Për gjendjen civile”, parashikon kushte dhe procedura më strikte, për ndryshimin e emrit / mbiemrit. Në bazë të këtyre ndryshimeve, kërkesa për ndryshimin e emrit ose mbiemrit mund të paraqitet “vetëm një herë dhe vetëm për arsye papërshtatshmërie”. Ligji ndalon çdo ndryshim kur shtetasi është në ndjekje penale ose gjyqësore. Procedura përfshin një raport të arsyetuar nga Prefekti, publikimin e kërkesës dhe mundësinë e palëve të treta për të kundërshtuar ndryshimin. Vendimi përfundimtar merret nga Komisioni Kombëtar, në Ministrinë e Punëve të Brendshme.

176. Janë miratuar dhe aktet nënligjore që parashikojnë procedurën e detajuar për ndryshimin e emrit dhe mbiemrit:

- Udhëzimi Nr. 481, datë 05. 09. 2013, i Ministrit të Punëve të Brendshme “Për procedurat e korrigjimit të emrit/mbiemrit si gabim material”;
- Urdhëri Nr. 236/1, datë 20. 01. 2014 “Për krijimin e komisionit kombëtar për vlerësimin përfundimtar të kërkesave për ndryshimin e emrit dhe mbiemrit”;
- Udhëzimi Nr. 90, datë 02. 04. 2014 i Ministrit të Punëve të Brendshme “Për miratimin e formës dhe përmbajtjes së shpalljes, për kërkesën e ndryshimit të emrit /mbiemrit”;
- Udhëzim Nr. 91, datë 02. 04. 2014 i Ministrit të Punëve të Brendshme “Për rregullat lidhur me përcaktueshmërinë e emrave / mbiemrave të konsideruar të papërshtatshëm dhe të atyre me rëndësi historike, të familjeve të shquara në shkallë kombëtare, apo të mirënjohura në bashkinë / komunën, ku ka vendbanimin personi i interesuar”; dhe
- Urdhëri i përbashkët Nr. 146, datë 19. 05. 2014 i Ministrit të Punëve të Brendshme dhe Ministrit të Financave “Për caktimin e tarifave për paraqitjen e kërkesës dhe afishimin e shpalljes së kërkesës për ndryshimin e emrit /mbiemrit”;

Regjistrimi i fëmijëve romë

177. Për lehtësimin e procedurave të regjistrimit, u miratua me akt nënligjor të posaçëm Udhëzimi Nr. 7, datë 10.01.2012, i Ministrit të Punëve të Brendshme “Për miratimin e procedurës dhe të procesverbaleve, që do të plotësohen nga përfaqësues të policisë së shtetit dhe të bashkive/njërive bashkiake/komunave, për rastet e fëmijëve të gjetur dhe të fëmijëve të paregjistruar në gjendjen civile”, i cili normoi kuadrin ligjor për procedura dhe zgjidhje të shpejtë të rasteve të regjistrimit të kësaj popullsie, duke eliminuar pengesat e karakterit administrativ. Në zbatim të këtij udhëzimi, për periudhën 2010 – 2013, janë regjistruar një numër i konsiderueshëm fëmijësh, të deklaruar më parë si raste të paregjistruar, midis të cilëve 40% i përkasin komunitetit rom. Referuar rasteve të deklaruar të lindjeve nga komuniteti rom dhe që nuk janë regjistruar ende, numri i tyre po shkon drejt eliminimit.

178. Janë zhvilluar fushata ndërgjegjësimi në komunitet, mbi rëndësinë e regjistrimit të lindjes si dhe janë kryer regjistrime edhe në vendbanimet rome. Janë organizuar edhe tryeza të rrumbullakta mbi regjistrimin civil si dhe masat që do të ndërmerreshin nga institucionet direkt/indirekt për pjesëtarët e komuniteteve rome. Ministria e Brendshme në bashkëpunim me UNHCR-në dhe UNICEF, përfshiu në procesin e regjistrimit civil jo vetëm qeverinë qendrore/lokale dhe OJQ-të e specializuara të ndihmës ligjore, por edhe 5 OJQ lokale rome gjatë vitit 2012. Parimi themelor për të vazhduar për të mbajtur OJQ rome të përfshira u mbështet në faktin që këto OJQ posedojnë një pasuri të njohurive mbi çështjet dhe sfidat përreth komuniteteve rome dhe egjiptiane. Kjo qasje siguroi se të gjitha për regjistrim civil janë

identifikuar dhe referuar për regjistrim ofruesve përkatës të shërbimeve ndërsa OJQ-të rome kishin mundësinë për të rritur kapacitetet e tyre duke punuar ngushtë me OJQ-të e specializuara ligjore të ndihmës me bazë në Tiranë, si dhe autoritetet e regjistrimit civil. Duke u bazuar në përvojën e vitit 2011, programi mbështeti me një sërë konsultimesh ekspertë për ofruesit e shërbimeve gjatë vitit 2012 në lidhje me praktikën, zgjidhjen për çështjet problematike të regjistrimit civil, zbatimin e duhur të legjislacionit në Shqipëri në nivel lokal dhe rekomandimet për ndryshimet përkatëse. Ndërsa 2011 dëshmoi miratimin e tre akteve qeveritare të rëndësishme, kurse 2012 dëshmoi zbatimin e këtyre tre akteve dhe mënyrën pozitive që ndikuan në procesin e regjistrimit të lindjes.

179. Sipas të dhënave të Ministrisë së Punëve të Brendshme, në bashkëpunim me organizata të shoqërisë civile në vitin 2014 u regjistruan 148 fëmijë nga komuniteti Rom si regjistrime të vonuara dhe u identifikuan rreth 500 raste të individëve romë që kanë nevojë për ndihmë të lloje të ndryshme për regjistrimin në gjendjen civile. Ndihma juridike/administrative për regjistrimin civil ofrohet kryesisht nga organizatat e shoqërisë civile. Ndihma juridike mund të ofrohet veçanërisht për çështjet e regjistrimit në gjendjen civile, nëse ndonjë rast specifik është veçanërisht kompleks ose personi nuk mund të përballojë pagesën për ndihmën juridike.

Neni 12 Arsimi

180. Ligji nr. 69/2012, datë 21.06.2012 “Për sistemin arsimor para-universitar në Republikën e Shqipërisë”. Ligji për sistemin arsimor para-universitar ka si qëllim kryesor garantimin e së drejtës kushtetuese për arsimim për të gjithë, sipas kuadrit ligjor përkatës, për funksionimin e sistemit arsimor para-universitar në RSH-së. Si të gjitha aktet e tjera normative të këtij lloji, ligji është gjithëpërfshirës. Në këtë kontekst, ligji mbështet edukimin dhe arsimimin e të gjithë fëmijëve pa dallim, e në këtë kuptim, mbështet edhe edukimin e fëmijëve romë/egjiptianë, por edhe të shtresave të tjera të diferencuara të shoqërisë. “Sistemi arsimor para-universitar ka për qëllim formimin e çdo individi, në mënyrë që të përballojë sfidat e së ardhmes, të jetë i përgjegjshëm për familjen, shoqërinë e kombin (neni 3). Ky ligj fokusohet në zhvillimin e trashëgimisë, shumëllojshmërisë tonë kulturore dhe respektin për traditat e popujve të tjerë. “E drejta për arsimim” (neni 5, pika 1) garanton të drejtën për arsimimin e të gjithë shtetasve, pa diskriminim mbi baza racore, gjinie, ngjyre, etnie, gjuhe etj. Konkretisht: “Në Republikën e Shqipërisë garantohet e drejta për arsimimin e shtetasve shqiptarë, të huaj dhe personave pa shtetësi, pa u diskriminuar nga gjinia, raca, ngjyra, etnia, gjuha, orientimi seksual, bindjet politike ose fetare, gjendja, ekonomike apo sociale, mosha, vendbanimi, aftësia e kufizuar ose për arsye të tjera që përcaktohen në legjislacionin shqiptar”.

181. Në nenin 10 të ligjit nr. 69/2012 datë 21.06.2012 “Për sistemin arsimor para-universitar në Republikën e Shqipërisë”:

- Personave, që u përkasin pakicave kombëtare, u krijohen mundësi të mësojnë dhe të mësohen në gjuhën amtare, të mësojnë historinë dhe kulturën e tyre, sipas planeve dhe programeve mësimore.
- Për të mundësuar pjesëmarrje aktive dhe të barabartë në jetën ekonomike, shoqërore, politike e kulturore të Republikës së Shqipërisë, nxënësve të pakicave kombëtare u krijohen kushte për mësimin e gjuhës shqipe dhe njohjen e historisë e të kulturës shqiptare.
- Planet e programet mësimore, si dhe raportet e përdorimit të gjuhës amtare dhe asaj zyrtare në procesin mësimor përcaktohen me akte të veçanta të ministrit.

182. Kuadri ligjor në fushën e arsimit garanton të drejtën e arsimimit në gjuhën amtare për personat që u përkasin pakicave kombëtare, duke mundësuar funksionimin e shkollave dhe klasave ku mësohet gjuha amtare, historia dhe kultura e vendit të origjinës. Kurrikula e arsimit bazë, u jep mundësi të gjitha shkollave që të zhvillojnë edhe një kurrikul në bazë shkolle. Për këtë qëllim, të gjitha klasat kanë në dispozicion orë të lira në planin mësimor, ku vetë pjesëtarët e pakicave kombëtare, nëpërmjet bordeve të prindërve në shkolla, vendosin lëndët që do të zhvillojnë. Kjo krijon mundësinë për pakicat që në programet mësimore të futet si lëndë me zgjedhje gjuha e tyre dhe në këtë rast, drejtorja e shkollës siguron programin dhe materialet e duhura për zhvillimin korrekt të mësimi.

Tekstet shkollore

183. Prej vitit 2011, janë rishikuar 96 kurrikula lëndore (klasa 1-9) për gjuhën shqipe, lëndët shoqërore, artistike dhe sportive, për tematikat mbi historinë dhe kulturën rome. Rreth 300 mësues (Korçë, Gjirokastrë) janë informuar për integrimin e gjuhës, kulturës, traditës rome dhe egjiptiane në kurrikulat e arsimit bazë. U hartua dhe botua paketa e moduleve “Historia, kultura rome dhe përfshirja e saj në kurrikulën shkollore”.

184. Bazuar në Udhëzimin e Ministrisë së Arsimit “Për arsimimin në gjuhën amtare të personave të pakicave”, në shkollat e pakicës greke përdoren 11 tekste të mirëfilltë në gjuhën greke, ndërsa 46 tituj përkthime nga gjuha shqipe. Edhe në shkollat e pakicës kombëtare maqedonase struktura e teksteve shkollore që përdoren është e njëjtë; 11 tekste të mirëfilltë të gjuhës maqedonase dhe 46 të tjerë, përkthime nga gjuha shqipe. Kostoja e botimit dhe e shpërndarjes së teksteve shkollore për shkollat e pakicave kombëtare, për arsye të tirazhit të vogël, rezulton shumë e lartë. Në shkollat e pakicës greke mësohet gjuha greke nga klasa e parë deri në klasën e 12-të, janë futur edhe lëndët e reja në arsimin 9-vjeçar, si: “Njohuri për historinë e popullit grek”, “Gjeografia e Greqisë”, “Vendlindja”.

185. Ministria e Arsimit dhe Sportit në qershor 2016 i ka vënë në dispozicion palës greke të gjitha tekstet shkollore shqiptare të historisë, gjeografisë, gjuhës dhe letërsisë dhe ekonomisë (përveç teksteve të klasave II, VII dhe X të cilët u hartuan në përputhje me kurrikulën e re me bazë kompetencat) për vlerësimin nga ana e tyre, në përputhje me Protokollin e Takimit të 2-të të Komitetit të Përbashkët Shqiptaro-Grek, mbajtur në Tiranë më 19 nëntor 2014. Pala greke nga ana e saj ka vënë në dispozicion formatin elektronik të teksteve të saj të historisë, gjeografisë, gjuhës, letërsisë, kulturës dhe ekonomisë në tri kopje dhe në format elektronik.

186. Bazuar në urdhrin e ministrit të Arsimit dhe Shkencës, nr. 530, datë 26.10.2011 “Për miratimin e paketës informuese Alertekest 2012”, një nga kriteret për vlerësimin dhe miratimin e teksteve ka qenë pasqyrimi në to i barazisë gjinore, racore, kombëtare, e fetare dhe i parimeve demokratike të mosdiskriminimit. Për të realizuar kërkesat e shkollave të minoriteteve me të gjithë numrin e teksteve mësimore që nevojiten, në vitin 2012 nga Ministria e Arsimit dhe Shkencës u krijua shtëpia botuese BOTEM që merret vetëm me këto tekste.

187. Bazuar në marrëveshjet e përbashkëta ndërmjet Shqipërisë dhe Greqisë, të gjithë nxënësve të pakicës kombëtare greke, që mësojnë në shkollat publike të Drejtorisë Arsimore Rajonale (DAR) Gjirokastrë (316 nxënës), Zyrës Arsimore (ZA) Delvinë (134 nxënës), ZA Sarandë (356

nxënës), u janë dhënë tekstet shkollore falas. Kostoja e këtyre teksteve është shumë e lartë për shtetin shqiptar për shkak të tirazhit tepër të ulët që ato kanë. Numri i teksteve që përdoren në shkollat ku mësojnë pakicat kombëtare greke, ndër to tituj në gjuhën greke, tituj të përkthyer, tituj të lëndëve të veçanta që zhvillohen vetëm në shkollat e kësaj kategorie, është tepër i lartë, thuajse i njëjtë me atë të arsimit bazë shqiptar. Plani dhe programet mësimore janë hartuar në bashkëpunim me mësuesit e pakicës kombëtare greke dhe të specialistëve të DAR Gjirokastër. Një pjesë e këtyre mësuesve janë autorë të teksteve shkollore që përdorin fëmijët e kësaj pakice. Në shkollat e minoritetit grek japin mësim 98 mësues për 777 nxënës gjithsej, pra një mësues për rreth 8 nxënës, ndërkohë që ky raport në shkallë kombëtare është 1:20.

188. Lidhur me nxënësit e pakicës maqedonase në juridiksionin e DAR Korçë, komuna Liqenas (135 nxënës gjithsej në arsimin 9-vjeçar dhe të mesëm), dhe komunat Goricë e madhe e Goricë e vogël (105 nxënës në arsimin 9-vjeçar), struktura e titujve është e njëjtë me atë të pakicës greke. Janë në dorën e nxënësve 11 titujt e mirëfilltë në gjuhën maqedonase, por mungojnë tërësisht titujt përkthime dhe ata të veçantë për të mësuar gjuhën shqipe. Aktualisht janë ofruar tekste shkollore falas për nxënësit e pakicave kombëtare, Sarandë për 279 nxënës, Gjirokastër për 271 nxënës, Korçë për 129 nxënës si dhe në Delvinë për 121 nxënës. Nxënësve të pakicave u sigurohen tekstet e lëndëve që zhvillohen në gjuhën shqipe.

189. Gjendja e teksteve të pakicave kombëtare, sipas programit mësimor në 1 shtator 2013 ka qenë: Nga 66 tituj në gjuhën amtare maqedonase u prodhuan 32 tituj, mungonin 34 tituj. Lidhur me situatën e krijuar për mungesën e teksteve, Ministria e Arsimit dhe Sportit mori masa për hartimin dhe botimin e teksteve për pakicat kombëtare maqedonase dhe për vitin 2013 u botuan 15 tituj të rinj. Gjithashtu për herë të parë gjatë vitit shkollor 2013-2014 u botuan dhe shumëfishuan 17 tekste të përkthyer nga gjuha shqipe në gjuhën maqedonase. Për vitin shkollor 2014-2015 është dyfishuar fondi për tekstet e pakicave kombëtare. Nga Ministria e dhe Sportit janë marrë të gjitha masat në drejtim të mundësimit të teksteve shkollore dhe infrastrukturës së institucioneve arsimore aty ku jetojnë fëmijët e minoritetit maqedonas, si rasti i Bashkisë së Pustecit, po bashkëpunohet ngushtë edhe me pushtetin vendor.

190. Nga viti 2015, tekstet shkollore për pakicat kombëtare plotësojnë standardet europiane. Për këtë objektiv po punohet për përkthimin e teksteve të reja në gjuhën amtare të minoriteteve si edhe përshtatja e disa teksteve në lidhje me dhënien e informacionit të saktë për pakicat kombëtare në vendet përkatëse. Në dokumentin e “Strategjisë së Zhvillimit të Arsimit Parauniversitar 2014-2020” një ndër veprimtaritë e parashikuara në planin për zbatimin e saj është edhe vijimi i pajisjes me tekstet shkollore falas për pakicat kombëtare, si dhe ofrimi i teksteve shkollore, për të siguruar një mësimdhënie cilësore për pakicat kombëtare sipas standardeve bashkëkohore.

Kualifikimi i mësuesve

191. Për formimin e mësuesve që punojnë me nxënësit e pakicave kombëtare, funksionon Departamenti i Gjuhëve Sllave dhe Ballkanike pranë Universitetit të Tiranës, si dhe Departamenti i Gjuhës, Letërsisë dhe Qytetërimit Grek pranë Universitetit “Eqerem Çabej” të Gjirokastrës. Në shkollën e mesme pedagogjike të Gjirokastrës funksionon dega “Mësuesi” për pakicën greke, ku përgatiten mësues për shkollat e pakicës kombëtare greke.

192. MAS, në vitet 2010-2014, ka mbështetur me mësues ndihmës rreth 450 fëmijë romë dhe egjiptianë për asistim detyrash shtëpie, përgatitje për provimet e lirimt etj., duke i organizuar në klasa suplementare/përforcuese për të frenuar braktisjen e shkollës nga këta fëmijë, në Njësine Bashkiake Nr.4, zona Allias, përkatësisht në shkollat 9-vjeçare “Bajram Curri” dhe “Ramazan Jarani”. Gjithashtu është parashikuar trajnimi i mësuesve që japin mësim nxënësve të pakicave kombëtare për kurrikulën e re, klasa I, II, V, VI për të mësuarit me kompetenca për 2016.

193. Drejtoritë Arsimore Rajonale dhe Zyrtat Arsimore në shkollat dhe klasat që frekuentohen nga fëmijët romë, kanë emëruar mësues me përvojë, të përkushtuar në punë dhe me etikë komunikimi. Nga rreth 1000 mësues që punojnë me nxënës romë, mbi 800 prej tyre janë me arsim të lartë dhe mbi 140 me arsim të mesëm pedagogjik me mbi 20 vjet punë. Në shkollat e komuniteteve romë dhe egjiptiane funksionojnë 63 borde. Në këto borde janë anëtarë 98 prindër romë dhe egjiptianë. Për frekuentimin dhe përparimin e nxënësve në procesin mësimor janë ngritur dhe po funksionojnë në shkolla grupe mbështetëse me pjesëmarrjen e mësuesit kujdestar, psikologut, bordit të shkollës, qeverisë së nxënësve dhe pjesëtarëve nga komuniteti rom.

194. Në shkollën e mesme pedagogjike të Gjirokastrës funksionon dega “Mësuesi” për pakicën greke, ku përgatiten mësues për shkollat e pakicës kombëtare greke. Në Universitetin “Eqrem Çabej” në Gjirokastër funksionon dega e Gjuhës Greke. Gjithashtu në fakultetin e Gjuhëve të Huaja të Universitetit të Tiranës funksionon Dega e Gjuhës Greje. Gjuha maqedonase studiohet si lëndë me zgjedhje në vitin e dytë dhe të tretë në Departamentin e gjuhëve sllave dhe ballkanike në Fakultetin e Gjuhëve të Huaja të Universitetit të Tiranës. Lënda ka 4 kredite (40 orë) për çdo semestër, pra gjithsej 16 kredite për dy vite studimi.

195. Të drejtat e njeriut janë pjesë e paketës kurrikulare të arsimit para-universitar dhe zënë një vend të rëndësishëm:

- Në standardet e të nxënësve në arsimin para-universitar,
- Në kurrikulën zyrtare të lëndës së Edukimit qytetar, si dhe në arsimin para-universitar, në klasat I-12te.
- Çështjet e DNJ trajtohen në tekstet shkollore në lëndën e edukimit qytetar dhe në veprimtaritë e ndryshme që zhvillohen në shkollë në zbatim të objektivave kurrikulare.
- DNJ trajtohen edhe në kuadrin e veprimtarive kroskurrikulare (ndërlëndore) dhe atyre ekstrakurrikulare (veprimtaritë jashtë shkollore). Botime të shumta edhe nga OJF mbështesin zhvillimin e këtyre veprimtarive.
- Edukimi i të Drejtave të Njeriut është bërë pjesë e programeve të shumta të unifikuara të trajnimit e kualifikimit të mësuesve të edukimit qytetar.

Aksesi i romëve në arsimim

196. Kuadri ligjor dhe nënligjor ekzistues mbështet arsimimin e fëmijëve nga komuniteti rom dhe egjiptian.

- Vendimi nr. 672, datë 7.8.2013 të Këshillit të Ministrave “Për kuotat financiare të ushqimit në mensa e konvikte, bursat e shtetit dhe pagesat e nxënësve e të studentëve në institucionet arsimore publike, për vitin shkollor 2013 – 2014”, përfitojnë bursë me vendime të Këshillave të Bashkive apo Komunave të gjithë nxënësit apo studentët romë dhe egjiptianë.
- Sipas Vendimit nr. 565, datë 27.6.2013 të Këshillit të Ministrave “Për kuotat e pranimit dhe tarifat e shkollimit në institucionet publike të arsimit të lartë në ciklin e parë të

studimeve me kohë të plotë dhe në programet e integruara të studimeve të ciklit të dytë, për vitin akademik 2013-2014”, pika 9, “fëmijët romë, ballkano-egjiptianë, përjashtohen nga tarifa vjetore e shkollimit”.

- Vendimi nr. 517, datë 1.08.2015 të Këshillit të Ministrave “Për kuotat e pranimit dhe tarifat e shkollimit në institucionet publike të arsimit të lartë në ciklin e parë të studimeve me kohë të plotë dhe në programet e integruara të studimeve të ciklit të dytë, për vitin akademik 2015-2016”, fëmijët romë, ballkano-egjiptianë, përjashtohen nga tarifa vjetore e shkollimit”. Për vitin akademik 2015-2016 20 kuota për romët dhe ballkano-egjiptianët ishin 20. Këtë vit akademik për kuotat e ciklit të dytë është parashikuar një rritje prej 33% për kategoritë e veçanta. Gjithashtu këta kandidatë përfitojnë 50% reduktim tarife për ciklin e dytë dhe 100% për ciklin e parë.
- Udhëzimi i MAS-it Nr. 21, datë 08.08.2014 “Për rritjen e ndjekjes së arsimit parashkollor nga fëmijët romë”.
- Udhëzimi i MAS-it Nr. 38, datë 07.10.2014 “Për kriteret e mësuesit ndihmës për nxënësit me aftësi të kufizuara në institucionet publike të arsimit para-universitar”.
- Urdhri i Përbashkët (MAS, MPB dhe MSh) Nr. 2, datë 05.01.2015 “Për miratimin e Rregullores për zbatimin e Marrëveshjes së Bashkëpunimit datë 02.08.2013 “Për identifikimin dhe regjistrimin në shkollë të të gjithë fëmijëve të moshës së detyrimit shkollor”.
- Në Udhëzimin nr.23, datë 08.08.2014 “Për vitin shkollor 2014-2015 në sistemin arsimor parauniversitar”, kreu II pika 1/c, Drejtoritë dhe Zyrat Arsimore Rajonale udhëzohen për plotësimin me përparësi të nevojave dhe kërkesave për arsimimin në gjuhën amtare të pakicave kombëtare. Duke filluar nga viti shkollor 2011-2012 edhe fëmijët e komunitetit rom, në arsimin e detyruar, i marrin tekstet shkollore falas në shkollën ku janë të regjistruar. Gjatë vitit shkollor 2014-2015, 3446 nxënës romë morën tekstet falas.
- Për vitin shkollor 2015-2016, tekstet shkollore falas i morën dhe nxënësit egjiptianë, në zbatim të VKM-së Nr. 707, datë 28.08.2015 “Për disa ndryshime dhe shtesa në Vendimin nr. 107, datë 10.2.2010 të Këshillit të Ministrave “Për botimin, shtypjen, shpërndarjen dhe shitjen e teksteve shkollore të sistemit të arsimit parauniversitar”, i ndryshuar.

197. Ofrimi i shërbimit arsimor për komunitet rome e egjiptiane dhe krijimi real i mundësive të barabarta në të gjitha nivelet e sistemit arsimor, vitet e fundit bazohet veçanërisht në “Planin Kombëtar të Veprimit për Dekadën e Përfshirjes së Romëve 2009-2015”, si dhe në plotësimin e rekomandimeve për përfshirjen e komunitetit rom, në kuadër të integritetit të Shqipërisë në BE. Plani i veprimit përmban: objektiva të matshëm, statistikën e komunitetit rom, të dhëna për fëmijët romë 3-6 vjeç. Çdo DAR/ZA krahas dokumentacionit për treguesit dhe progresin në kuadër të nismës, bashkëpunon me njësitë bazë të qeverisjes vendore në rastet: kur prindi nuk ka dokumentacionin e nevojshëm; kur kopshtet dhe shkollat nuk kanë të regjistruar fëmijë romë; për sigurimin e një përkujdesjeje të posaçme nga shërbimi psiko-social për fëmijët romë që ndjekin kopshtin; për sigurimin e transportit për fëmijët romë të moshës parashkollore. Me synim përmirësimin e cilësisë së shërbimit në shkolla, vazhdon puna e diferencuar dhe mësimdhënia shtesë për nxënësit që vijnë nga komunitetet romë me modulet e përgatitura nga IZHA; vijon organizimi i trajnimeve në shkolla me prindërit e fëmijëve romë, me fokus: Ndihmë për mësimin e gjuhës shqipe. Është përmirësuar sistemi i mbledhjes së të dhënave statistikore për evidentimin e nxënësve që braktisin shkollën që vijnë nga komuniteti rom; janë identifikuar zonat ku mund të funksionojë shansi i dytë (duke pasur parasysh numrin e fëmijëve që kanë braktisur shkollën sipas grup-moshave); është hartuar dokumentacioni i qartë për nxënësit që ndjekin çdo formë arsimimi, me synim integrimin e tyre në shkolla.

198. Nëpërmjet bashkëpunimit ndërinstitutional, është realizuar pilotimi i një qasjeje të integruar të "shkollës me ushqim". Në këtë kuadër, shkolla "Naim Frashëri" në Korçë, në vitin shkollor 2012-2013 u mbështet me 335 bursa/kuota ushqimore për nxënësit romë dhe egjiptianë. Me Vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 665, datë 07.08.2013 "Për kuotat e pranimet dhe tarifat e shkollimit", kjo mbështetje vazhdon edhe gjatë vitit shkollor 2013-2014. Duke filluar nga viti 2009, në çdo vit akademik, me Vendim të Këshillit të Ministrave pranohen nga 20 studentë romë dhe egjiptianë në çdo nivel studimesh, 100 studentë çdo vit (bachelor me kohë të plotë e kohë të pjesshme, master profesional me kohë të plotë e kohë të pjesshme dhe master shkencor). Tarifa e shkollimit të studentëve romë dhe egjiptianë, po ashtu, caktohet çdo vit me Vendim të Këshillit të Ministrave dhe është në nivelet 50%-100% bursë.

Në vitin shkollor 2013-2014, numri i fëmijëve romë pjesë e sistemit arsimor parauniversitar ishte në total 4219, në krahasim me 4085 që ka qenë në vitin shkollor 2012-2013. Në vitin shkollor 2014-2015, janë regjistruar në arsimin e detyruar 4437 nxënës romë dhe në arsimin e mesëm 408 nxënës romë.

199. Memorandumi i Bashkëpunimit nr. 254/1, nënshkruar më datën 21.11.2014 ndërmjet MAS-it dhe Qendrës ARSIS (Organizatë Shoqërore e Përkrahjes së të Rinjve) në partneritet me MAS dhe MMSR, me mbështetjen e Roma Education Fund (REF), ka nisur zbatimin e projektit me titull "Përmirësimi i arritjeve arsimore të të rinjve romë dhe egjiptianë (R/E) të klasës së nëntë dhe ndjekja e tyre deri në diplomimin e arsimit të mesëm". Në kuadër të këtij projekti, nxënësve rom dhe egjiptianë të klasave të 9-ta po u shpërndahen 80 bursa sociale (30 Euro/muaj për çdo nxënës të përzgjedhur, 300 Euro/vit).

200. MAS dhe MMSR, në partneritet me ARSIS (Organizatë Shoqërore e Përkrahjes së të Rinjve) dhe mbështetjen e Roma Education Fund (REF), ka nisur zbatimin e projektit me titull "Përmirësimi i arritjeve arsimore të të rinjve romë dhe egjiptianë të klasës së nëntë dhe ndjekja e tyre deri në diplomimin e arsimit të mesëm". Në kuadër të këtij projekti, nxënësve rom dhe egjiptianë të klasave të 9-ta u janë shpërndarë 80 bursa sociale (30 Euro/muaj për çdo nxënës të përzgjedhur, 300 Euro/vit).

201. Gjatë vitit akademik 2013-2014, janë identifikuar 93 mësues rom dhe egjiptianë të diplomuar për mësuesi, prej të cilëve janë punësuar në sistem 86% e tyre (80 mësues): 10 në arsimin parashkollor, 21 në klasat I-V; 35 në klasat VI-IX (1 egjiptian drejtor shkolle në Dibër) dhe 14 në arsimin e mesëm dhe të lartë. Të 35 mësuesit roë janë të punësuar sipas profilit të diplomës që zotërojnë. Duke filluar nga viti shkollor 2011-2012, fëmijët rom në arsimin e detyruar i marrin tekstet shkollore falas në shkollën ku janë të regjistruar. Numri i nxënësve rom që kanë përfituar tekste falas për vitin akademik 2013-2014 ishte 3370 dhe për vitin akademik 2014-2015 është 3219 nxënës. Tekstet shkollore falas përfitohen nga mbi 3200 nxënës romë. Duke filluar nga viti 2009 kuotat e përcaktuara me VKM për pranimet në universitet për studentë romë/egjiptianë është 20 për çdo nivel studimi.

202. Në lidhje me regjistrimin në gjendjen civile gjatë vitit 2014, janë zhvilluar takime në 12 qendra rrethesh, ku ka përqendrimë më të mëdha të familjeve romë. Qëllimi ishte identifikimi i rasteve të paregjistruara dhe përcaktimi i tyre për mënyrën e zgjidhjes administrative gjyqësore. Nga ana tjetër, ka vazhduar në mënyrë të rregullt procesi i regjistrimit të rasteve të identifikuara më parë. Nga ky proces, gjatë vitit 2014 janë regjistruar 147 fëmijë, si regjistrime të vonuara.

203. Në kuadër të programit “Shkolla si Qendër Komunitare” janë ndërmarrë një sërë masash për uljen e fenomenit të braktisjes së shkollës dhe për përmirësimin e situatës arsimore të komunitetit rom dhe egjiptian. Në bashkëpunim me pushtetin vendor, një ndër qasjet e suksesshme është organizimi i klasave suplementare/përforcuese për të frenuar braktisjen e shkollës nga fëmijët rom. MAS ka marrë një sërë masash, që synojnë: Regjistrimin dhe frekuentimin e fëmijëve në arsimin parashkollor dhe atë të detyruar; Eliminimin e qëndrimeve përjashtuese dhe inferiore ndaj romëve në komunitetin shkollor; Ruajtja dhe zhvillimi i identitetit kulturor të nxënësve dhe studentëve të pakicës rome. Me synimin për të përmirësuar kualifikimin e mësuesve në drejtim të çështjeve me ndjeshmëri të lartë si diversiteti etnik, në kuadër të “Programit për integrimin e historisë dhe kulturës Rome” në kurrikulë ka pasur edhe ndërhyrje në programin “Përgatitja e trajnerëve në edukim”. Ministria e Arsimit dhe Sportit po i jep përparësi dhe edukimit të fëmijëve romë që në fëmijërinë e hershme. Për këtë, në zbatim të nismës “Çdo fëmijë rom në kopsht”, gjithë institucionet arsimore para-universitare kanë hartuar një plan veprimi për rritjen e frekuentimit të kopshtit dhe integrimin e fëmijëve romë në kopshte. Përdorimi i broshurës “Një shkollë për të gjithë” synon përfshirjen e fëmijëve romë/egjiptianë dhe me vështirësi të tjera në edukim. Në kuadër të “Ditës Ndërkombëtare të Romëve” janë organizuar një sërë aktivitete në qytete të ndryshme të Shqipërisë me synim ndërgjegjësimin e opinionit publik për këtë shtresë të popullsisë me moton Paqe dhe zhvillim për të gjithë romët në botë. Në pushimet verore 2013, në 11 DAR dhe 7 ZA, në bashkëpunim me UNICEF dhe shoqata të tjera, u hapën dhe funksionuan 60 kampe verore, ku nga 2677 fëmijë gjithsej, 722 ishin rom dhe egjiptianë.

Të dhëna statistikore për fëmijët romë brenda sistemit arsimor 2011-2015:

Viti shkollor	Arsimi parashkollor		Arsimi bazë		Arsimi i mesëm i lartë		Gjithsej në Arsimin Parauniversitar	
	Gjithsej	±	Gjithsej	±	Gjithsej	±	Gjithsej	±
2009-2010	681		2866		29		3576	
2010-2011	516	- 165	2888	+ 20	94	+ 65	3498	- 78
2011-2012	560	+ 44	3435	+ 547	113	+ 19	4108	+ 610
2012-2013	664	+ 104	3231	- 204	200	+ 87	4095	- 13
2013-2014	619	- 45	3370	+ 139	176	- 24	4165	+ 70
2014-2015	921	+ 302	4437	+ 1067	422	+ 246	5780	+1615

204. Statistikat paraqesin tregues pozitivë në realizimin e synimeve dhe objektivave të shpallura në fushën e arsimit.

- Në vitin shkollor 2012-2013 në arsimin e mesëm vijuan mësimet 200 nxënës rom (ose 87 të rinj rom më shumë se një vit më parë).
- Në vitin shkollor 2013-2014 numri i fëmijëve rom pjesë e sistemit arsimor parauniversitar ishte 4165, në krahasim me 4095 në vitin shkollor 2012-2013.

- Në vitin shkollor 2014-2015 në arsimin parauniversitar janë regjistruar: 5780 fëmijë dhe nxënës rom (1615 më shumë në krahasim me vitin e kaluar shkollor), në arsimin parashkollor: 921 fëmijë rom, në arsimin bazë: 4437 nxënës rom (4371 në arsimin publik; 66 në arsimin jopublik), në arsimin e mesëm: 422 nxënës rom (408 në arsimin publik; 14 në jopublik).
- Nga 917 fëmijë gjithsej që ndoqën “Shansin e Dytë”, 625 prej tyre janë romë dhe egjiptianë.
- Në rregulloret e brendshme dhe në planet e punës vjetore të drejtorive të shkollave janë përcaktuar objektiva të matshëm për gjithëpërfshirjen dhe, mbi bazën e këtyre treguesve, bëhen analiza dymujore me prindërit, bordin e shkollës dhe komunitetin.
- DAR/ZA-të, gjatë vitit 2013 trajnuan 563 mësues për këshillimin e prindërve romë dhe zhvilluan 442 fushata ndërgjegjësuere me pjesëmarrjen e mbi 1500 prindërve romë.
- Për respektimin e kulturave brenda shkollës dhe për harmonizimin e interesave të nxënësve, drejtoritë e shkollave, në bashkëpunim me fëmijët, prindërit dhe komunitetin, planifikojnë aktivitete gjithëvjetore ndërkulturore me prindër dhe nxënës rom dhe jo-rom. Gjatë vitit 2013, në 96 shkolla u organizuan 602 aktivitete ndërkulturore me pjesëmarrjen e mbi 4800 nxënësve.
- DAR/ZA kanë emëruar mësues me përvojë, të përkushtuar në punë dhe me etikë komunikimi në shkollat dhe klasat që frekuentohen nga fëmijët romë. Nga rreth 1000 mësues që punojnë me nxënës rom, mbi 800 prej tyre janë me arsim të lartë dhe mbi 140 me arsim të mesëm pedagogjik me mbi 20 vjet punë.
- Në shkollat e komuniteteve rome dhe egjiptiane funksionojnë 63 borde. Në këto borde janë anëtarë 98 prindër rom dhe egjiptian.

Problematikat, vështirësitë, sfidat

205. Me gjithë dhe përpjekjet e vazhdueshme, numri i nxënësve rom që ndjekin shkollën e mesme, mbetet në shifra ende të pakënaqshme. Ministria e Arsimit dhe Sportit do të vazhdojë të ketë përparësi përmirësimin e situatës arsimore të komunitetit rom. Një ndër sfidat më madhore është angazhimi i MAS-it për zbatimin e Planit Kombëtar të Veprimit për Integrimin e Komunitetit Rom dhe Egjiptian në Republikën e Shqipërisë, 2015-2020, i cili është miratuar tashmë. Në këtë plan, fusha e politikës “Arsimi dhe promovimi i dialogut ndërkulturor”, ka si qëllim strategjik ofrimin e arsimit cilësor dhe përfshirës për romët dhe egjiptianët për të promovuar dialogun ndërkulturor sipas drejtimeve në vijim:

- Rritja e numrit të fëmijëve romë në arsimin parashkollor dhe në klasat përgatitore, në arsimin bazë dhe atë të mesëm të lartë.
- Evidentimi dhe shmangia e çdo qëndrimi përjashtues dhe inferioriteti ndaj romëve në komunitetin shkollor dhe transformimi i shumëllojshmërisë kulturore në një burim njohurish dhe atmosfere respekti reciprok, tolerant, gjithëpërfshirës dhe mirëkuptues.
- Krijimi i kushteve dhe i mundësive që të gjithë romëve, që janë në moshë të rritur, të regjistrohen në shkollat me kohë të pjesshme, që të fitojnë arsimin e detyruar.
- Zhvillimi i një kurrikule për mësimin e gjuhës dhe të kulturës rome në nivelet parauniversitare.
- Përfshirja me përparësi e të gjithë romëve që kanë mbaruar dhe që do të mbarojnë arsimin e lartë për mësuesi.
- Përfshirja e prindërve romë e egjiptianë në jetën dhe veprimtarinë e institucioneve arsimore, në kuadrin e nismës “Shkolla – qendër komunitare dhe miqësore për të gjithë”.
- Transformimi i shumëllojshmërisë kulturore në burim njohurish dhe atmosfere të respektit reciprok, tolerancës dhe mirëkuptimit.
- Ruajtja dhe zhvillimi i identitetit kulturor të nxënësve dhe studentëve romë/ egjiptianë.

- Hartimi dhe zhvillimi i moduleve të nivelit bazë dhe mesatar të trajnimit për mësuesit, në shërbim më të mirë për nxënësit romë/egjiptianë në kopshte dhe shkolla.

Pranimet e të rinjve rom dhe egjiptian në universitete:

206. Duke filluar nga viti 2009, në çdo vit akademik, me VKM pranohen nga 20 studentë romë dhe egjiptianë në çdo nivel studimesh (bachelor, master profesional dhe master shkencor, të gjitha këto me kohë të plotë e të pjesshme). Tarifa e shkollimit për studentët rom dhe egjiptian caktohet çdo vit me VKM dhe është në nivelet 50%-100% bursë. Rritja e numrit të të rinjve romë që ndjekin shkollat e mesme dhe përfundimi me sukses prej tyre i shkollës së mesme, do të shtojë numrin e studentëve rom në universitete edhe përmes pranimeve sipas meritës dhe preferencës.

Niveli i studimit	Kuota						Tarifa					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009	2010	2011	2012	2013	2014
CI (Bachelor)	20	20	20	20	20	24	100%	100%	100%	100%	100%	100%
CI part time	20	20	20	20	20	-	100%	100%	50%	50%	50%	-
MSH	20	20	20	20	20	15	50%	50%	50%	50%	50%	50%
MP full	20	20	20	20	20	15	50%	50%	50%	50%	50%	50%
MP part	20	20	20	20	20	-	50%	50%	50%	50%	50%	-

207. Në bazë të VKM nr. 517 datë 01.08.2014 dhe VKM nr.668, datë 15.10.2014, për vitin akademik 2014-2015 kandidatët e niveleve bachelor dhe master aplikuan direkt në MAS për kuotat e parashikuara për vitin 2014- 2015. Për të qenë sa më korrekt dhe transparent, për herë të parë MAS zbatoi procedurën e intervistave me gojë pas aplikimit me dosjet e tyre pranë MAS. Për 65 kuotat e studimit të ciklit të parë u shpallën fitues 42 studentë, nga të cilët 26 ishin studentë rom/egjiptian. Në programet e studimit të ciklit të dytë kanë fituar 5 (pesë) student rom/egjiptian për master profesional dhe 4 (katër) student rom/egjiptian për Masterin e shkencave.

Neni 13- Hapja e institucioneve private

208. Ligji për arsimin parauniversitar Neni 42, pikat 4/5/6 parashikon hapjen dhe funksionimin e institucioneve arsimore jo publike në gjuhën e pakicave kombëtare: "Shkollat private, në të cilat mësimi zhvillohet edhe në gjuhë të huaj, ose që lëshojnë diplomë të huaj apo të ngjashme me të, hapen dhe mbyllen me vendim të Këshillit të Ministrave, me propozimin e ministrit. Kriteret dhe procedurat e hapjes së tyre përcaktohen me vendim të Këshillit të Ministrave". "Në shkollat private të përcaktuara në pikat 4 dhe 5 të këtij neni, lëndët gjuhë shqipe dhe letërsi, histori e kombit shqiptar dhe gjeografi e Shqipërisë zhvillohen detyrimisht në gjuhën shqipe". Hapja e institucioneve jo publike rregullohet me VKM nr.825, datë 07/10/2015, "Për përcaktimin e

kritereve dhe të procedurave për dhënien e lejes për hapjen, mbylljen dhe funksionimin e institucioneve private të arsimit parauniversitar, në të cilat zhvillohen edhe lëndë fetare, apo ku mësimi zhvillohet edhe në gjuhë te huaj”

209. Për sa i përket hapjes dhe funksionimit të institucioneve arsimore jopublike në gjuhën e pakicave kombëtare, aktualisht, shkolla private që zhvillojnë lëndë të gjuhës greke janë shkolla “Kryqi i nderuar” dhe “Frymë dashurie” në Durrës, shkolla “Omīros” dhe “Platon” në Korçë, “Arsakeio” dhe “Protagonistët”(12 vjeçare) në Tiranë, “Omīros” në Vlorë, “Kryqi i nderuar” në Gjirokastër dhe “Frymë dashurie” në Delvinë.

Neni 14 - E drejta e arsimit në gjuhën amtare

210. Ligji nr. 69, datë 21.06.2012 “Për sistemin arsimor parauniversitar në Republikën e Shqipërisë (Ligji për arsimin parauniversitar) garanton të drejtën e arsimit në gjuhën amtare. Bazuat në këtë ligj “Hapja dhe mbyllja e institucioneve arsimore të pakicave kombëtare bëhen me vendim të Këshillit të Ministrave, me propozim të ministrit të Arsimit”, Ministria e Arsimit nxjerr udhëzime çdo vit shkollor për sistemin arsimor parauniversitar. Pranë Ministrisë së Arsimit dhe Sportit në dhjetor 2015 u krijua sektori për Diasporën dhe Minoritetet pranë Drejtorisë së Arsimit Parauniversitar. Gjithashtu ristrukturimi i DAR/ZA mundëson caktimin e një specialisti për minoritetin, në ato Drejtori Arsimore Rajonale dhe Zyra Arsimore ku ka shkolla minoritare.

211. Gjatë vitit 2015, në kuadër të reformës së arsimit parauniversitar, u hartua plani i ri mësimor për minoritetet (Greke dhe Maqedonase), si dhe u përgatitën programet mësimore të kurrikulës me bazë kompetencat, në përshtatje me këtë plan mësimor. Me Udhëzimin nr. 25, datë 17.08.2015, “Për vitin shkollor 2015-2016 në sistemin arsimor parauniversitar” filloi zbatimin e planit të ri mësimor për minoritetet.

- Planin mësimor i pakicave kombëtare, i miratuar me Urdhrin e Ministres së Arsimit dhe Sportit nr.186, datë 15.05.2015, “Për Përcaktimin e Planit mësimor për pakicat kombëtare”, ruan të njëjtën përmbajtje dhe shpërndarje orësh si plani i mëparshëm për lëndët, si Gjuha Amtare (Greke/Maqedonase), Histori Amtare dhe Gjeografi Amtare dhe përfton të njëjtën shpërndarje orësh dhe përmbajtje si plani i reformuar i arsimit bazë për lëndë të formimit të përgjithshëm. Ky plan ndryshon nga plani i arsimit bazë të reformuar vetëm për lëndët: Gjuha shqipe, Gjuha e huaj e parë dhe edukimi fizik, sporti dhe shëndeti.
- Numri i orëve mësimore të gjuhës amtare (greke/maqedonase) në planin e ri nuk ndryshon me planin mësimor ekzistues të pakicave kombëtare.
- Historia amtare (greke/maqedonase), në planin e ri të pakicave kombëtare parashikohet në shpërndarje orësh njësoj si në planin ekzistues të pakicave kombëtare.
- Gjeografia amtare (greke/maqedonase), në planin e ri të pakicave kombëtare parashikohet në shpërndarje orësh njësoj si në planin ekzistues të pakicave kombëtare.
- Numri total i orëve javore të gjuhës shqipe nga klasa 1-9 në planin e ri të pakicave kombëtare është rritur me 2 në krahasim me planin ekzistues të pakicave kombëtare.

212. Lidhur me programet e lëndëve janë rishikuar 96 kurrikula lëndore (klasa 1-9) për gjuhën shqipe, lëndët shoqërore, artistike dhe sportive, për tematikat mbi historinë dhe kulturën rome. Rreth 300 mësues (Korçë, Gjirokastër) janë informuar për integrimin e gjuhës, kulturës, traditës rome dhe egjiptiane në kurrikulat e arsimit bazë. U hartua dhe botua paketa e moduleve

“Historia, kultura rome dhe përfshirja e saj në kurrikulën shkollore”. Me Urdhërin nr.186, datë 15.05.2015, të Ministrit të Arsimit dhe Sportit, është miratuar plani i ri mësimor për shkollat minoritare të arsimit bazë, hartuar nga Instituti i Zhvillimit të Arsimit, i cili reflekton ndryshimet e reja kurrikulare. Ky plan mësimor ka hyrë në fuqi këtë vit shkollor, në zbatim të Udhëzimit nr. 25, datë 17/08/2015, “Për vitin shkollor 2015-2016 në sistemin arsimor parauniversitar”. Çdo vit, në Udhëzimin e përgjithshëm të vitit shkollor, përcaktohet më çfarë plani mësimor do të punojnë shkollat minoritare. Planet mësimore hartohen dhe miratohen me Urdhër Ministri sa herë që ka ndryshime në kurrikul. Me Udhëzimin nr.23, datë 08.08.2014 “Për vitin shkollor 2014-2015 në sistemin arsimor parauniversitar”, kreu II pika 1/c, Drejtoritë dhe Zyrat Arsimore Rajonale udhëzohen për plotësimin me përparësi të nevojave dhe kërkesave për arsimimin në gjuhën amtare të pakicave kombëtare.

213. Në këtë kuadër, Ministria e Arsimit dhe Sportit ka përcaktuar objektiva dhe plane veprimi konkrete për arsimimin në gjuhën amtare, si në dokumentin e Strategjisë së Zhvillimit të Arsimit Parauniversitar 2014-2020, ashtu edhe në strategjinë sektoriale për arsimimin e fëmijëve të pakicave kombëtare. Në planin e punës së Sektorit të Diasporës dhe Minoriteteve, në MAS parashikohet:

1. Rishikimi i udhëzimit nr. 14, datë 3.09.1994 “Për arsimin 8-vjeçar në gjuhën amtare të personave të pakicave”. Është përgatitur draft udhëzimi, bazuar në urdhrin 186, datë 15.05.2015 “Për përcaktimin e planit mësimor për pakicat kombëtare”. Rishikimi i këtij udhëzimi është një nevojë imediate, për përshtatjen e tij me të gjitha reformat e ndërmarra nga MAS në Arsimin Parauniversitar.
2. Është hartuar Udhëzimi nr. 16, datë 3.8.2016 “Për fillimin e vitit shkollor 2016-2017”, ku përfshihet edhe plani i ri mësimor për pakicat kombëtare, i përshtatur me kurrikulën e re.
3. Në bashkëpunim me Institutin e Zhvillimit të Arsimit do të kryen trajnime të mësuesve që zhvillojnë mësim në shkollat e pakicave kombëtare, për zhvillimin e tyre profesional.
4. Organizimi i aktiviteteve kulturore në shkollat e pakicave kombëtare për promovimin e kulturës dhe dialogut ndërkulturor.

214. Drejtoritë dhe zyrat arsimore rajonale (DAR/ZA), së bashku me njësitë e qeverisjes vendore (bashkitë/komunat), janë strukturat përgjegjëse për trajtimin e problemeve të arsimit në nivel lokal. DAR/ZA-të që kanë në juridiksionin e tyre nxënës të pakicave kombëtare, caktojnë një punonjës që merret në veçanti me trajtimin dhe zgjidhjen sipas kuadrit ligjor të problemeve të ndryshme që mund të krijohen për arsimimin e pakicave kombëtare. Ministria e Arsimit dhe Sportit, si dhe DAR/ZA-të monitorojnë dhe mbledhin të dhëna statistikore të veçanta për arsimin e pakicave. Në Zyrat Arsimore (ZA) Sarandë, DAR Gjirokastrë dhe Drejtoritë Arsimore Rajonale (DAR) Korçë funksionojnë 17 shkolla të pakicave kombëtare greke dhe maqedonase me 534 nxënës dhe 11 shkolla të arsimit bazë që kanë klasa të këtyre pakicave, ku mësojnë rreth 450 nxënës. Për pakicën kombëtare greke, funksionojnë në ZA Delvinë 8 shkolla/klasa me rreth 134 nxënës, në ZA Sarandë 7 shkolla/klasa me 357 nxënës dhe në DAR Gjirokastrë 6 shkolla/klasa me 319 nxënës. Për pakicën maqedonase në DAR Korçë, në komunat Liqenas, Goricë e Madhe e Goricë e Vogël funksionojnë 6 shkolla/klasa me 174 nxënës. Në shkollat e pakicës kombëtare greke japin mësim 98 mësues për 810 nxënës gjithsej, pra një mësues për rreth 8 nxënës. Theksohet se për nxënës të pakicave kombëtare Korçë, Sarandë, Delvinë, Gjirokastrë, siguri i transportit është falas. Kostot parashikohen nga buxheti i shtetit. Në total parashikohen rreth 7.8 milion leke me burim financimi buxhetin e shtetit.

Të dhëna statistikore për shkollat e pakicave

215. Shkollat e pakicës kombëtare greke shtrihen në Gjirokastrë, Sarandë dhe në Delvinë. Në Gjirokastrë, funksionojnë tri kopshte përkatësisht në Dervican, Goranxi, Jergucat dhe katër shkolla publike (Bularat, Dervican, 9-vjeçare Jergucat, Pandeli Sotiri). Arsimi bazë ndiqet nga 268 nxënës. Për secilën shkollë rezultojnë ky numër nxënësish:

Shkolla Publike Bularat – 19 nxënës;

Shkolla publike Dervican – 98 nxënës;

Shkolla 9 vjeçare Jergucat – 5 nxënës;

Shkolla “Pandeli Sotiri” – 146 nxënës.

216. Në Sarandë, janë tri kopshte (Nr.1 Sarandë – 29 fëmijë, Dermish – 11 fëmijë , Aliko – 10 fëmijë), të frekuentuara nga 50 fëmijë gjithsej. Të dhënat tregojnë se 280 nxënës frekuentojnë arsimin bazë në shtatë shkolla të qytetit të Sarandës:

Shkolla “Adem Sheme” - 182 nxënës;

Shkolla “Lefter Talo”, Livadhja – 58 nxënës;

Dermish – 10 nxënës;

Dhiver – 4 nxënës;

Leshnicë – 3 nxënës;

Cukë – 6 nxënës;

Aliko – 17 nxënës.

217. Në Delvinë aktualisht, janë katër kopshte, të frekuentuara nga 56 fëmijë, (Finiq – 16 fëmijë, Karahaxh – 15 fëmijë, Mesopotam – 15 fëmijë, Krane – 10 fëmijë), dhe tri shkolla, të frekuentuara nga 125 nxënës gjithsej (Finiq – 35 nxënës, Mesopotam – 54 nxënës, Kosta Cavo – 5 nxënës, Krane – 13 nxënës, Bistricë – 8 nxënës, Vrion – 5 nxënës, Dhrovian – 1 nxënës, Bregas – 4 nxënës). Nga këto të dhëna nxjerrim se në këto DAR/ZA janë 140 fëmijë të pakicës kombëtare greke që frekuentojnë kopshtin dhe 673 nxënës që ndjekin arsimin bazë.

218. Në Korçë: Janë krijuar krijuar kushtet që të edukohen dhe të arsimohen në shkollat e këtij rrethi. Vendndodhja e kopshteve shtrihet në: Goricë e Madhe, Kallamas, Diellas, Zaroshkë, Lajthizë, Liqenas. Numri i nxënësve, për çdo kopsht është:

12 fëmijë – Goricë e Madhe

15 fëmijë – Kallamas

13 fëmijë – Diellas

6 fëmijë – Zaroshkë

5 fëmijë – Lajthizë

26 fëmijë – Liqenas

219. Për sa i përket arsimin bazë, në Korçë ndodhen gjashtë shkolla, të cilat janë: Goricë e vogël, Goricë e madhe, Kallamas, Liqenas (shkolla qendër), Diellas dhe Lajthizë. Janë 147 nxënës të cilët frekuentojnë shkollën dhe 77 fëmijë të cilët frekuentojnë kopshtin. Të gjitha këto shkolla janë publike. Konkretisht, numri i nxënësve në këto shkolla është:

Goricë e Vogël – 43 nxënës;
Goricë e madhe – 4 nxënës;
Kallamas – 19 nxënës;
Liqenas (shkolla qendër) – 73 nxënës;
Diellas – 4 nxënës;
Lajthizë – 4 nxënës.

220. Për sa i përket pretendimeve të shoqatave që përfaqësojnë minoritetet për hapjen e klasave/kurseve, gjatë vitit 2014, nga ana e shoqatës “Jedinstvo” është pretenduar hapja e kurseve të gjuhës serbe në komunën Libofshë, qarku Fier, pa respektuar kuadrin ligjor që përcakton procedurat që duhen ndjekur dhe kriteret që duhen plotësuar për hapjen e tyre. Nga Ministria e Arsimit dhe Drejtoria Arsimore Rajonale në Fier është ofruar ekspertiza dhe bashkëpunimi për trajtimin ligjor të këtij pretendimi. Kësaj Shoqate i është ofruar të paraqesë programin mësimor pranë DAR Fier dhe pas shqyrtimit të tij, mund të zhvillojë mësimin e gjuhës serbe në mjediset e shkollës sipas standardeve të Shkollës Qendër Komunitare.

Neni 15- Pjesëmarrja në jetën publike

Komiteti Shtetëror i Minoriteteve

221. Komiteti Shtetëror për Minoritetet (KSHM) është krijuar me vendim të Këshillit të Ministrave nr. 127, dt.11.03.2004 “ Për krijimin e Komitetit Shtetëror për Minoritetet”, dhe ka një status konsultativ për hartimin dhe zbatimin e politikave kombëtare për pakicat. Ai përbëhet nga përfaqësues të zgjedhur të pakicave / shoqatave të pakicave. KSHM funksionon si organi kolegjal konsultativ i institucioneve shtetërore dhe është një strukturë e rëndësishme për përcimin e zërit të grupeve të interesit (pakicave) pranë qeverisë dhe vendimmarrësve, duke u dhënë konsulencë për çështje të pakicave. Megjithatë, që prej formimit të tij, KSHM ka evoluuar pak dhe nuk ka arritur të paraqesë dinamikën e kërkuar prej shoqatave të pakicave që ai përfaqëson. Komiteti Shtetëror i Minoriteteve ka qënë i përfaqësuar dhe ka dhënë kontribut në Grupin ndërinstitucional të Punës për Vlerësimin e Kuadrit ligjor dhe Politikave për Minoritetet. Çështje dhe problematika të Komitetit Shtetëror të Minoriteteve:

- Shoqatat konsiderojnë se procesi i zgjedhjes së përfaqësuesve të tyre në Komitet ka mundësi të përmirësohet. Gjithashtu, në kushtet kur numri i pakicave dhe shoqatave shtohet, është e nevojshme të gjendet një zgjidhje për një proces zgjedhjeje të përfaqësuesve më të drejtpërdrejtë, më demokratik dhe më gjithpërfshirës, i cili të mund të sigurojë rotacionin e nevojshëm për shanse të barabarta përfaqësimi të të gjitha pakicave dhe grupeve të shoqatave të tyre.
- KSHM nuk duket të ketë një platformë të qartë mbi procesin e gjithpërfshirjes në veprimtarinë e tij të shoqatave të pakicave që ai përfaqëson, prandaj shihet me vend që ky proces të adresohet në mënyrë ligjore, duke parashikuar procedura të posaçme.
- KSHM është organ konsultativ, por si i tillë ai rallë përfshihet nga ministratë e linjës në proceset e hartimit të politikave apo strategjive shtetërore për pakicat, apo për ato aspekte të politikave e strategjive të ndryshme që prekin pakicat. Ky realitet kërkon një adresim ligjor të detyrueshëm për të gjitha institucionet shtetërore qëndrore.
- Bashkërendimi i KSHM me organet vendore, sidomos ato në zonat ku ka prani të konsiderueshme të pakicave, i cili duhet të mos i lihet spontanitetit apo dëshirës së mirë, por

edhe si bashkëpunimi me institucionet qendrore, duhet të jetë i parashikuar në mënyrë ligjore.

- Dinamizimi i funksionimit të brendshëm të KSHM, nëpërmjet kompetencave të rritura (sidomos në aspektin promovues) dhe nëpërmjet shtrirjes së tyre në terren, sidomos në zonat me prani të konsiderueshme të pakicave.

222. Problematika të evidentuara nga KSHM:

- ≠ mungesa të theksuara të funksioneve vendimarrëse, të cilat kanë të bëjnë me statusin e pamjaftueshëm institucional konsultativ;
- ≠ mungesa të qarta kompetencash ekzekutive, vështirësi në funksionimin në koordinim dhe me organet e tjera shtetërore;
- ≠ nevojë për plotësim të kuadrit funksional, njerëzor dhe financiar për kryerjen e detyrave;
- ≠ të rriten kompetencat vendimarrëse dhe ekzekutive të Komitetit në lidhje me problematikat e pakicave të cilat lidhen me përgatitjen dhe propozimin e akteve ligjore dhe nënligjore në këtë fushë;
- ≠ detyrimin e konsultimit të institucioneve shtetërore dhe dhënien e qëndrimit zyrtar të Komitetit Shtetëror për Minoritetet në lidhje me projektaktet ligjore dhe nënligjore dhe masat e tjera institucionale të institucioneve shtetërore të cilat janë në fushën e veprimtarisë së tyre dhe që kanë të bëjnë me minoritetet kombëtare;
- ≠ ngritja e zyrave rajonale për pakicat në qarqet, ku jetojnë një numër i konsiderueshëm i personave që iu përkasin pakicave për mbajtjen e kontakteve me autoritetet e pushtetit lokal dhe organizatat e pakicave në këto zona me qëllim identifikimin e problemeve dhe zgjidhjen e tyre brenda veprimtarisë së Komitetit

223. Komiteti Shtetëror i Minoriteteve ka paraqitur propozime konkrete:

- Të hartohet dhe të miratohet një ligj kuadër “Për mbrojtjen e minoriteteve” dhe të kryhet ndryshimi i dispozitave ligjore dhe nënligjore të fushave përkatëse në zbatim të dispozitave të këtij ligji. Ky ligj të garantojë: Kriteret ligjore mbi bazën e të cilave të kryhet njohja e pakicave; Të drejtën për t’u vetëdeklaruar; Barazinë efektive në jetën publike; Përdorimin dhe mësimin e gjuhëve dhe alfabetëve të minoriteteve; Përdorimin e simboleve të pakicave kombëtare; Përfaqësimin në median publike dhe zhvillimin e programeve mediatike në gjuhët e minoriteteve; Krijimin e një fondi të vecantë për zhvillimin e programeve kulturore në gjuhët e minoriteteve me fokus të vecantë komunitetin Rom; Përfaqësimin e barabartë në organet e pushtetit qendror dhe vendor etj.
- Propozim për disa shtesa dhe ndryshime në VKM nr. 127, dt.11.03.2004 “Për krijimin e Komitetit Shtetëror për Minoritetet” duke zgjeruar kompetencat vendimarrëse, pavarësinë dhe rolin institucional të Komitetit Shtetëror për Minoritetet.
- Propozim për ndryshimin e Kodit Zgjedhor, duke parashikuar dhe uljen e pragut elektorat për subjektet politike, partitë ose koalicionet e partive të cilat kanë si objekt kryesor të programit të tyre mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të minoriteteve.
- Propozim për ndryshimin e ligjit “Për partitë politike” duke parashikuar një numër më të vogël firmëtarësh për krijimin e partive politike minoritare.
- Të ndryshohet ligji 10129, dt. 11.05.2009 “Për gjendjen civile” të, ndryshuar ku të parashikohet rikthimi i termimit “ Kombësi” pas miratimit të përkufizimit të minoriteteve në ligjin mbi pakicat.

- Përmirësimi i kuadrit ligjor në fushën e arsimit.
- Të krijohet Fondi posaçëm shtetëror mbështetjen financiare të projekteve të zhvillimit të identitetit kombëtar dhe kulturor të pakicave kombëtare.
- Trajtim specifik të nismave dhe projekteve për pakicën rome, fuqizimin e përpjekjeve për arritjen e barazisë efektive sociale të pjesëtarëve të kësaj pakice, ruajtjen e dinjitetit fizik dhe mendor të tyre sidomos të gruas rome, edukimin e fëmijëve dhe parandalimin e formave të trafikimit, etj.
- Kuadri ligjor për mediet ka nevojë për ndryshime dhe përmirësime në drejtim të garantimit të prodhimit dhe transmetimit të programeve në gjuhët e pakicave dhe për pakicat.

224. Ndër konkluzionet dhe rekomandimet e Grupit ndërinstitutional të Punës, lidhur me funksionimin e Komitetit Shtetëror të Minoriteteve evidentohen:

- Shoqatat e pakicave, shoqëria civile dhe vetë Komiteti Shtetëror për Minoritetet kanë ngritur në mënyrë të vazhdueshme domosdoshmërinë për ristrukturimin dhe ripërcaktimin e kompetencave të Komitetit. Nga konsulta me vetë Komitetin dhe nga sugjerimet e shoqatave të pakicave e shoqërisë civile del si domosdoshmëri ndryshimi i VKM ekzistuese për funksionimin e tij për të adresuar problematikat.
- Nevoja për kompetenca dhe fonde shtesë në krahasim me sa parashikohen në nr. 127, dt.11.03.2004 "Për krijimin e Komitetit Shtetëror për Minoritetet", kryesisht në kuadër të promovimit të pakicave dhe të drejtave të tyre;
- Hapja e zyrave me përfaqësues të komitetit në ato njësi vendore ku pakicat janë shumicë të konsiderueshme të popullsisë me
- mungesa e përfaqësimit të gjerë, gjithëpërfshirës dhe në dinamikë të shoqatave;
- Zgjedhja e përfaqësuesve të pakicave në Komitet nuk siguron konsensusin dhe mbështetjen e shoqatave. Zgjedhja e tyre nuk konsiderohet si shprehje e demokracisë së brendshme dhe deri më tani nuk ka pasqyruar evoluimin e situatës së shoqatave në terren;
- Nevoja e rishikimit të kuadrit ligjor për funksionimin e Komitetit Shtetëror të Minoriteteve.

225. Sic është parashtruar edhe më sipër, projektligji "Për mbrojtjen e të drejtave të pakicave", do të synojë të rregullojë edhe mekanizmat institucionale përgjegjëse për çështjet e pakicave, me kompetenca konkrete, dhe që të sigurojë edhe forcimin e dialogut me shoqatat e pakicave.

Pjesëmarrja politike: procesi zgjedhor dhe përfaqësimi

226. Kushtetuta në nenin 45 i garanton çdo shtetasi të drejtën të zgjedhë dhe të zgjidhet. E drejtë kjo që u garantohet në mënyrë të barabartë të gjithë shtetasve shqiptarë ku përfshihen edhe shtetasit shqiptarë që u përkasin pakicave kombëtare. Në këtë kuadër, ata janë të lirë të bashkohen në parti politike, si dhe të krijojnë vetë parti politike, në ushtrim të të drejtave dhe lirive të njohura nga Kushtetuta. Mbështetur në këtë dispozitë, pakicat kombëtare kanë të drejtë të zgjedhin dhe të zgjidhen, duke qenë pjesë aktive e jetës politike në vend. Çdo person është i lirë të themelojë një parti politike, si dhe të jetë anëtar në një parti të caktuar politike, në rast se ka të njëjtat ide, bindje apo interesa të ligjshme, gjë e cila gjen mbështetje edhe në nenin 1 të ligjit nr.8580, datë 17.2.2000 "Për partitë politike", i ndryshuar, i cili edhe pse nuk parashikon në mënyrë specifike dispozita për apo lidhur me pakicat kombëtare, parashikon përkufizimin e partive politike, të cilat janë "bashkime vullnetare të shtetasve mbi bazën e ideve, të bindjeve e të

pikëpamjeve ose të interesave të përbashkët politikë, të cilët synojnë të ndikojnë në jetën e vendit nëpërmjet pjesëmarrjes në zgjedhjet dhe përfaqësimit të popullit në organet e zgjedhura të pushtetit". Ky ligj nuk pengon krijimin e partive nga pakicat kombëtare, mjafton të përmbushen kushtet që parashikon ligji për krijimin e tyre.

227. Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë, (neni 7/4) garanton se, çdo shtetas shqiptar, që ka mbushur moshën 18 vjeç, qoftë edhe ditën e zgjedhjeve, pa dallim race, etnie, gjinie, gjuhe, bindjeje politike, besimi, aftësie fizike ose gjendjeje ekonomike ka të drejtë të zgjedhë dhe të zgjidhet, në përputhje me rregullat e parashikuara në këtë Kod. (neni 3/3 i Kodit Zgjedhor, i ndryshuar). Shtetasit shqiptarë, që plotësojnë kushtet e parashikuara në këtë Kod (neni 63), pavarësisht nëse bëjnë pjesë në një pakicë kombëtare të caktuar ose jo kanë të drejtë të zgjedhin dhe të zgjidhen. Gjithashtu, në dokumentet e kandidimit (neni 72), kandidatët nuk deklarojnë përkatësinë etnike dhe në këto kushte nuk ka statistika se sa kandidatë i përkasin minoriteteve dhe sa nga këta janë të zgjedhur. Neni 165 i Kodit Zgjedhor përcakton sistemin e zgjedhjeve vendore, sipas të cilit Kryetarët e bashkive dhe këshillat e bashkive zgjidhen me votim të drejtpërdrejtë nga zgjedhësit me vendbanim në territorin e bashkisë ose të komunës. Anëtarët e tyre zgjidhen në bazë të listave shumëpartiake të paraqitura nga partitë politike, koalicionet, ose të kandidaturave të propozuara nga zgjedhësit. Partitë politike të regjistruara si koalicion në KQZ paraqesin vetëm një kandidat të përbashkët për kryetar bashkie ose komune.

228. Komisioni Qendror i Zgjedhjeve, në zbatim të kompetencës së tij, përcaktuar në nenin 21, pika 9, të Kodit Zgjedhor, merr masa dhe organizon programe për edukimin zgjedhor të shtetasve, ku për pakicat kombëtare realizon programe të veçanta edukimi dhe trajnimi. Këto programe specifike synojnë forcimin e kulturës zgjedhore tek shtetasit e pakicave kombëtare përmes dhënies së informacionit zgjedhor për të drejtën kushtetuese për të zgjedhur dhe për tu zgjedhur edhe në gjuhët sipas përkatësisë së tyre etnike.

229. Për garantimin e të drejtave politike, civile dhe shoqërore për pakicat kombëtare, fushatat për edukimin zgjedhor u konceptuan me qasje sa më pranë tyre. Të gjithë materialet promociionale të prodhuara në gjuhën shqipe, u prodhuan edhe në gjuhët e tyre përkatëse. Konkretisht, postera dhe fletëpalosje informuese, sensibilizuese, ndërgjegjësuëse, me informacion të plotë për llojin e zgjedhjeve, oraret e votimit procedurat e votimit, rëndësinë dhe vlerën e votës, rëndësinë e pjesëmarrjes në votime, për veprat e ndaluara në zgjedhje dhe veprimet e ndaluara në qendrën e votimit, u prodhuan në gjuhët maqedonase, greke, arumune, malazeze, romishte. Prodhimi dhe shpërndarja e këtyre materialeve u bë në bazë të informacionit të siguruar nga INSTAT për zonat dhe numrin e popullsisë së pakicave kombëtare. Materialet promociionale në gjuhë të pakicave kombëtare targetonin të gjithë kategoritë e zgjedhësve: të moshuar, të rinj, gra, persona me aftësi të kufizuar dhe zgjedhës për herë të parë. Ky aktivitet i KQZ-së kundrejt pakicave kombëtare pati vlerësim të misioneve vëzhguese të OSCE-ODHIR, në raportet finale për vëzhgimin e zgjedhjeve.

Përfaqësimi i pakicave në kandidim për zgjedhjet e përgjithshme dhe zgjedhjet vendore dhe kandidatëve fitues që u përkasin pakicave⁴⁷.

230. Në Zgjedhjet për Kuvendin e Shqipërisë në vitin 2013 u paraqitën lista shumë emërore për të gjitha zonat zgjedhore parti politike që përfaqësojnë pakicat kombëtare: PBDNJ, PDIU,

⁴⁷ Informacion i paraqitur nga Komisioni Qendror i Zgjedhjeve

MEGA, AMIE. Sipas rezultatit përfundimtar të zgjedhjeve, fituan mandatet e deputetit të Kuvendit të Shqipërisë një kandidat i PBDNJ, dhe katër të PDIU.

231. Zgjedhjet për organet e Qeverisjes Vendore 2015: Bashkitë ku PBDNJ ka paraqitur lista shumëmemërore (gjithsej 36 bashki): Finiq; Fushë –Arrëz; Gjirokastrë; Gramsh; Has; Himarë; Kavajë; Këlcyrë; Klos; Konispol; Korçë; Kuçovë; Kukës; Kurbin; Lezhë; Libohovë; Librazhd; Malësi e madhe Maliq; Mat; Mirditë; Patos; Përmet; Pogradec; Poliçan; Prrenjas; Pukë; Roskovec Sarandë; Selenicë; Shkodër; Tiranë; Tropojë; Vlorë.

Bashkitë ku PBDNJ ka paraqitur kandidatë për kryetar: Dibër, Dropull, Finiq, Himarë, Konispol.

Bashkitë ku MEGA ka paraqitur lista shumëmemërore: Dropull, Finiq, Konispol, Sarandë.

Bashkitë ku MEGA ka paraqitur kandidatë për kryetar: Dropull, Finiq.

Bashkitë ku AMIE ka paraqitur lista shumëmemërore: Belsh, Berat, Bulqizë, Devoll, Elbasan, Kavajë, Korçë, Kuçovë, Lushnjë, Maliq, Pogradec, Prrenjas, Pustec, Shujak, Tiranë, Ura Vajgurore.

232. Kanë fituar mandate për përfaqësimin në Këshillat Bashkiakë:

- PBDNJ: Konsipol (një mandat), Mirditë (një mandat), Sarandë (një mandat), Dropull (tre mandate), Himarë (katër mandate), Finiq (gjashtë mandate).
- MEGA: Dropull (një mandat), Sarandë (një mandat), Pustec (shtatë mandate).
- AMIE: Pogradec (një mandat), Maliq (një mandat), Pustec (shtatë mandate).
- Kanë fituar mandatin e Kryetarit të Bashkisë Finiq kandidati i MEGA, ndërsa mandatin e Kryetarit të Bashkisë Pustec e ka fituar kandidati i Koalicionit "Aleanca për Shqipërinë Europiane", i cili është Kryetar i Partisë AMIE.

233. Në kushtet kur Kodi Zgjedhor përcakton në mënyrë shteruese të dhënat që duhet të përmbajnë dokumentat e kandidimit, ku nuk përfshihet detyrimi për të dhëna lidhur me përkatësinë etnike, Komisioni Qendror i Zgjedhjeve nuk disponon të dhëna për kandidatë apo të mandatuar që i përkasin pakicave kombëtare.

Shërbimi Civil

234. Ligji nr. 152/2013 "Për nëpunësin civil" dhe aktet nënligjore për zbatimin e tij kanë si qëllim krijimin e një shërbimi civil të qëndrueshëm, profesional, të bazuar në meritë, integritet moral dhe paanësi politike. Parimet e pranimin në shërbimin civil janë 1. Pranimi në shërbimin civil bazohet në parimet e shanseve të barabarta, meritës, aftësive profesionale e mosdiskriminimit dhe kryhet nëpërmjet një procesi përzgjedhës transparent e të drejtë. 2. Proces i përzgjedhës bazohet në vlerësimin e aftësive profesionale të kandidatëve nëpërmjet një konkurrimi kombëtar, që përfshin një testim të shkruar, një testim me gojë dhe çdo formë tjetër të përshtatshme të verifikimit të aftësive, si dhe vlerësimin e aftësive profesionale të kandidatit.

235. Lidhur me kërkesat e e përgjithshme për pranimin në shërbimin civil ky ligj përcakton se një kandidat duhet të plotësojë kërkesat e përgjithshme: a) të jetë shtetas shqiptar; b) të ketë zotësi të plotë për të vepruar; c) të zotërojë gjuhën shqipe, të shkruar dhe të folur; ç) të jetë në kushte shëndetësore që e lejojnë të kryejë detyrën përkatëse; d) të mos jetë i dënuar me vendim të formës së prerë për kryerjen e një krimi apo për kryerjen e një kundërvajtjeje penale me dashje; dh) ndaj tij të mos jetë marrë masa disiplinore e largimit nga shërbimi civil, që nuk është

shuar sipas këtij ligji; e) të plotësojë kërkesat e posaçme për nivelin e arsimit, përvojës dhe kërkesat e tjera të posaçme për kategorinë, klasën, grupin dhe pozicionin përkatës.

Pjesëmarrja e Romëve në jetën ekonomike

236. Sic evidentohet më sipër Strategjia Kombëtare për Romët, si dhe Plani kombëtar për Integrimin e Romëve dhe Egkjiptianëve kanë parashikuar objektiva dhe masa konkrete në fushën e punësimit. Bazuar në Vendimin e Këshillit të Ministrave (VKM) VKM Nr.27, datë 11.01.2012 "Programi për nxitjen e punësimit për gratë e grupeve të veçanta" ky program është aplikuar për herë të parë në vitin 2012 dhe nga financimi i sigurimeve shoqërore në masën 16.7% për një periudhë prej 12 muajsh dhe 4 muaj për 100% të pagës minimale kombëtare. Për vitin 2012 nga ky program kanë qenë të punësuar 36 punëkërkuar të papunë femra nga grupet e veçanta, përfshirë këtu edhe komunitet romë. Në vitin 2012, një total prej 8,703 persona, nga të cilat 43% e totalit femra, kanë marrë trajnim profesional, kurse të ndryshme si: parukeri, baby-sitting, kuzhinier, rrobaqepësi, operator turistik, operator social. Etj. Trajnimi profesional është përfutur për punëkërkuar të papunë dhe komunitetin romë falas. Gjithashtu janë krijuar lehtësi me urdhërin nr.286 , datë 16.12.2013 "Për tarifat e sistemit të formimit profesional publik", për të gjithë punëkërkuar të papunë të regjistruar në zyrat e punës, të cilët duan të ndjekin një profesion ose aftësim profesional ofrohet nga Drejtoritë Rajonale të Formimit Profesional Publik falas.

Neni 16

237. Në kuadrin e Reformës Territoriale, megjithë mungesën e praktikës ndërkombëtare apo bazës ligjore specifike qëllimi ka qenë që të mos ndikoheshin negativisht njësitë e qeverisjes vendore të cilat në përbërje të tyre kanë një shumicë popullsie nga pakicat kombëtare. Nga aplikimi i kriterëve dhe bashkimi me njësitë e qeverisjes vendore të tjera mund të kishte:

- Ndikim pozitiv (rritja e funksionalitetit, ekonomia e shkallës në shërbimet publike, rritja e cilësisë së shërbimeve, integrimi në shoqëritë respektive si koncept modern që aplikohet tashmë në Bashkimin Evropian);
- Ndikim negativ (humbja e mundësisë për të pasur përfaqësuesit e tyre në organet vendore, humbja e shumicës në njësitë e qeverisjes vendore respektive)

238. Ministri i Shtetit për Çështjet e Pushtetit Vendor, pas takimeve me përfaqësues të pakicave kombëtare, i propozoi Komisionit Parlamentar që për ato njësi të qeverisjes vendore ku pakicat kombëtare përbëjnë shumicën e popullsisë, të mos përdoren në mënyrë automatike kriteret, por të aplikoheshin aty ku ishte e mundur pa shkaktuar ndikim negativ. Për rrjedhojë në të gjitha variantet e propozuara për ndarjen e re, njësitë e qeverisjes vendore nga minoritetet rezultojnë si më poshtë:

- Qarku Gjirokastrë: Bashkia Dropull;
- Qarku Korçë: Bashkia Pustec;
- Qarku Vlorë: Bashkia Finiq.

Ndarja e re administrative ruajtti konfigurimin demografik aktual të njërive vendore me shumicë të popullsisë nga minoritetet. Këto 3 NJQV të reja, me përbërje në shumicë me banorë përfaqësues të pakicave, kanë të njëjtat funksione, kompetenca dhe financime si të gjitha njësitë e tjera vendore në Republikën e Shqipërisë.

239. Komisioni i Posaqëm Parlamentar për Reformën Territoriale⁴⁸ ka bërë një përjashtim për pakicat kombëtare nga ku janë përjashtuar nga bashkimi me njësi të qeverisjes vendore me shumicën e popullsisë shqiptare ato njësi të qeverisjes vendore që kanë me shumicë të minoriteteve etnike. Ky qëndrim i Komisionit është një avancim në të drejtat e respektimit të minoriteteve në Shqipëri. Në të gjithë vendin ka pasur bashkim të të gjitha njësive të qeverisjes vendore, përveç rasteve të njësive me popullsi absolute minoritare, që kanë pasur një trajtim të privilegjuar në krahasim me njësitë me popullsi kombëtare shqiptare, duke vendosur një standart shumë pozitiv në këtë drejtim edhe për vendet e tjera.

240. Në këtë kontekst, njësitë e qeverisjes vendore të identifikuar si njësi me përbërje absolute nga banorë përfaqësues të minoriteteve, edhe në ato raste kur në përbërje të tyre ka pasur edhe banorë shtetas me kombësi shqiptare, nuk janë bashkuar me njësi të tjera vendore, që kanë popullsi në shumicë me kombësi shqiptare, por janë lënë të rrinë më vete ose janë bashkuar me njësi të tjera vendore me shumicë absolute të popullsisë nga po i njëjti minoritet etnik. Përjashtimi nga rregulli i përgjithshëm ka garantuar që minoritetet etnike të mos humbasin përfaqësimin politik në nivel lokal në ato njësi të qeverisjes vendore ku kanë pasur shumicën absolute të popullsisë. Bazuar në këtë kriter janë krijuar 3 bashki të reja, përkatësisht Bashkia Pustec (pakica maqedonase), Bashkia Dropull dhe Bashkia Finiq (pakica greke). Për të gjithë njësitë e tjera të qeverisjes vendore është aplikuar kriteri i zonave funksionale. Ky kriter është aplikuar edhe për bashkinë e Himarës, që me ndarjen e re territoriale ka përfshirë edhe ish-komunën e Lukovës dhe komunën e Horë-Vranishtit. Pra bashkia Himarë është trajtuar si të gjitha bashkitë e tjera të Shqipërisë, përfshirë edhe ato bashki të cilat në territoret e tyre kanë qytetarë të minoriteteve etnike (si psh. Tirana, Shkodra, Saranda etj.).

241. Kryetari i bashkisë Himarë, është shprehur pozitivisht për bashkimin me Komunën e Lukovës dhe komunën e Horë-Vranishtit me shkresë zyrtare. Gjithashtu, në sondazhin kombëtar për reformën territoriale të organizuar nga organizata jo fitimprurëse IDRA dhe e financuar me mbështetjen e projektit STAR (të menaxhuar nga UNDP), 64% e popullsisë të bashkisë së Himarës është shprehur pro këtij bashkimi. Në kuadrin e diskutimeve publike është zhvilluar edhe një takim i hapur me banorët dhe shoqërinë civile të bashkisë së Himarës, ku ka marrë pjesë personalisht Ministri për Çështje Vendore, i cili ka prezantuar reformën territoriale dhe ka marrë mendimet e përfaqësuesve të komunitetit.

242. Në rastin e bashkisë Himarë, (si dhe për çdo njësi tjetër vendore) informimi dhe konsultimi publik, përfshinë marrjen e mendimit nga organet e zgjedhura vendore, shoqëria civile dhe komuniteti lokal është kryer në përputhje të plotë me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë, Kartën Evropiane të Autonomisë Vendore si dhe legjislacionin në fuqi. Nga ana tjetër, në zgjedhjet lokale të 21 qershorit 2015, për bashkinë Himarë, partia e PBDNJ-së, parti e cila mbron interesat e minoriteteve, ka paraqitur kandidat të sajën duke pranuar kështu de-facto dhe ndarjen e re territoriale për bashkinë e Himarës.

243. Kjo reformë territoriale pro të cilës është shprehur edhe Gjykata Kushtetuese (Vendimi i Gjykatë Kushtetuese nr. 19 datë 15.04.2015) respekton në maksimum të drejtat e pakicave duke vendosur standarte të reja në këtë fushë ndërsa të drejtat e pakicave të përcaktuara nga Konventa Kuadër e Këshillit të Evropës nuk cenohen absolutisht nga kjo reformë.

⁴⁸ Miratuar me Vendimin nr.3 datë 28.04.2014.

Neni 17 Bashkëpunimi ndërkombëtar në fushën e arsimit

244. Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Shqipërisë dhe Qeverisë së Republikës së Greqisë për bashkëpunimin në fushat e arsimit, shkencës dhe kulturës”, nënshkruar në 4.11.1998, neni 1, pika f, parashikon krijimin e kushteve të nevojshme për mësimin e gjuhës amtare dhe qytetërimit të personave që i përkasin pakicës greke.

245. Programi mbi Bashkëpunimin Kulturor midis Qeverisë së Republikës së Shqipërisë dhe Qeverisë së Republikës së Greqisë për vitet 2003-2005”, nënshkruar në Athinë më 3 prill 2003, pika 1.3 parashikon mësimdhënien e gjuhës shqipe dhe greke për pakicën kombëtare greke në Shqipëri dhe për fëmijët shqiptarë në Greqi.

246. Në datën 2 korrik 2015 u nënshkrua “Marrëveshja ndërmjet Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë dhe Qeverisë së Republikës së Maqedonisë për bashkëpunim në fushën e arsimit dhe shkencës”. Neni 3 i kësaj marrëveshjeje parashikon bashkëpunim mes palëve me qëllim arsimimin e pakicave kombëtare në gjuhën amtare në përputhje me legjislacionin vendas, por duke marrë në konsideratë edhe Konventën Kuadër për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare.

Bashkëpunimi ndërkombëtar në fushën e trafikimit

247. Në planin rajonal dhe atë ndërkombëtar, Zyra e Koordinatorit Kombëtar Antitrafikim ka qenë tepër aktiv në funksion të forcimit të bashkëpunimit ndërkombëtar dhe të rivitalizimit të trafikimit të personave. Prej vitit 2013, janë zhvilluar disa takime me përfaqësues në nivel të lartë politik të vendeve të rëndësishme nga pikëpamja strategjike si Mbretëria e Bashkuar, SHBA, Itali, Francë, etj. Ku temat kryesore të diskutimit kanë qenë qasja e përbashkët ndaj skllavërisë moderne, kthimi vullnetar dhe riintegrimi i viktimave të trafikimit, problematikat që shoqërojnë fëmijët e pashoqëruar, si dhe mundësitë për të institucionalizuar bashkëpunimin në këto fusha nëpërmjet marrëveshjeve të bashkëpunimit për intensifikimin e bashkëpunimit në luftën kundër trafikimit të personave dhe për identifikimin, njoftimin, referimin dhe kthimin vullnetar të asistuar të viktimave të trafikimit

248. Memorandumi i Mirëkuptimit ndërmjet Mbretërisë së Bashkuar dhe Ministrisë së Punëve të Brendshme “Mbi intensifikimin e bashkëpunimit në luftën kundër trafikimit të qenieve njerëzore mbi përmirësimin e identifikimit, njoftimit, referimit dhe kthimit vullnetar të asistuar të viktimave të mundshme të trafikimit të qenieve njerëzore”.

249. Në datën 8 dhjetor 2014, u nënshkrua protokoll i shtesë me Republikën e Malit të Zi për “Intensifikimin e Bashkëpunimit në Luftën kundër Trafikimit të Personave dhe në Përmirësimin e Identifikimit, Njoftimit, Referimit dhe Kthimit Vullnetar të Ndihmuar të Viktimave të mundshme të Trafikimit”, në plotësim të Marrëveshjes ndërmjet Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë dhe republikës së malit të Zi, për bashkëpunim në fushën e luftës kundër krimit të organizuar, terrorizmit, trafikut të paligjshëm dhe aktiviteteve të tjera ilegale, miratuar me VKM Nr. 483, më datë 16.07.2004.

250. Koordinatori Kombëtar për Çështje të Luftës kundër Trafikimit të Personave, në kuadër të marrëveshjeve dhe protokolleve të nënshkruara, ka realizuar takime me homologët rajonalë, si me atë të Malit të Zi, Maqedonisë, Kosovës, Greqisë, si dhe përtej rajonit të Ballkanit, me homologë nga vendet e destinacionit si me Italinë, Francën, Zvicrën dhe Belgjikën për intensifikimin e mëtejshëm të marrëdhënieve në kuadër të parandalimit dhe luftës kundër trafikimit të personave.

Aneks nr. 1.

Zbatimi i projekteve mbi pakicat në 5 bashkitë e vendit, në kuadrin e “Projektit të Përbashkët- promovimi i të drejtave të pakicave në Evropën Juglindore”.

DROPULL Tema e mbuluar: Kultura

Pakicat e përfshira: Grek

Objektivi kryesor: Sigurimi i njohurive dhe aftësive në kulturën dhe historinë e minoritetit grek në Dropullit të Poshtëm. Projekti i propozuar do të fokusohet në rritjen e mbrojtjes së strategjive kulturore greke, aftësive dhe mundësive për zhvillimin e zonës.

Aktivitetet kryesore:

- Sigurimi i një kursi trajnimi për 15 gra të reja në qëndisje. Pjesëmarrësit do të fitojnë aftësitë e nevojshme për të prodhuar kostumin e Dropullit të Poshtëm;
- Sigurimi i një kursi trajnimi për planifikimin, kontabilitetin, çmimet, shitjet me pakicë, për 15 gra të reja;
- Projektimi i një faqeje, e cila do të shërbejë si një mjet për të shitur prodhimet artizanale me pakicë dhe tek blerësit komercial;
- Organizimi i një Festivali Folklorik ku artistët e pakicës greke, sidomos njerëz të rinj nga Dropulli i Poshtëm, Dropulli i Sipërm dhe Komunitatet e Pogoni, do të marrin pjesë;
- Organizimi i një Konferencë Rajonale mbi çështjet e pakicës greke.

Rezultatet e pritura:

- Trashëgimi i artizanatëve, të tilla si qëndisja e kostumit tradicional të Dropullit të Poshtëm, nga brezi në brez;
- Përfshirja e shumë të rinjve në aktivitetet e projektit duke rritur interesin e tyre për të punuar dhe jetuar atje;
- Disa nga gratë e reja të trajnuar do të fillojnë biznesin e tyre në prodhimin e kostumeve tradicionale dhe do të hyjnë në tregun lokal dhe rajonal;
- Rritja e njohurive mbi zakonet, traditat, vlerat kulturore dhe trashëgiminë e minoritetit grek që jetojnë në këtë zonë përmes organizimit të Konferencës Rajonale, Festivalit Folklorik dhe një webpage.

BASHKIA FIER

Tema e mbuluar: Pjesëmarrja efektive

Pakicat e përfshira: Romët dhe Egjiptianët

Objektivi kryesor: Hartimi dhe miratimi i një Plani gjithëpërfshirës Lokal të Veprimit për pakicat në Bashkinë e Fierit.

Aktivitetet kryesore:

- Hartimi i një plani gjithëpërfshirës Lokal të Veprimit për pakicat;
- Mbledhja dhe përpunimi i të dhënave për gjendjen e komuniteteve romë dhe egjiptiane në Fier;
- Hartimi i profileve të komunitetit;

- 7 seminare / trajnime për përgatitjen dhe zbatimin e planit të veprimit për të gjithë palët e interesuara në sektorë të ndryshëm (të tilla si arsimi, çështjet sociale, shëndetësia, punësimi, etj.);
- Zbatimi i disa aktiviteteve në Planin e Veprimit / Ndërtimi i një miniparku në fshatin Rom (gjelbërim dhe zona rekreative).

Rezultatet e pritura:

- Miratimi i Planit të Veprimit;
- Përmirësimi i situatës arsimore të komuniteteve rome dhe egjiptiane në Bashkinë e Fierit;
- Fuqizimi i Romëve dhe Egjiptiane nëpërmjet rritjes së aksesit në tregun e punës, programeve të trajnimit dhe skemat e mbrojtjes sociale;
- Përmirësimi i shëndetit dhe kushtet e jetesës së qëndrueshme të komunitetit Rom dhe Egjiptian;
- Përmirësimi i kushteve të strehimit dhe infrastrukturës së qëndrueshme;
- Sigurimi i përfshirjes sociale dhe rritja e aksesit për komunitetet rome dhe egjiptiane në të gjithë komunitetin;
- Ruajtja dhe promovimi i trashëgimisë kulturore të komuniteteve rome dhe egjiptiane.

BASHKIA E PËRMETIT

Tema e mbuluar: Pjesëmarrja efektive

Pakicat e përfshira: Romët dhe Egjiptianët, Arumunët dhe Vllehët

Objektivi kryesor: Rritja e pjesëmarrjes së komuniteteve të pakicave (egjiptiane, greke dhe vllehe) në jetën publike dhe në vendimmarrjen e politikave në interes të tyre, dhe përmirësimi i ofrimit lokal të shërbimeve për komunitetet e pakicave në Bashkinë e Përmetit.

Aktivitetet kryesore:

- Trajnimi i komuniteteve të pakicave, udhëheqësve të institucioneve publike dhe organizatave civile në mënyrë që të ndiqen dhe adresohen në mënyrën e duhur çështjet e diskriminimit;
- Mbështetje në hartimin dhe miratimin e Planit Lokal të Veprimit për integrimin e pakicave dhe caktimi i një buxheti për trajtimin e çështjeve të pakicaveve - ky buxhet është përcaktuar sipas rregullave dhe objektivat e Planit Lokal të Veprimit;
- Krijimi i Komisionit Civil për pakicat, si organ këshillimor për problemet me të cilat përballen minoritetet, si dhe të një Koordinatori të Minoriteteve që do të koordinojë dhe menaxhojë problemet me të cilat përballen komunitetet e pakicave;

Rezultatet e pritura:

- Rritja e komunikimit ndërmjet komuniteteve të pakicave me qeverisjen lokale, si dhe fuqizimi i komuniteteve të pakicave për të shprehur nevojat e tyre;
- Staf i Bashkisë dhe Këshilli Bashkiak do të trajnohen mbi -pakicat, të drejtat civile dhe të drejtat e njeriut, politikat relevante dhe mekanizmat për promovimin dhe zbatimin e të drejtave të tyre;
- Përmirësimi i ofrimit të shërbimeve për komunitetet e pakicave;
- Forcimi i ndikimit dhe pjesëmarrjes së pakicave në procesin e vendimmarrjes të administratës vendore.

KOMUNA RRETHINA

Tema e mbuluar: Media / Kultura
Pakicat e përfshira: Malazezët

Objektivi kryesor: Mbështetja dhe promovimi i të drejtave të pakicave, gjuhës, traditave dhe kulturës së malazezëve që jetojnë në Komunën Rrethina.

Aktivitetet kryesore:

Aktivitete në lidhje me përfaqësimin efektiv dhe pjesëmarrjen në procesin e vendim-marrjes:

- Mbështetja e organizatave të pakicave lokale në lehtësimin e konsultimeve të pakicës me pushtetin vendor;
- Promovimi i KKMM në të gjithë popullsinë minoritare në formën e takimeve publike dhe publikimeve, përmes pakicave ekzistuese që përfaqësojnë organizata jo-qeveritare.

Aktivitetet në lidhje me përdorimin e gjuhës amtare dhe edukimit:

- Organizimi i kurseve intensive të gjuhës malazeze për të gjithë fëmijët e Komunës;
- Organizimi i garave të krijimtarisë në gjuhën amtare.

Aktivitetet në lidhje me promovimin e kulturës dhe traditave:

- Organizimi i një panairi për të promovuar produktet, kuzhinën, kostumet, historinë, simbolet dhe fotografinë;
- Prodhimi i një dokumentari mbi jetën dhe historinë e popullsisë Malazeze në Rrethinë;
- Prodhimi i kronikave televizive për të nxitur lancimin dhe forcimin e projektit në mediat lokale.

Rezultatet e pritura:

- Forcimi i rolit të pakicës lokale që përfaqësojnë OJQ-të që funksionojnë si një trup përfaqësimi dhe si lehtësues për dialogun, të njohur nga Komuna dhe të dukshëm për Komitetin Kombëtar Shtetëror të Minoriteteve;
- Rritja e njohurive të të drejtave të pakicave të sanksionuara në KKMPK;
- Rritja e njohurive për gjuhën amtare në mesin e brezit të ri;
- Perceptimi më i mirë i vlerave të minoritetit në mesin e të gjithë popullsisë;
- Rritja e identitetit kolektiv me rezultate të përmirësuara të mundshme, rreth vetëdeklarimit;

BASHKIA E SHIJAKUT

Tema e mbuluar: Arsimi / Mos-diskriminimi
Minoritetet e përfshira: Komuniteti boshnjak

Objektivi kryesor: Promovimi i të drejtave të njeriut dhe mbrojtja e komunitetit boshnjak përmes ofrimit të mundësive për zhvillimin e praktikave multi-kulturore, arsimore dhe të pjesëmarrjes, në Bashkinë e Shijakut.

Aktivitetet kryesore:

Rikonstruksioni i ambienteve të Qendrës Multi-funksionale në Pallatin e Kulturës.

- Aredimi i Qendrës Multi-funksional me mobilje dhe libra të nevojshëm të bibliotekës;
- Eveniment inaugurues për prezantimin e projektit për të gjitha palët e interesuara;
- Hartimi i Planit Qendror Operacional dhe përgatitja e kurrikulave të kurseve të gjuhës në gjuhën boshnjake;

- Aktivitete kulturore që nxisin traditat e minoriteteve dhe trashëgiminë kulturore;
- Organizimi i 5 aktiviteteve "Një qytet - Një histori" dhe diskutimit për trashëgiminë kulturore e qyteteve boshnjake pas shfaqjes së CD-ve të marra nga Bosnja dhe literaturës së përzgjedhur.

Aktivitetet formale dhe jo-formale arsimore

- Aktivitetet e avokimit (takime me Drejtorinë e Arsimit dhe Drejtorinë e Shkollave) për kryerjen e klasave në gjuhën boshnjake në shkollat fillore;
- Kryerja e kurseve të gjuhës boshnjake për fëmijët që i përkasin komunitetit Boshnjak;
- Ndihma në organizimin e 2 orëve ekstrakurrikulare për adresimin e temave multi-kulturore në shkollat fillore;
- Organizimi i 1 trajnimit me liderët e komunitetit dhe në bashkëpunim me Shoqatën Zambaku mbi "Përfitimet dhe Sfodat për Njohjen Ligjore të Komunitetit Boshnjak si një Minoritetit Kombëtar";
- Organizimi i 1 seminari mbi ndjekjen e veprimeve.

Inkurajimi i pjesëmarrjes lokale në praktikat vendim-marrëse

- Ftesa e udhëheqësve të komunitetit boshnjak që të marrin pjesë në Observatorin Qytetar dhe ndjekjen e mbledhjeve të këshillit komunal;
- Përkthimi dhe publikimi i vendimeve të Këshillit Bashkiak në të dyja gjuhët, shqipe dhe boshnjake.

Rezultatet e pritura:

- Krijimi i një qendre multifunkionale për komunitetin duke ofruar ngjarje kulturore dhe promovuese për trashëgimisë boshnjake në Bashkinë e Shijakut.
- Aftësi të zgjeruara në gjuhën boshnjake përmes mekanizmave formale dhe jo-formale arsimore dhe trajnimeve njerëzore;
- Burime për të nxitur luftën kundër diskriminimit;
- Rritja e aksesit të qytetarëve të komunitetit boshnjak në procesin e vendim-marrjes lokale.

Aneks nr. 2 – Rekomandimet nga Takimi Rajonal "Open Day" Në Përmet, 8 Shtator 2016

Temat kryesore që u diskutuan gjatë takimit ishin: (i) rekomandimet e strukturave monitoruese të KiE-së dhe të raportit të progresit të BE-së për çështjen e të drejtave të minoriteteve në Shqipëri (ii) gjendja me kornizën ligjore dhe të politikave dhe si ishin reflektuar në nivelin lokal në mënyrë që të mund të rrisnin pjesëmarrjen efektive të pakicave në jetën shoqërore, ekonomike dhe politike, arsimimin e tyre në gjuhën e minoriteteve, ruajtjen e kulturës dhe gjenerimin e punësimit për brezin e ri dhe (iii) nevoja për rritjen e ndërgjegjësimit të pakicave për tu bërë pjesë e procesit të hartimit të politikave.

Projektet e vogla ndonëse me një buxhet simbolik, duhet theksuar se kanë dhënë rezultate pozitive dhe konkrete, si në ruajtjen e gjuhëve kombëtare, pra në komunën Rrethinat dhe Shijakut, në ofrimin e trajnimeve të qëndsisjes deri në mësimet e kontabilitetit për drejtimin e biznesit të tyre për vajzat e reja dhe gratë në komunën e Dropullit, ose duke investuar në pajisje për kopshte (Bashkia Fier dhe Përmet), shkolla (Rrethinat) dhe qendra multikulturore (Shijak). Këto ndërhyrje kanë përmirësuar gjendjen e problemeve me të cilat përballen këto minoritete, siç

janë gjuha dhe ruajtja e kulturës, si dhe aftësi të përmirësuara të të rinjve për të filluar biznesin e tyre në prodhimin e kostumeve tradicionale dhe se si të hyjnë në tregun lokal dhe atë rajonal.

Ndikimet afatshkurtra të granteve të vogla kanë të bëjnë kryesisht me rritjen e ndërgjegjësimit, rritjen e bashkëpunimit në mesin e stafit të komunave, stafit të institucioneve të decentralizuara në nivel lokal dhe të përfaqësuesve të pakicave, ndërhyrje konkrete që mbështesin pakicat për të ruajtur kulturën e tyre, gjuhën, njohuri më të mira për mënyrën se si drejtohet një biznes etj.

Implikimet afatgjata të këtyre rezultateve lidhen kryesisht me mjetet që këto grante të vogla kanë dhënë pakicave që jetojnë në këto komuna, me qëllim që të sigurohet rritja e qasjes në procesin e vendim-marrjes lokale, duke ruajtur kulturën e tyre me anë të të qenit sipërmarrës, ruajtjen e gjuhës së tyre përmes librave dhe pajisjeve, etj. Megjithatë, gatishmëria e pakicave për të vazhduar përpjekjet e tyre për të drejtat e tyre, do të jetë çelësi për qëndrueshmërinë e këtyre ndërhyrjeve.

Rezultatet e projekteve të granteve të vogla lidhen ngushtësisht me njësi të tjera të qeverisjes vendore, kryesisht për shkak se ata ishin realizuar gjatë zbatimit të reformës territoriale. Projektet janë bërë pjesë e njësisë më të mëdha administrative, siç ishte rasti në Dropull dhe Rrethinat. Kjo ka ndihmuar komunat e zgjeruara dhe stafin e tyre, për t'u bërë pjesë e këtyre projekteve. Në një shkallë më të gjërë, organizimi i "Ditëve të hapura" mundëson personelin e komunave një forum për të diskutuar dhe shkëmbyer ide se si të merren më mirë me këto çështje.

Pajtueshmëria e Rezultatëve të Projektëve të Vogla me gjetjet e fundit të Konventës Kuadër për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare:

Projektet e vogla komunale janë fokusuar në zonat qendrore të KKPK, përfshirë por jo vetëm, në fushat e arsimit (neni 12 dhe 14), trashëgimisë kulturore (neni 5 dhe 6) dhe pjesëmarrjes në jetën publike (nenet 6 dhe 15).

Opinionet e Komitetit Këshillimor për Shqipërinë dhe Rezolutat e Komitetit të Ministrave, rekomanduan Shqipërisë për të marrë disa masa për të përmirësuar më tej zbatimin e Konventës Kuadër. Rezultatet e projekteve të vogla dhe aktivitetet e tyre kanë lehtësuar zbatimin e KKPK në praktik. Ato projekte ndihmuan në inkurajimin dhe promovimin e kushteve për mbrojtjen e kulturës së pakicave (Rrethina, Dropull, Shijak); sigurimin e përfshirjes sociale dhe rritjen e integritit dhe qasjes së komuniteteve Rome dhe Egjiptiane me pjesën tjetër të komuniteteve në qarqet e Fierit dhe Përmetit rom dhe; kanë krijuar kushtet e nevojshme për pjesëmarrjen efektive të personave që i përkasin pakicave kombëtare në çështjet publike (Shijak, Përmetit), si dhe mësimin mbi gjuhën e tyre si dhe të drejtën për të mësuar në gjuhën e tyre (Shijak dhe Rrethina). Në këtë mënyrë, projektet e zbatuara në nivel lokal kanë krijuar një sinergji për sa i përket efekteve, që kontribuojnë në rritjen e përputhshmërisë së Shqipërisë me Konventën Kuadër.

Kuadri kryesor strategjik / legjislativ dhe institucional në lidhje me pakicat

Edhe pse ekziston një listë e gjerë të legjislationit primar dhe sekondar e cila mbulon çështjen e mbrojtjes së të drejtave të pakicave në fusha të ndryshme të jetës politike, shoqërore dhe ekonomike, Shqipërisë i mungon ende një ligj gjithëpërfshirës vetëm për pakicat kombëtare. Ministria e Punëve të Jashtme ka marrë rolin udhëheqës për të ngritur një grup pune

ndërmënytor për të adresuar këtë çështje. Projektligji është përgatitur dhe është në procesin e konsultimit.

Zhvillimet e fundit, kryesisht për reformën e re territoriale - administrative dhe ndryshimet në ligjin "Për organizimin dhe funksionimin e qeverisjes vendore", mundësojnë më shumë mundësi të bashkëpunimit të strukturuar midis pushtetit qendror dhe lokal. Megjithatë, përgjegjësitë e shtuara të qeverive vendore, nuk janë shoqëruar me ndryshimet e nevojshme në kuadrin ligjor ekzistues, për të zbatuar më mirë kompetencat e tyre. Çështja e mbrojtjes së të drejtave të pakicave është prekur indirekt nga kjo situatë veçanërisht në fushën e arsimit dhe strehimit social.

Në kuadër të politikave, janë miratuar: "Plani Kombëtar i Veprimit për Integrimin e Romëve dhe Egjiptianëve 2016-2020", miratuar me VKM Nr 1072, datë 2015/12/23, "Strategjia Kombëtare Ndërsëktoriale për Decentralizimin dhe Qeverisjen Vendore (NCSDLG) 2015-2020", miratuar me VKM nr 691, datë 2015/07/29, dhe së fundmi "Dokumenti i Politikave të Përfshirjes Sociale 2016-2020", miratuar me VKM nr 87, datë 3.02.2016, të cilat sigurojnë një kuadër më të strukturuar të politikave ku bashkëpunimi me nivelin lokal përfshihet në mënyrë integrale dhe përgatitja e planeve lokale për romët dhe egjiptianët është e rekomanduar.

Kuadri institucional për adresimin e çështjeve të minoriteteve në nivelin e pushtetit qendror janë Komiteti Shtetëror i Minoriteteve, Ministria e Punëve të Jashtme, Ministria e Shtetit për Çështjet Vendore, si dhe strukturat e decentralizuara të ministrive të linjës të cilat kanë ndarë funksionet me nivelin e qeverisjes lokale (bashki) në sistemin e arsimit, shërbimeve sociale dhe shëndetësore, si dhe mbrojtjen e rendit publik dhe sigurisë. Zyra e Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi dhe Zyra e Avokatit të Popullit, janë institucione të pavarura të cilat mbikëqyrin mbrojtjen e të drejtave të njeriut, përfshirë edhe ato të pakicave.

Pajtueshmëria e Rezolutave të Projekteve të Vogla, me politikat e pakicave.

Siç u përmend gjatë takimit, Shqipërisë i mungon një ligjmbi pakicat, ndërsa mbrojtja e të drejtave të pakicave sigurohet nga një listë e gjerë të legjislacionit primar dhe sekondar. Megjithatë, rezultatet e projekteve kanë siguruar përputhjen e mtejshme me kuadrin ligjor ekzistues ndërsa kanë identifikuar edhe çështjet ku është e nevojshme përmirësimi i mtejshëm i kuadrin ligjor ekzistues, si për shembull në lidhje me fushat e arsimit dhe strehimit social. Pothuajse të gjitha projektet e vogla të granteve, synojnë rritjen e njohurive, informacionit mbi të drejtat e tyre, si dhe qasjes së tyre në shërbime sociale dhe shëndetësore.

Planet për Zhvillimin Territorial të Komunave (të reja) janë në hartim e sipër, dhe një element kyç në përgatitjen e këtyre planeve është qasja pjesëmarrëse. Kjo qasje ka qenë shumë e pranishme në të gjithë aktivitetet e të gjitha këtyre projekteve. Përveç kësaj, komiza kombëtare e politikës - Plani Kombëtar i Veprimit për Integrimin e Romëve dhe Egjiptianëve 2016-2020 - metodologjia dhe rekomandimet e saj, kanë qenë të mbikëqyruara dhe të pasqyruara në përgatitjen e Planit Lokal të Veprimit për Romët dhe Egjiptianët në komunën e Fierit.

Hapat e nevojshme për zbatimin e rekomandimeve, si dhe burimet e nevojshme janë si më poshtë:

- përgatitja dhe miratimi i ligjit për pakicat, për të lehtësuar monitorimin e efektivitetit të masave të ndërmarra nga qeveria shqiptare për të mbrojtur të drejtat e pakicave në përputhje me rekomandimet e strukturave monitoruese të Këshillit të Evropës;
- mbështetje e mëtejshme për bashkitë për zbatimin e kompetencave të tyre të zgjeruara nëpërmjet rishikimeve të nevojshme të kuadrit ligjor ekzistues në mënyrë që ata të mund të sigurojnë mbrojtjen e duhur të të drejtave të minoriteteve, në veçanti në fushën e strehimit social, shëndetësisë, arsimit dhe punësimit;
- konsultimi me njësitë e qeverisjes ku jetojnë pakicat, lidhur me Raportin kombëtar mbi zbatimin e Konventës Kuadër;
- vazhdimi i programeve ndërgjegjëse për stafin e komunave, publikun e gjerë dhe grupe të veçanta, të tilla si zyrtarët e zbatimit të ligjit mbi të drejtat e njeriut, përfshirë të drejtat e personave që u përkasin pakicave kombëtare;
- sigurimi i rritjes së ndërgjegjësimit të OJQ-ve të minoriteteve për të shërbyer si "Watch Dogs" në monitorimin të zbatimit të të drejtave të tyre;
- qasje strategjike në sigurimin e aktiviteteve për ndërtimin e kapaciteteve që rrisin kapacitetet e stafit të komunave për përgatitjen e kurrikulave kombëtare dhe trajnimeve veçanërisht në:
 - ❖ menaxhimin e përgjithshëm të ciklit të projektit, projektimin e buxhetimit dhe çështjeve të zbatimit të lidhura të tilla si përgatitja e Raportëve narrative dhe financiare;
 - ❖ rritjen e angazhimit qytetar dhe përfshirjen e përfaqësuesve të pakicave në marrjen e vendimeve publike në nivel lokal
 - ❖ nxitja më tej e pranisë dhe trashëgimisë kulturore të pakicave në vend duke organizuar një ngjarje vjetore për promovimin e pakicave në një nga komunat ku ato jetojnë.

Kuadri ligjor i përmirësuar do t'i bënte institucionet e përfshira, si dhe bashkitë, institucione më të mira dhe më të aksesueshme për pakicat. Masat e marra për ndërtimin e kapaciteteve në nivel qendror mund të sigurojnë një "qasje strategjike" përmes një programi të gjerë me qëllim ngritjen e kapaciteteve të bashkive; një program i tillë mund të përsëritet lehtë në ato bashki që kanë pakica. Përfshirja e njërive të qeverisjes vendore në procesin e hartimit të Raportëve Kombëtare me qëllim evidnetimin dhe trajtimin e problematikave dhe çështjeve që lidhen me pakicat. Shumica e rekomandimeve të mësipërme mund të zbatohen në nivel lokal si për nevojat e tyre. Projektet e mbështetura në këto fusha, dhe aktivitetet e tyre të planifikuara të trajnimit mund të bëhen pjesë e një programi të tillë dhe mund të sigurojnë një qëndrueshmëri më të gjatë të trajnimeve të përgatitura dhe të përfunduara.

Rekomandimet kryesore për institucionet qendore që mbështesin rezultatet e projekteve kryesore janë:

- Përfshirja dhe konsultimi i pakicave gjatë përgatitjes së Raportit Kombëtar.
- Aktivitete për promovimin e pakicave në një nga bashkitë ku jetojnë pakicat.
- Lobimi dhe përdorimi i rezultateve të mira të projekteve të vogla të granteve për të tërhequr fonde të mëtejshme për nisma të ngjashme.
- Koordinimi ndërinstitutional për trajnimet, aktivitetet për ngritjen e kapaciteteve të institucioneve të qeverisjes vendore për të drejtat e pakicave.

- Sigurimi i mbështetjes së nevojshme për bashkitë për të zbatuar kompetencat e tyre.
- Rishikimet e nevojshme të kuadrit ligjor ekzistues në mënyrë që ata të mund të sigurojnë mbrojtjen e duhur të të drejtave të pakicave, në veçanti në fushën e strehimit social, shëndetësisë, arsimit dhe punës.
- aplikimi i një trajnimit të vlerësimit të nevojave mbi nevojën për ngritjen e kapaciteteve në fushën e pakicave, përfshirë edhe organizimin e trajnimeve në nivel vendor.

Aneks nr 3 – Informacion nga Avokati i Popullit

Institucioni i Avokatit të Popullit konstaton se për fëmijët romë problem mbetet braktisja e shkollës, mosfrekuentimi i rregullt të saj, si dhe të krijimit të një ambienti jo paragjykes dhe pranues për ta në shkollë. Në lidhje me situatën e fëmijëve egjiptianë dhe rom, që mësojnë në shkollën 9 vjeçare, publike, "Naim Frashëri", Korçë, si dhe të fëmijëve rom, që mësojnë në shkollën vartëse "Avdyl Avdia", Moravë, Berat., pas hetimit administrativ të këtyre ankesave është konstatuar se, shumica dërrmuese e nxënësve janë nga komuniteti egjiptian dhe rom. Nga 322 nxënës në këtë shkollë, 223 janë nxënës egjiptianë dhe 57 nxënës rom (280 gjithsej). Avokati i Popullit i ka dërguar një rekomandim Ministrisë së Arsimit dhe Sportit, ku kërkohet: Angazhim proaktiv dhe afatgjatë nga institucionet arsimore në të gjitha nivelet si qëndror edhe vendor, me qëllim eliminimin e veçimit fizik të fëmijëve rom dhe egjiptianë nga fëmijët jo rom dhe jo egjiptianë.

Rishikimin e politikave arsimore dhe monitorimin e vazhdueshëm, me qëllim që të përjashtohen mundësitë për segregimin e këtij komuniteti në të ardhmen, si dhe të ndalohet segregimi për shkak të racës në legjislacionin e brendshëm.

Të kryhet monitorimi i arritjeve të fëmijëve rom në shkollë dhe të parashikohet mbështetje akademike për ata nxënës që mbeten mbrapa.

Ngritjen e një mekanizmi qëndror nga ana e Ministrisë së Arsimit dhe Sporteve që, të monitorojë zbatimin e masave disegreguese në të gjitha shkollat e vendit.

Në lidhje me situatën në shkollën vartëse "Avdyl Avdia" në të cilën mësojnë vetëm nxënës rom, shkollë e cila është në vartësi të shkollës 9 vjeçare "Shaban Sollaku", Moravë, Berat. Avokati i Popullit i ka rekomanduar Ministrisë së Arsimit dhe Sportit:

Marrjen e masave efektive disegregimi dhe plane afat shkurtra dhe afat gjata për disegregimin e shkollave të segreguara për fëmijët rom dhe egjiptianë në lagjen Stan, Moravë, Berat.

Sigurimin e transportit falas për të transportuar nxënësit e shkollës "Avdyl Avdia", për në shkollën kryesore, si edhe një mediator të komunitetit, që ti shoqërojë nxënësit. Këto rekomandime të përgatitura mbi bazën e gjetjeve dhe gjendjes së konstatuar në shkollat "Naim

⁴⁰ Në shkollën vartëse "Avdyl Avdia", nxënësit mësojnë në dy klasa të bashkuara, me nxënës nga klasa e I-V. Në këtë shkollë mësojnë 45 nxënës Rom në total, (me shumë se 20 nxënës). Në njërin prej klasave mësojnë nxënës të klasave II, IV. Klasa tjetër e bashkuar ka nxënës të klasës së I, III dhe të V. Pasi përfundojnë klasën e pestë në shkollën vartëse, nxënësit rom mund të vazhdojnë studimet në klasën e gjashtë, deri në klasën e nëntë, në shkollën qendrore 9 vjeçare "Shaban Sollaku", Moravë. Kjo shkollë vartëse përbëhet nga 100% e nxënësve rom, duke përbërë një shembull të qartë segregimi. Duke qenë se lagja Stan është në një distancë më pak se 2 km larg nga shkolla qendrore, nuk sigurohet transporti falas. Megjithatë, zona në të cilën është ngritur kjo shkollë ka edhe 2-3 familje jo Rome, që kanë fëmijë që studiojnë nga klasa e parë deri në klasën e pestë, ata nuk mësojnë në shkollën vartëse ku të gjithë nxënësit janë rom. Fëmijët e familjeve jo rome regjistrohen në shkollat tjera, që ofrojnë standarde më të larta edukimi dhe të tjera.

Frashëri” dhe “Avdyl Avdia”, në Korçë, synojnë marrjen e masave dhe nxitjen nga ana e organeve të administratës publike në nivel qendror dhe vendor, të zhvillimit të strategjive të disegregimit, për një arsim gjithëpërfshirës, të barabartë dhe cilësor.

Aneks nr 4– Informacion nga Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi

1. Problematika të komunitetit rom dhe egjiptian në Shqipëri

Komuniteti rom dhe egjiptian përballet me problematika të shumta që lidhen me:

- **Varfërinë**, e cila është ende prezente dhe në nivele të larta, vecanërisht për romët. Një nga treguesit e saj janë të ardhurat mujore familjare të këtij komuniteti. Kështu, referuar Censusit të Popullsisë, “Banesat dhe Popullata Rome në Shqipëri”, rezultojnë se: “Sipas vetë-deklarimeve të ardhurat mujore familjare paraqiten mjaft të ulta krahasuar dhe me pagën minimale, e cila në vitin 2014 rezultoi 19,000 Lek në muaj. Kështu rreth 48% e familjeve rome deklarojnë se kanë më pak se 10,000 Lek të ardhura mujore e ndjekur me rreth 35% të familjeve që deklarojnë më pak se 20,000 Lek të ardhura në muaj. Rezultatet tregojnë se më pak se 1% e familjeve rome deklarojnë të ardhura deri në 50,000 Lek në muaj”.⁵⁰
- **Gjendjen shëndetësore** të romëve dhe egjiptianëve, e cila është shumë më e ulët se ajo e popullsisë në shumicë, çka pasqyrohet edhe në jetëgjatësinë e tyre relativisht më të ulët. Shkakët e kësaj gjendjeje jo të përshtatshme shëndetësore lidhen me varfërinë, kushtet e vështira të jetesës dhe mungesën e infrastrukturës bazë, qasjen e kufizuar në shërbimet shëndetësore, nivelin e ulët arsimor dhe disa forma të diskriminimit⁵¹. Ndërkaq, këto studime tregojnë se, vetëm 58% e romëve dhe 76% e egjiptianëve shprehen se kanë librezë shëndetësore dhe marrin shërbime në qendrën shëndetësore.
- **Ndihmën ekonomike**, pagesat e papunësisë, pensionet për fëmijët jetim, të cilat janë të pamjaftueshme për të plotësuar nevojat familjare të përfaqësuesve të minoritetit rom. Sistemi i ri i pikëzimit është shoqëruar me ankesa nga përfaqësues të këtij komuniteti për përjashtimin në përfitim të ndihmës ekonomike. Një numër anëtarësh të komunitetit rom nuk përfitojnë nga skema e ndihmës ekonomike ose e humbasin atë për shkak të mungesës së një banimi të përhershëm. Romët dhe egjiptianët punojnë në tregun informal të punës, ndaj nuk mund të përfitojnë nga skemat e sigurimeve shoqërore. Me ndryshimet e legjislatimit të sigurimeve shoqërore, ligji nr. 7703 datë 11.5.1993 “Për sigurimet shoqërore në RSH” me ligjin nr. 104 datë 31.7.2014, është parashikuar pensioni social, por përfitimi i tij fillon në moshën 70 vjeç, për të gjithë të moshuarit, rezident në Shqipëri gjatë 5 viteve të fundit, të cilët nuk përmbushin kushtet që nevojiten për të përfutur pension.
- **Strehimin**, një çështje ende e pazgjidhur, e cila e ka detyruar komunitetin rom të gjejë zgjidhje alternative duke u “vetë-sistemuar”, gjë e cila pason me krijimin e informalitetit, shpesh i inkurajuar edhe nga mungesa e reagimit të autoriteteve që i lë në këtë situatë informaliteti për një kohë të gjatë. Kjo situatë e kombinuar me një kuadër ligjor të papërshtatshëm për akomodimin e kësaj pjese të shoqërisë ka sjellë diskriminim të saj. Largimi nga vendbanimet pa i ofruar një mundësi të përshtatshme strehimi dhe mungesa e rregullimeve ligjore në lidhje me ofrimin e akomodimit të përshtatshëm para dëbimit, ngrenë çështje të diskriminimit të anëtarëve të këtij komuniteti dhe mos përmbushje të

⁵⁰ Për më shumë në lidhje me censusin dhe metodologjinë shih: Fondacioni Shoqëria e Hapur për Shqipërinë, Census 2014, Banesat dhe Popullata Rome në Shqipëri. I vlefshëm në www.osfa.al

⁵¹ Fondacioni Shoqëria e Hapur për Shqipërinë, Census 2014, Banesat dhe Popullata Rome në Shqipëri: Publikuar në www.osfa.al

standardeve ndërkombëtare. Shumë nga romët dhe egjiptianët nuk arrijnë të përfitojnë nga programet e strehimit social. Jetesa në kushte jo të mira banimi dhe infrastruktura e keqe e shton izolimin e tyre nga pjesa tjetër e shoqërisë dhe luan rol pengues në arsimimin e fëmijëve të tyre⁵². Edhe Progres Raporti 2014 për Shqipërinë vë theksin tek fakti se: “Ende nuk është identifikuar një zgjidhje afatgjatë dhe e qëndrueshme për strehimin e këtyre personave të dëbuar. Ligji i ri për legalizimin e pronave u miratua në maj pa konsultim paraprak me grupet e interesit, dhe ka rritur rrezikun e dëbimeve të mëtejshme të familjeve romë nga vendbanimet e tyre informale, gjë që përbën shqetësim të veçantë”.

- **Aksesin në shërbimet publike**, të cilat lindin nga kriteret e pranueshmërisë që ata nuk mund t’i plotësojnë nga mungesa e informacionit ose nga moskuptimi i procedurave administrative, si dhe nga stigmatizimi dhe diskriminimi i vazhdueshëm nga pjesa tjetër e popullatës.
- **Asistencën juridike falas, ose avokati pa pagesë**, e cila do t’i afronte më shumë anëtarët e komunitetit egjiptian dhe atij rom në vecant, drejt informimit dhe ndërgjegjësimi për të drejtat e tyre. Ndonëse ligji nr. 10039 datë 22.12.2008, “Për Ndihmën Juridike”, i ndryshuar dhe aktet e tij nënligjore kanë parashikuar mundësinë e përfitimit të individëve që vërtetojnë se përfshihen ose plotësojnë kushtet për tu përfshirë në programet e mbrojtjes sociale, janë viktimë dhune ose viktimë të fenomenit të trafikimit të qenieve njerëzore, për çështjet gjyqësore që lidhen me to, nuk ka të dhëna në lidhje me numrin e anëtarëve të komunitetit rom dhe egjiptian që kanë përfituar ndihmë juridike falas nga Komisioni Shtetëror për Ndihmën Juridike. Mungesa e informacionit në lidhje me mundësitë që ofron legjislacioni për përfitimin e ndihmës juridike falas dhe pengesa të tjera që lidhen me plotësimin e dokumentacionit të nevojshëm për aplikim kanë sjellë barriera në gëzimin e kësaj të drejte nga anëtarë të komunitetit rom dhe egjiptian. Ngritja e zyrave vendore për ofrimin e shërbimit ligjor falas do të mundësonte rritjen e numrit të përfituesve nga komuniteti rom dhe egjiptian nga këto shërbime, jo vetëm në Tiranë por edhe në rrethe.
- **Arsimimin**, i cili bëhet i vështirë për shkak të largësisë së shkollave nga vendbanimi, mungesa e mbulimit në praktikë të transportit falas për nxënësit rom, kur shkollat janë më shumë se 2 km larg vendbanimit të tyre, stereotipet se vajzat romë duhet të martohen në moshë të hershme, varfëria në familje janë disa nga problematikat me të cilat përballen fëmijët rom dhe egjiptian. Ndonëse, Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 709 datë 5.10.2011 “Për përdorimin e fondeve publike për transportimin e mësuesve dhe të nxënësve që punojnë e mësojnë jashtë vendbanimit”, parashikon detyrimin e mbulimit të shpenzimeve për transportin e nxënësve për distanca mbi 2 km, në praktikë rezultojnë se, largësia e shkollës nga vendbanimi është një arsye tjetër që pengon arsimimin e fëmijëve, çka theksohet nga 18% e prindërve romë dhe 8% e atyre egjiptianë⁵³. Ligji nr. 69, datë 29.6.2012 “Për sistemin arsimor para-universitar” synon të vendosë standarde gjithëpërfshirëse në arsimin para-universitar, por përmbushja e këtyre standardeve lë për të dëshiruar. Masa të veçanta të përkohshme janë ndërmarrë nga Shteti Shqiptar si përjashtimi i fëmijëve rom nga pagesa e depozitës së garancisë⁵⁴, nga pagesa e bordeve

⁵² Studim për vlerësimin e nevojave të komuniteteve romë dhe egjiptiane në Shqipëri. Tiranë 2012, Ky studim është përgatitur me mbështetjen financiare të Programit “Një OKB”.

⁵³ Studim për vlerësimin e nevojave të komuniteteve romë dhe egjiptiane në Shqipëri. Tiranë 2012, Ky studim është përgatitur me mbështetjen financiare të Programit Një OKB.

⁵⁴ Udhëzimi nr. 21/8.8.2014 “Për rritjen e ndjekjes së arsimit parashkollor nga fëmijët romë”

të prindërve romë në të gjithë vendin, në lidhje me kriteret e përzgjedhjes dhe regjistrimit për kandidatët rom në programet e ciklit të parë të studimeve me kohë të plotë, në programet e studimeve jo-universitare profesionale, në programet e integruara të studimeve të ciklit të dytë, në institucionet publike të arsimit të lartë (2014 – 2015).

Disa masa pozitive, duke pasur si qëllim nxitjen e arsimimit të fëmijëve të pakicave kanë rezultuar në krijimin e situatave segreguese, si në Korçë dhe në Berat.

Është zgjeruar numri i përfituesve të librave falas Romët, por shpesh zbatimi me vonesë është një pengesë për ta. Ka një udhëzim të vacantë që lejon regjistrimin e fëmijëve rom dhe egjiptian edhe pa pasur dokumenta identifikimi. Megjithatë ka raste që pranë Komisionerit janë paraqitur ankesa të cilat janë zgjidhur me ndërmjetësim.

2. Rekomandime Legjislative në kuadër të përmirësimit të situatës së Romëve

Gjatë veprimtarisë së tij, Komisioneri ka adresuar një sërë rekomandimesh legjislative:

- “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7961, datë 12.07.1995 “Kodi i Punës i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar”, (me shkresën nr. 360 Prot, datë 14.09.2012), ka rekomanduar ndryshimet e mëposhtme:
 - Në përkufizimin që Kodi i Punës i jep diskriminimit është propozuar të shtohen shkaqet e diskriminimit në përputhje me Ligjin “Për Mbrojtjen nga Diskriminimi”.
 - Të shtohen edhe format e tjera të diskriminimit si: “Udhëzimi për të diskriminuar”; “Shqetësimi”; “Viktimizimi”; “Diskriminimi për Shkak të shoqërimit”; si dhe “Mohimi i Përshtatjes së Arsyeshme”. Duhet të shtohen edhe format e tjera të diskriminimit që parashikon ligji për mbrojtjen nga diskriminimi ose duhet bërë ndonjë reference tek ky ligj”.
- Komisioneri ka bërë disa rekomandime lidhur me projekt-ligjin “Kodi i Procedurave Administrative të Republikës së Shqipërisë” për shtimin e një neni të veçantë, ku të formulohet parimi i barazisë dhe mosdiskriminimit, si parime të rëndësishme që duhet të udhëheqin veprimtarinë e çdo organi publik apo subjekti privat që ushtron funksione publike. Shkaqet e mbrojtura nga diskriminimi duhet të jenë në harmoni me parashikimet e nenit 1, të ligjit nr. 10 221, datë 04.02.2010 “Për mbrojtjen nga diskriminimi”.
 - Në kuadër të procesit të integritetit evropian dhe përafrimit të legjislacionit me *acquis communautaire*, në lidhje me barrën e provës kërkohet që për rastet kur kërkesa e paraqitur para organeve publike, por jo vetëm (subjekte private në fushën e punësimit, subjekte private që ofrojnë të mira dhe shërbime për publikun), ka të bëjë me cënimin e parimit të barazisë, kërkohet që barra e provës të zhvendoset. Është propozuar: shtimi i një neni që të rregullojë barrën e provës në çështjet e diskriminimit.
- Komisioneri, ka dërguar rekomandime për marrjen e masave për të luftuar diskriminimin në lidhje me të drejtën për arsimim, në fillimin e vitit shkollor 2014-2015 në sistemin arsimor para-universitar”, si dhe ka ngritur çështje të regjistrimit, shpërndarjes dhe frekuentimit në shkolla, në lidhje me fëmijët rom dhe egjiptian. Në lidhje me punën e fëmijëve, mbetet shumë i lartë numri i fëmijëve (kryesisht romë) që punojnë ose lypin në rrugë dhe që janë objekt i formave më të këqija të shfrytëzimit dhe marginalizimit ekstrem.
- Komisioneri u ka dërguar të gjitha Drejtorive Rajonale Arsimore rekomandim lidhur me marrjen e masave për përmirësimin e situatës së romëve, lidhur me të drejtën për arsimim në sistemin parauniversitar. Konkretisht Komisioneri ka rekomanduar:
 - Zbatimin me efikasitet nga ana e Drejtorive Arsimore Rajonale të udhëzimit të Ministrit të Arsimit Nr. 6, datë 29.03.2006 “Për regjistrimin në shkollë të nxënësve romë që nuk janë të pajisur me certifikatë lindje”, në bashkëpunim të ngushtë me njësitë bazë të

qeverisjes vendore, për të bërë të mundur regjistrimin e fëmijëve romë për vitin shkollor 2013-2014, pranë njësive vendore ku ata banojnë pavarësisht nëse ata janë të regjistruar në gjendjen civile. Mos regjistrimi në gjendjen civile i familjeve romë, bën që në momentin e regjistrimit ata të mos kenë mundësi të plotësojnë kushtin për të paraqitur certifikatën e lindjes, mungesë kjo që sjell në mënyrë të tërthortë përjashtimin e fëmijëve romë nga e drejta për t' arsimuar.

- Drejtoritë Arsimore Rajonale në përmbushje të detyrimeve që dalin nga Plani Kombëtar i Veprimit të Dekadës së Përfshirjes Rome, 2010-2015, ë zbatojnë dhe monitorojnë të gjitha masat e përcaktuara për sigurimin e teksteve dhe mjeteve shkollore falas për fëmijët romë që ndjekin arsimin e detyruar.
- Drejtoritë Arsimore Rajonale duhet të kujdesen dhe të marrin masat e duhura për të evituar segregimin (veçimin) e fëmijëve romë në zona, shkolla apo klasa të caktuara.
- Drejtoritë Arsimore Rajonale në zbatim të detyrimeve që dalin nga Plani Kombëtar i Veprimit të Dekadës së Përfshirjes Rome, 2010-2015, duhet të zbatojnë dhe monitorojnë të gjitha masat e përcaktuara për të evidentuar numrin e fëmijëve romë në të gjitha nivelet e sistemit arsimor parauniversitar, sipas largësisë së qendrës së banimit me shkollën dhe të bëjnë propozimet pranë institucioneve përgjegjëse për sigurimin e transportit falas për këta fëmijë.
- Drejtoritë Arsimore Rajonale duhet të zbatojnë me përparësi për komunitetin romë edhe udhëzimet e Ministrit të Arsimit dhe Shkencës nr. 29, datë 02.08.2013 *"Për procedurat e ndjekjes së arsimit bazë me kohë të pjesshme"* dhe udhëzimin nr. 31, datë 02.08.2013, *"Për procedurat e ndjekjes së arsimit bazë për nxënësit që nuk kanë ndjekur të paktën dy klasa të arsimit bazë"*.
- Komisioneri, në kuadër të përmirësimit të situatës së komunitetit rom në fushën e arsimit, më datë 06.09.2013 i ka drejtuar një rekomandim Ministrisë së Financave dhe Ministrisë së Arsimit për marrjen e masave urgjente për miratimin e udhëzimit të përbashkët midis Ministrit të Arsimit dhe Shkencës dhe Ministrit të Financave për të siguruar kompensimin e çmimit të teksteve shkollore, për vitin shkollor 2013-2014 në sistemin arsimor parauniversitar.

4. Rekomandime të tjera në kuadër të përmirësimit të situatës së pakicaveve në fushën e arsimit

Në kuadër të projektit me titull *"Për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të personave të diskriminuar"*, të Komitetit Shqiptar të Helsinkit (KShH) në partneritet me Komisionerin për Mbrojtjen nga Diskriminimi, mbështetur financiarisht nga Zyra e Kooperacionit Zvicëran në Tiranë, u zhvilluan sesione informuese, Ditë e Hapur dhe takime me OJF-të, me qëllim rritjen e ndërgjegjësimit për Ligjin *"Për mbrojtjen nga diskriminimi"* dhe zbatimin e tij të plotë nga gjithë aktorët e përcaktuar në ligj. Në Ditët e Hapura, Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi dhe KShH kanë konstatuar problematikat e komuniteteve, në bazë të të cilave, KMD ka dërguar autoriteteve qendrore dhe vendore përgjegjëse, rekomandime për përmirësimin e situatës për grupet vulnerabël:

- Rekomandim i KM-së dërguar *Drejtorisë Arsimore Rajonale, Lezhë, rekomandim për sjelljen në vëmendje të Udhëzimit të Ministrit të Arsimit Nr. 29 datë 02.08.2013 "Për procedurat e ndjekjes së arsimit bazë me kohë të pjesshme"*, përmbushjen e detyrimeve që dalin nga ligji *"Për sistemin arsimor para-universitar në R.Sh"*, si dhe zbatimin e detyrimeve që rrjedhin nga Ligji 10221/2010 *"Për Mbrojtjen nga Diskriminimi"*.
- Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi, në vitin 2013 ka shqyrtuar kërkesën e Shoqatës Most, lidhur me kërkesën e 45 prindërve të Komunës Trebisht të Gollobordës, ku kërkohej që

fëmijët e tyre të mesonin në gjuhën maqedonase. Komisioneri mbas kryerjes së verifikimeve i ka dërguar rekomandim Zyrës Arsimore Bulqizë, për tu bërë verifikimet dhe vlerësimet lidhur me plotësimin e kriterëve të përgjithshme për funksionimin e njësive të shkollimit dhe t'ua paraqesin kërkesën e prindërve të nxënësve organeve kompetente.

- Komisioneri me datë 05.09.2013 i ka dërguar të gjitha Drejtorive Rajonale Arsimore të R.SH rekomandim lidhur me për marrjen e masave për të luftuar diskriminimin në lidhje me të drejtën për arsimim, në fillimin e vitit shkollor 2013-2014 në sistemin arsimor parauniversitar. Lidhur me përmirësimin e situatës së romëve, Komisioneri ka rekomanduar:
 - Zbatimin me efikasitet nga ana e Drejtorive Arsimore Rajonale të udhëzimit e Ministrit të Arsimit Nr. 6, datë 29.03.2006 *"Për regjistrimin në shkollë të nxënësve romë që nuk janë të pajisur me certifikatë lindje"*, në bashkëpunim të ngushtë me njësitë bazë të qeverisjes vendore, për të bërë të mundur regjistrimin e fëmijëve romë për vitin shkollor 2013-2014, pranë njësive vendore ku ata banojnë pavarësisht nëse ata janë të regjistruar në gjendjen civile. Mos regjistrimi në gjendjen civile i familjeve romë, bën që në momentin e regjistrimit ata të mos kenë mundësi të plotësojnë kushtin për të paraqitur certifikatën e lindjes, mungesë kjo që sjell në mënyrë të tërthortë përjashtimin e fëmijëve romë nga e drejta për t' arsimuar.
 - Drejtoritë Arsimore Rajonale duhet të zbatojnë dhe monitorojnë të gjitha masat e përcaktuara për sigurimin e teksteve dhe mjeteve shkollore falas për fëmijët romë që ndjekin arsimin e detyruar. Drejtoritë Arsimore Rajonale duhet të kujdesen dhe të marrin masat e duhura për të evituar veçimin dhe segregimin e fëmijëve romë në zona, shkolla apo klasa të caktuara.
 - Drejtoritë Arsimore Rajonale në zbatim të detyrimeve që dalin nga Plani Kombëtar i Veprimit të Dekadës së Përfshirjes Romë, 2010-2015, duhet të zbatojnë dhe monitorojnë të gjitha masat e përcaktuara për të evidentuar numrin e fëmijëve romë në të gjitha nivelet e sistemit arsimor parauniversitar, sipas largësisë së qendrës së banimit me shkollën dhe të bëjnë propozimet pranë institucioneve përgjegjëse për sigurimin e transportit falas për këta fëmijë.
 - Shumë prej fëmijëve romë mund të gjenden në situatën kur këta fëmijë nuk kanë ndjekur të paktën dy klasa të arsimit bazë. Mjaft e përhapur është edhe situata e braktisjes së shkollës nga ana e nxënësve romë. Për të garantuar të drejtën e fëmijëve dhe të rinjve romë dhe për të siguruar akses të barabartë, Drejtoritë Arsimore Rajonale duhet të zbatojnë me përparësi për komunitetin romë edhe udhëzimet e Ministrit të Arsimit dhe Shkencës nr. 29, datë 02.08.2013 *"Për procedurat e ndjekjes së arsimit bazë me kohë të pjesshme"* dhe udhëzimin nr. 31, datë 02.08.2013, *"Për procedurat e ndjekjes së arsimit bazë për nxënësit që nuk kanë ndjekur të paktën dy klasa të arsimit bazë"*.

Aneks nr. 5 Të dhëna mbi numrin e pakicave dhe shpërndarjen gjeografike (Informacion i paraqitur nga Ministria e Punëve të Brendshme për vitin 2014)⁵⁵.

Kombësitë joshqiptare	Bashkia/ Komuna	Numri i popullsisë
Minoriteti grek (63.435 banorë)	I. Gjirokastrë (13.118) banorë: Bashkia Gjirokastrë (numri mungon) 1. Komuna e Dropullit të Poshtëm 2. Komuna e Pogonit 3. Komuna Carshovë (fshatrat Vllapsillotera dhe Biovizhda) II. Sarandë (44.987 banorë): 1. Bashkia Sarandë 2. Bashkia Delvinë 3. Komuna Dhiver 4. Komuna Livadhja 5. Komuna Aliko 6. Komuna Mesopotam 7. Komuna Finiq 8. Komuna Ksamil 9. Komuna Xarë III. Vlorë (5.200 banorë): 1. Bashkia Selenicë 2. Komuna Qendër Vlorë (fshati Nartë dhe Zvernec) IV. Fier (100 banorë): 1. Bashkia Patos V. Durrës (30 banorë): 1. Komuna Rrashbull	1. 9.520 banorë 2. 3.153 banorë 3. Vllapsillotera me 245 banorë dhe Biovizhda me 200 banorë 1. 7.920 banorë 2. 2.300 banorë 3. 724 banorë 4. 9.500 banorë 5. 8.386 banorë 6. 5.688 banorë 7. 5.513 banorë 8. 4.207 banorë 9. 749 banorë 1. 100 banorë 2. Nartë me 4.200 banorë dhe Zvernec 900 banorë 1. 100 banorë 1. 30 banorë
Minoriteti arumun (vlleh) (5.134 banorë)	I. Vlorë (4.800 banorë): 1. Bashkia Selenicë 2. Komuna Qendër Vlorë (fshati Zvernec Bestrovë) II. Durrës (120 banorë): 1. Bashkia Sukth III. Sarandë (207 banorë): 1. Komuna Xarë 2. Komuna Ksamil	1. 4.000 banorë 2. Zvernec me 400 banorë dhe Bestrovë me 400 banorë 1. 120 banorë 1. 200 banorë 2. 7 banorë
Minoriteti maqedonas (5.646 banorë)	I. Korçë (5316 banorë): 1. Komuna Pustec II. Durrës (330 banorë): 1. Bashkia Sukth 2. Komuna Rrashbull	1. 5316 banorë 1. 150 banorë 2. 180 banorë
Komuniteti boshnjak (5900 banorë)	I. Durrës (5900 banorë): 1. Bashkia Shijak 2. Komuna Xhafzotaj 3. Bashkia Sukth	1. 3.500 banorë 2. 1.900 banorë 3. 500 banorë
Minoriteti rom (7.743 banorë)	I. Elbasan (1.650 banorë): 1. Bashkia e Elbasanit (së bashku me	1. 2712 banorë

⁵⁵ Shpërndarja sipas komunave dhe bashkive, (emërtesat e meparshme, para hyrjes në fuqi të reformës territoriale.

	egjiptianët) 2. Bashkia e Peqinit (së bashku me egjiptianët) 3. Bashkia Cerrik II. Librazhd (1.200 banorë): 1. Bashkia e Librazhdit 2. Bashkia Prrerjas III. Lezhe (784 banorë): 1. Bashkia e Lezhës 2. Bashkia Mamurras 3. Komuna Zhejë 4. Komuna Adriatik IV. Fier (400 banorë): 1. Komuna Dërmenas (fshati Baltëz) V. Berat (1450 banorë): 1. Bashkia Berat 2. Komuna Otllak VI. Lushnje (1579 banorë): 1. Bashkia Lushnje 2. Komuna Dushk 3. Komuna Tërbuf 4. Komuna Golem 5. Komuna Grabian VII. Vlorë (430 banorë): 1. Bashkia Selenicë 2. Komuna Novoselë (fshatrat Novoselë dhe Akerni) VIII. Durrës (250 banorë): 1. Bashkia Sukth 2. Komuna Rrashbull IX. Gjirokastër (numri mungon)	2. 340 banorë 3. 24 familje rome 1. 800 banorë 2. 400 banorë 1. 500 banorë 2. 142 banorë 3. 110 banorë 4. 32 banorë 1. 400 banorë 1. 600 banorë 2. 850 banorë 1. 242 banorë 2. 312 banorë 3. 50 banorë 4. 65 banorë 5. 910 banorë 1. 80 banorë 2. 350 banorë (në Novoselë jetojnë 58 familje rome, ndërsa në Akerni 28 familje) 1. 70 banorë 2. 180 banorë
Komuniteti egjiptian (7.018 banorë)	I. Elbasan (3300 banorë): 1. Bashkia e Elbasanit (së bashku me romët) 2. Bashkia e Peqinit (së bashku me romët) 3. Bashkia Cerrik II. Gramsh (338 banorë) 1. Bashkia Gramsh 2. Komuna Kukur 3. Komuna Pishaj 4. Komuna Poroçan III. Berat (2.800 banorë) 1. Bashkia Berat IV. Fier (500 banorë) 1. Bashkia Ballsh V. Durrës (50 banorë) 1. Bashkia Sukth VI. Gjirokastër (numri mungon)	1. 2712 banorë 2. 340 banorë 3. 447 familje egjiptiane 1. 280 banorë 2. 1 banor 3. 44 banorë 4. 13 banorë 1. 2.800 banorë 1. 100 familje 1. 80 banorë